

Vipavski glas

št. 71

letnik XIX

december 2004

KMEČKA KOLEDNICA

Bog daj, Bog daj
leto zdravo,
vaši hiši
srečo pravo!

Najprej gospodarju -
zemljo obdeluje,
z modro glavo
dni bodoče snuje.

Potlej gospodinji -
igle tri podpira,
mati je in deci
raj srca odpira.

Vaši deci -
zdrav je zarod,
nanj ponosen
naš je narod.

Tudi pomagačem -
srečo vsej družini,
dosti blagoslova
v hlevu pri živini!

Mladih setev
varji, Bog, brstenje,
varno skoz viharje
vodi jih v zorenje!

Bel golob nad mizo
hišni mir ohrani -
mir s sosedi
v srenji zbrani!

Bog daj, Bog daj
leto zdravo,
vaši hiši
srečo pravo!

Leopold Stanek

Praznična spokojnost in mir naj vas spremljata v bližajočih se božičnih praznikih, v novem letu pa vam naj se vam izpolnijo vse skrite želje.

Ob dnevu slovenske samostojnosti vsem našim bralcem iskreno čestitamo. Želimo, da bi to samostojnost cenili in delali za dobro naše domovine Slovenije.

Uredniški odbor

Naslovnica

Zimska idila (spredaj)

Lesene jaslice (zadaj)

Foto: Oton Naglost

*Ko se zvezda utrne,
se želja rodi,
naj vam v tem prazničnem času
čim bolj zažari!*

Mir v Vaših družinah in v okoljih, kjer živite; našim rojakom po svetu in krajanom, ki si služite svoj vsakdanji kruh v tujih krajih, predvsem pa bolnim in osamljenim, želim lepe in blagoslovljene božične praznike, zdravja in osebnega miru v prihajajočem letu 2005.

Boris Ličen,
predsednik KS Vipava

*Mir ima samo en okus, povsem prijeten –
to je najboljši okus eksistence same.
Samo odvreči moraš vse, kar povzroča motnjo,
vse, kar povzroča trušč,
vse, kar povzroča napetost, zaskrbljenost, tesnobo;
ni ti potrebno doseči miru – zapomni si to.
Mir je že tam, globoko v tebi.
Mir je snov, iz katere si narejen.
To je sama tvoja zavest, samo tvoje bitje.*

(Osho)

Želim vam vesel božič ter umirjene in srečne dni v novem letu 2005.

ŽUPAN
mag. Ivan Princes, dr.vet.med.

RIMSKI CESAR THEODOSIUS I. IN NJEGOVI POTOMCI

FLAVIUS THEODOSIUS I.¹ se je rodil v Italici v Španiji okoli 346. leta; imenovan Theodosius veliki je bil sin znanega grofa THEODOSIUSA, ki je očistil Britanijo pred Barbari med vladavino **Valentiniana I.**² Sin je kmalu pokazal, da je podedoval od svojega očeta vse vojaške veščine in je postal eden najvišjih generalov v imperiju. Nekaj mesecev po katastrofi v Hadrianopolisu mu je **GRATIAN**³ končno podelil naslov Avgustus in je prišel na prestol vzhodnega dela cesarstva (januarja 379. leta). Kot novi cesar je takoj začel reševati vzhodne province pred napadi Gotov. Te naloge ni takoj končal in svojo pozornost je obrnil proti zahodu, kjer je **MAGNUS MAXIMUS**⁴ prevladal **GORTIANA** in ogrožal **VALENTIANA II.**⁵

Averz Valentinian I. je vladal za časa očeta Theodosiusa I.

Posnetek zadnje strani istega novca, spodaj RT - restitutio (iz latinščine obnova, vrnitev v prejšnje stanje)

Leta 388. je **THEODOSIUS I.** končno uspel poraziti **MAXIMUSA**, le šest let pozneje je moral iti ponovno v boj proti zahodni vojski; tokrat **EVGENIUS**⁶ nominira **ARBOGASTESA**.

Takrat je pri nas na Vipavskem divjala ena največjih krvavih bitk pri Frigidu (Vipavi) med vzhodom in zahodom rimskega imperija, med vojščaki krščanskega Theodosiusa I. in poganskega Evgeniusa. Bitka se je končala z zmago okrog Castre (Ajdoščine). Več o tem je bilo objavljeno v Vipavskem glasu št. 26 pod naslovom: Največja bitka Rimljanov pri Frigidu (Vipavi).

Po zmagi nad Evgeniusom je Theodosius razširil svojo vladavino čez celotno cesarstvo, toda manj kot pet mesecev pozneje, 17. januarja 395. leta je zaradi kapi umrl v Milanu.

Opombe:

1. **THEODOSIUS I.** - rimski vladar, ki je vladal od 379. - 395. leta
2. **VALENTINIAN I.** - rimski cesar, vladal od 364. - 378. leta
3. **GRATIAN** - rimski vladar, vladal je od 367. - 383. leta
4. **MAGNUS MAXIMUS** - rimski cesar, ki je vladal od 383. - 388. leta
5. **VALENTINIAN II.** - rimski vladar, vladal je od 375. - 392. leta
6. **EVGENIUS** - rimski vladar, vladal je od 392. - 394. leta

THEODOSIUSA I. kovnice denarja: **TREVERI** - Trier, Nemčija; **LONGDUNUM** - Lyons, Francija; **ARLEATE** - Arles, Francija; **MEDIOLANUM** - Milano, Italija; **AQUILEIA** - Oglej, Italija; **ROMA** - Rim, Italija; **SISCIA** - Sisek, Hrvatska; **SIRMIUM** - Sremska Mitrovica, Srbija; **THESSALONICA** - Solun, Grčija; **HERACLEA** - Turčija; **CONSTANTINOPOLIS** - Carigrad, Turčija; **CYZICUS** - Turčija; **NICOMEDIA** - Turčija; **ALEXANDRIA** - Egipt.

ARCADIUS

FLAVIUS ARCADIUS¹ - starejši sin **THEODOSIUSA I.** in **ALEIE FACILLA**, je bil rojen 377. leta in povzdignjen v **Avgusta**² leta 383; ta naslov mu je podelil oče. Po smrti **THEODOSIUSA** 395. leta je bil rimski imperij razdeljen med njegova sinova, **ARCADIUSU** je pripadal vzhodni del, **HONORIUSU** pa zahodni del imperija. Oba brata nista podedovala očetovih vrlin in posledica je bila ta, da sta bila skozi pod vplivom karizmatičnih osebnosti na njunih sodiščih. Med vladavino **ARCADIUSA** je bil vzhodni del cesarstva v rokah **RUFIUSA PRETORIANA**³, cesarice **EVDOXIE** in končno **PRETORIANA**, perfekta, **Anthemiusa**. Petega maja 408. leta je umrl v svoji palači Constantinopel, nasledil ga je njegov sim, sedemletni **THEODOSIUS II.**

Opombe:

1. **ARCADIUS** - rimski vladar od 383. - 408. leta

2. **AVGUSTUS** - latinsko Avgustus - vzvišeni

3. **PRETORIAN** - najvišji predstavnik sodne oblasti, tudi glavni stan, uradno poslopje

ARCADIUSA kovnice denarja:

TREVERI - Trier, Nemčija;

LONGDUNUM - Lyons, Francija;

ARLEATE - Arles, Francija;

MEDIOLANUM - Milano, Italija;

AQUILEIA - Oglej, Italija; ROMA

- Rim, Italija; SISCIA - Sisek,

Hrvatska; SIRMIIUM - Sremska

Mitrovica, Srbija;

THESSALONICA - Solun, Grčija;

HERACLEA - Carigrad, Turčija;

NICOMEDIA - Turčija;

ANTIOCHIA - Antokiyah,

Turčija; ALEXANDRIA - Egipt.

Averz kovanca **THEODOSIUS I.** imperator s sulico na prsih.

Zadnja stran kovanca, spodaj oznaka **CON - CONSTANTINOPOLIS**, današnji Istanbul, Turčija.

HONORIUS

FLAVIUS HONORIUS¹ - mlajši sin **THEODOSIUSA I.** in **ALEIE FLACCILLIE**, je bil rojen 384. leta in je bil povzdignjen v Avgusta 394. leta. Po smrti **THEODOSIUSA I.** (očeta) je Honorius prišel na prestol zahodnega dela imperija, ampak resnična moč je bila v rokah njegovega zaščitnika Stilicha, čigar hčer je pozneje poročil.

Honorius je bil s svojo vladavino priča začetka končnega kolapsa zahodnega imperija. Pritisk barbarskih narodov na meje je postajal vse večji in končno 406. leta je nekaj Barbarov², predvsem Vandalov³, prečkalo reko Rino in uničili so Gaul, ne da bi se jim zoperstavila rimska vojska.

ARCADIUS - ki je vladal od 389. - 408. leta upodobljen na prednji strani kovanca s sulico na prsih

Reverz kovanca, spodaj oznaka kovnice **TESB THESSALONICA** (Solun Grčija).

Vizigoti pod poveljstvom Alarica I.⁴ so tudi konstantno ogrožali italijansko varnost, vendar jih je Stilicho zadrževal v zalivu do 408. leta, ko je bil ta veliki general umorjen zaradi spora v palači. Italija je bila tedaj v rokah Alarika in Honoriusa, ki je ostal brez moči pri Raveni, medtem ko je bil Rim oblegan od Gotov in končno zaseden avgusta 410. leta. Alarik je

umrl pozneje v istem letu in nasledil ga je Ataulf, ki je spomladi 412. leta vodil Vizigote iz Italije v Gaul.

Naslednje leto je bilo v znamenju povrnitve zahodnega dela imperija, predvsem si je zato prizadeval general Constantius, ki ga je Honorius povišal v Avgusta 321. leta. Po njegovi ničkaj uspešni tridesetletni vladavini je Honorius umrl v Raveni avgusta 424. leta.

Opombe:

1. **HONORIUS** - Flavius Honorius, rimski vladar, ki je vladal od 393. - 423. leta

2. **Barbari** - iz grščine Barbaros; surovost, divjaštvo

3. **Vandali** - imenovani po starogermanskem plemenu, ki je 455. leta vdrl v Rim in uničilo večino kulturnih spomenikov.

4. **ALARIK I.** - je bil kralj zahodnih Gotov; na osvajalnih pohodih prodr v Makedonijo in Grčijo, od 401. leta v Italijo ter zavzel Rim.

Na prednji strani kovanca je upodobljen HONORIUS, ki je vladal od 393. - 423. leta

Na zadnji strani je oznaka MDPS - kovnica MEDIOLANUM (sedanji Milano v Italiji).

HONORIUS kovnice denarja:
 TREVERI - Trier, Nemčija;
 LONGDUNUM - Lyons, Francija;
 ARLEATE - Arles, Francija;
 RAVENA - Italija; MEDIOLANUM - Milano, Italija; AQUILEIA - Oglej, Italija; ROMA - Rim, Italija; SIRMIO - Sremska Mitrovica, Srbija; THESSALONICA - Solun, Grčija; HERACLEA - Carigrad, Turčija; CONSTANTINOPOLIS - Carigrad, Turčija; NICOMEDIA - Turčija; CYZICUS - Turčija; ANTIOCHIA - Antokiyah, Turčija; ALEXANDRIA - Egipt.

GALLA PLACIDIA

GALLA PLACIDIA¹ je bila rojena 388. leta, bila je hčerka THEODOSIUSA I. in GALLE ter polsestra ARCADIUSA in HONORIUSA. ALARIC jo je med zasedbo Rima zaprl 410. leta in zatem se je poročila z njegovim naslednikom Ataulfom 414. leta.

Po smrti Ataulfa so jo vrnil Rimljanom v zameno za 600.000 meric žita in meseca januarja se je zopet poročila z generalom Condranciusom. Med prvimi dvanajstimi leti vladavine njenega sina VALENTINIANA III.² je bila poslanka zahodnih provinc, ampak v zadnjih letih se je veliko posvečala cerkvam in drugim ustanovam v Raveni. Umrla je 450. leta v Rimu.

Opombe:

1. GALLA PLACIDIA - rojena 388. leta in umrla 450. leta, kovala je tudi svoj denar
2. VALENTINIAN - je vladal od 425. - 455. leta

GALLE PLACIDIE kovnice denarja: AQUILEIA - Oglej, Italija; RAVENA - Italija; ROMA - Rim, Italija; CONSTANTINOPOLIS - Carigrad, Turčija.

THEODOSIUS II.

THEODOSIUS II.¹ - sin ARCADIUSA in AVDOXIE je bil rojen 401. leta in je bil povzdignjen v Avgusta že pri starosti devetih mesecev (januar 402.). Ko mu je oče umrl, je bil star komaj sedem let, predvidevam, da je takrat prevzel vladavino Praetorian, perfekt, Anthemius. Leta 414. je to nalogo prevzela cesarjeva mlajša sestra ALELIA PULCHERIA², bila je še vedno vladarica tudi potem, ko si je njen brat priboril njegovo večino. V nasprotju z velikimi političnimi premiki, ki so se dogajali na zahodu, je vzhodni del imperija užival v miru že od dolge vladavine Theodosiusa. Eden največjih dosežkov tistega časa je bil splet zakonov, znan kot **KODEX THEODOSIANUS**.

V zadnjih letih vladavine je bila Balkan Peninsula stalno napadena. Napadali so jo Huni, in sicer je bil prisiljen skleniti nekaj mirovnih pogodb z velikim Atilo³, pod pogoji, ki so bili za Rimljane ponižujoči. Theodosij II. je umrl v Constantinoplu julija 450. leta v 49. letu starosti, potem ko si je poškodoval hrbtnico pri lovu.

GALLA PLACIDIA - posnetek s prednje strani kovanca, na njem je v oblačilu cesarice.

Reverz novca, spodaj oznaka CONOB - CONSTANTINOPOLIS - Carigrad, Turčija

Opombe:

1. **THEODOSIUS II.** - je vladal od 402. - 450. leta

2. **ALEJA PULCHERIA** - je vodila oblast do odraslosti Theodosija in tudi kovala svoj denar

3. **ATILA** - hunski kralj, 451. leta ga je na Katalaunskih poljih pri Troyesu premagal zahodnorimski vojskovodja AETIJ.

THEODOSIUS II. kovnice denarja: TREVERI - Trier, Nemčija; RAVENA - Italija; ROMA - Rim, Italija; THESSALONICA - Solun, Grčija; HERACLEA - Turčija.

Rimska zgodovina se začne v osmem stoletju pred našim štetjem. Po izročilu sta jo ustanovila Romul in Rem na sedmih gričih. Sledila je močna razvojna doba, širjenje države, doba kraljev, republike in cesarstva. Od leta 509. do 30. je bil Rim republika pod konzuli. Od leta 30. - 14. pa je bil Rim že pod vladavino Avgusta. V tej dobi rimskega cesarstva je dosegla velik razvoj v gospodarstvu, kulturi; bilo pa je tudi veliko bojevanj, osvajanj in padcev. Zadnji, ki je združil še enkrat imperij in prepovedal poganstvo, je bil THEODOSIUS I. Po njegovi smrti se je cesarstvo 395. leta razdelilo na dva dela, vzhodno in zahodno polovico. Poleg Rima je postala prestolnica vzhodne polovice Constantinopolis (Bizanc). Tudi to je začelo pozneje popuščati "po šivih". Po razpadanju zahodnega cesarstva so na koncu tega vzhodni del zasedli 1453. leta Turki s prestolnico Bizanc in tako se je končalo celo veliko tisočletno cesarstvo rimskega imperija.

THEODOSIUS II. na averzu zlatnika solidus s sulico na rami.

Zadnja stran kovanca, na spodnji strani je križ in na sredini prečka črka P - začetnica njenega imena Placidia, spodaj oznaka kovnice CONO - CONSTANTINOPOLIS, sedaj Istanbul, Turčija.

Franc Cerovšek

Op. pisca:

Nadaljevanje k članku Največja bitka Rimljanov pri Frigidu (Vipavi), Vipavski glas št. 26

Viri:

Roman coins and their values (Rimski denar in njegove vrednosti), David R. Seagr, London 1974

Z RDEČO ZASTAVO NA NABOR

80-letnica dogodka na Slapu

Slapenski fantje, letnik 1905, so šli 31. oktobra leta 1924 na nabor z rdečo zastavo. To so bili: Anton Malik, Jože Krečič, Franc Vidrih, Lado Nuzdorfer, Ivan Nuzdorfer, Ivan Uršič, Viktor Žorž, Franc Žorž in Ivan Bizjak. Razen teh še Janez Žorž, roj. 1904 in Jože Židanik, gluhomem, roj. 1903.

Slap je bil proti italijanski vladavini, kar so pokazali vaščani tudi na volitvah. Naborniki so na pobudo antifašista Franca Židanika v vasi pokazali, da so Slovenci. Na okrašeni voz so obesili velik kos rdečega blaga, ki je simboliziral delavsko zastavo. Na klobuke so si pripeli rdeče trakove. Fašistični učitelj z italijanskega juga jim jih je hotel potrgati, pa so ga napodili. Razen nabornikov so bili na vozu še Franc Krečič, ki je vodil vprego, godec iz Žabelj in Franc Židanik, glavni organizator. Ko se je voz z naborniki v Vipavi približal hiši kleparja Furlana, jim je prišel naproti s kolesom dr. Delpin, komisar, z naperjenim samokresom. Ustavil je voz. Začel jih je zmerjati, strgal rdečo zastavo in jo dal vojakom, ki so se pojavili tam in jo ukazal sežgati. Franc Židanik, ki je bil na zadnjem delu voza, je odskočil in pobegnil ob reki Vipavi proti Slapu. Konje je vodil

Franc Vidrih, roj. 9.10.1905, umrl 30.9.1991, ki je bil udeleženec nabora letnik 1905 na Slapu in pripovedovalec dogodka.

naprej italijanski vojak, mladoletnega voznika pa so poslali domov. Pri izviru Lipice so jim prišli naproti še karabinjerji iz Vipave. Nabornike so odvedli na karabinjersko postajo. Popoldne so jih priklenjene na verigo odvedli v hotel Adria, kjer je bila naborna komisija. Nato so prišli še ajdovski karabinjerji, ki so jih odvedli v ajdovske zapore. Nato se je začelo zaslišanje in pretepanje. Na vsak način so hoteli izvedeti, kdo je pobudnik in organizator, da so šli z rdečo zastavo na nabor. Pa jim niso hoteli povedati, zato so bili deležni brc in klofut. Kričali so nanje: Zakaj ste imeli rdečo zastavo. Slap in Žorževa vas so vsi komunisti. Zaslišanje je vodil sodnik Ferjančič z Goč. Zavzel se je za fante in osmi dan po aretaciji so jih izpustili domov. Ko so se bližali domači vasi, so naborniki veselo prepevali slovenske pesmi. Prav takrat se je s Slapa vračal v Vipavo dr. Delpin, vipavski komisar. Veselo razpoloženje fantov je prikazal kot osebno žalitev. Ponovno je vložil prijavo in že naslednji

dan, bila je sobota, 8. novembra 1924, je prišlo v vas več karabinjerjev. Začeli so ponovno z aretacijami nabornikov, razen njih so aretirali še Jerneja Žorža, ker je bil takrat slapenski župan, ter Franca Židanika, Franca Nuzdorferja in Jakoba Uršiča. Nagnali so vse na Bonetovo dvorišče. Tam so jih navezali na verigo in z dobrim spremstvom odgnali v ajdovske zapore. Ko so aretirane gnali z dvorišča, sta Matevž Podgornik in Janez Žorž pljunila proti karabinjerjem. Za Žoržem se je pognal karabinjer, toda Žorž je bil hitrejši in je izginil med hišami.

Naslednji dan je šla delegacija Slapencev h komunističnemu poslancu Jožetu Srebrniču v Gorico s prošnjo, da bi posredoval pri oblasteh, da bi aretirane izpustili. Potem, ko je dr. Srebrnič o zadevi razmislil, se mu je zdelo boljše, če bi sprejel posredovalno vlogo poslanec narodne stranke dr. Besednjak, ker dr. Srebrniča oblasti ne bi upoštevale. Dr. Besednjak je sprejel zadevo in se zavzel za aretirane na goriški kvesturi, da so jih le izpustili. Prav tako je tudi dosegel, da so ustavili nadaljnje aretacije. Z delegacijo vaščanov, ki se je vračala iz Gorice, je prišel tudi dr. Besednjak. Prav takrat so karabinjerji že aretirali nekaj vaščanov. Odposlanec dr. Besednjak jim je pokazal odposlansko izkaznico in zahteval prenehanje aretacij in izpustitev aretiranih. Poslancu, ki je ostal čez noč na Slapu, so dodelili celo stražarja. Aretirane, ki so bili v zaporu v Ajdovščini, so po osmih dneh izpustili. Izpuščali so jih v presledkih pol ure po dva hkrati, da ne bi zopet prepevali. Tako se je končala zadeva z rdečo zastavo na vozu slapenskih nabornikov. Fašizem tega ni pozabil, še večkrat so se vršila preganjanja in aretacije.

To sem zapisala, da ta dogodek naših slapenskih fantov ne bi šel v pozabo.

Napisano po pripovedovanju pokojnega Franca Vidriha, ki je bil nabornik letnika 1905. Umrl je na Slapu 1991. leta.

Darinka Vidrih

* * *

»REŠITEV TRŽAŠKEGA VPRAŠANJA«

V četrtek, 4. 11. 2004 sem se, ne da bi to načrtoval, tudi sam (skupaj s še enim Colčanom in dvema Križnogorcema) znašel na Piazza dell'Unita v Trstu, v množici, ki naj bi po poročanju italijanskih medijev štela najmanj 30 tisoč ljudi, na praznovanju »50-letnice vrnitve Italije v Trst«, sredi zeleno-belo-rdečih trobojnic »na nebu in na zemlji«, na lastne oči sem videl rušilec Audace in parade mornarjev, alpincev, komandosov in konjenikov v oklepih, prisluhnil sem govorom in napravil nekatere zanimive posnetke... Vojaška parada je bila menda ena največičastnejših v zgodovini Italije, le v Rimu na Fori imperiali je mogoče ob prazniku Republike videti kaj podobnega. Italijani znajo zares praznovati, toda, ali je bilo to praznovanje zares nedolžno otroško veselje, ali pa se za njim skriva še kaj drugega?

Trije "skrivnostni" gostje

obema državama. Kriza je bila rešena z Londonskim memorandumom 5. oktobra 1954. Osimski sporazumi 1970 so dokončno potrdili sedanjo mejo, za katero tudi mnogi ugledni Slovenci menijo, da je najboljša. Da bi Trst v tistem času pripadel Jugoslaviji, ni bilo realno pričakovati.

V četrtek, 4. novembra 2004, so bili na obisku v Trstu predsednik Italije Carlo Azeglio Ciampi, obrambni minister Antonio Martino, podpredsednik italijanske vlade Gianfranco Fini, predsednik dežele Riccardo Illy in mnogi drugi. Prireditev je prenašala italijanska televizija. Fini je doživel ovacije, ko je izjavil: »Trst je danes najbolj italijansko mesto med sto (največjimi) italijanskimi mesti«. Riccardu Illyu, članu levsredinske koalicije Oljka, nekdanjemu tržaškemu županu, sedaj pa guvernerju dežele Furlanije-Julijske krajine, je množica žvižgala, še preden je odprl usta; ko je poudaril, da Slovenci, Hrvatje ter druge etnične in verske skupnosti pozitivno delujejo v mestu, so mu žvižgali še močneje in ga razglasili za prodanega. Poslanec Roberto Menia (AN – stranka Nacionalno zaveznitvo) je Illyev govor označil za neprimeren - za govor ambasadorja iz Ljubljane na slovenskem prazniku.

Gianfranco Fini je od leta 1994 voditelj stranke Nacionalnega zaveznitva. Rojen je bil 3. 1. 1952 v Bologni, študiral je psihologijo, bil novinar, tri leta in pol podpredsednik italijanske vlade, ta mesec pa je postal italijanski zunanji minister v vladi Silvia Berlusconi. Znan je tudi po tem, da je v Trstu spustil v vodo stekleničko, ki jo je morski tok odnesel v smer proti Istri, v njej pa je bilo sporočilo, da se bo Italija vrnila na vzhodni Jadran.

Leta 1994 je Benita Mussolinija označil za največjega državnika 20. stoletja, leta 2002 pa je to izjavo preklical. Prav tako se je odrekel antisemitizmu, se poklonil fašističnim žrtvam v Ardeatinskih jamah, žrtvam v Auschwitzu in Rižarni v Trstu. Obsodil je fašistične rasistične zakone. Je bilo vse to zares iskreno? Njegove izjave v Trstu dišijo po »starem« Finiju. Do Slovencev ni prijazen, meni, da je bila italijanska vlada preveč naklonjena Sloveniji ob vstopu v Evropsko zvezo. Zanimivo je tudi, da je doslej obiskal vse članice Evropske zveze, razen Slovenije. Morda mu bo to uspelo kot zunanjemu ministru.

Italija je uvedla nov državni praznik - dan spomina na fojbe in ezule, ki so pribežali iz Istre in Dalmacije. Praznovali ga bodo 10. februarja. Leta 2005 bodo 10. februarja na državni televiziji predvajali film, ki prikazuje Slovence kot krvoločne barbabe, ki brez usmiljenja mečejo Italijane v

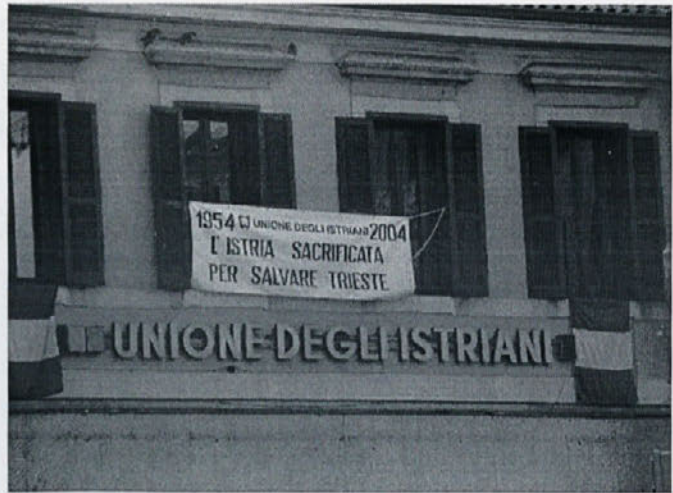
Moderni Trst se je v začetku 18. st., za časa habsburškega cesarja Karla VI., razvil v multikulturno središče. Bolj nam je poznana usoda Trsta pred 2. sv. vojno in po njej. Fašizem je skušal počistiti s Slovenci, Hrvati, Judi ... Po vojni je Trst v mesecu maju doživil partizanski teror - maščevanje. Pariška mirovna pogodba iz leta 1947 je predvidevala ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja (STO). Leta 1953 je zaradi izsiljevanja Italije, da bi obe cona (cona A in cona B) pripadli Italiji, prišlo do nevarne zaostritve med Italijo in Jugoslavijo - do vojaške mobilizacije vzdolž celotne meje med

Na praznovanju je bilo veliko blišča.

kraška brezna. Že sedaj delajo v Italiji reklamo za ta film, ki so ga snemali v Črni gori, v njem pa Slovence igrajo srbski igralci.

Kako se odzivati na vsa ta praznovanja, izrečene polresnice, enostransko prikazovanje preteklosti, spodbujanje nestrpnosti? Menim, da ne smemo stopiti na isto raven, saj bi s tem pokazali, da nismo nič boljši. Toda dovolj glasno je potrebno povedati, da takšno ravnanje nekaterih italijanskih voditeljev ni ravnanje odraslega človeka: ni niti človeško niti evropsko niti krščansko.

Tudi napisi imajo svoje sporočilo.

Vipava, na praznik Kristusa Kralja, 21. 11. 2004

Bogdan Vidmar

PREDSTAVLJAMO VAM

ŽIVLJENJSKA POT FRANCA VIDRIHA IZ PODRAGE

4. del

Franca Vidriha so Nemci zajeli v rojstni vasi

Kapitulacijo Italije je dočakal na Velikih Vršah nad Čepovansko dolino. Kmalu za tem, 18. septembra 1943, je prispela iz Kaira še ena misija, in sicer Alojz Knez in Miloš Adamič. Tudi slednji je bil poleti 1945 aretiran in je izginil brez sledu. Z zavezniško pošiljko je prispel tudi nov oddajnik. Medtem so Nemci pričeli s protiofenzivo. Franc Vidrih se je najprej udeležil »goriške fronte«, ki so jo Nemci strli 25. septembra. Tik pred tem se je z bataljonom premaknil v Stomaž, kjer je bil štab. Od tu je končno s kratkim obiskom razveselil svoje starše. Zaradi hitrega nemškega prodiranja so se umaknili proti Podkraju. V nekaj dneh so Nemci prečesali tudi to območje. Sredi oktobra sta morala skupaj z Alojzom Rovanom iz Podkraja poskrbeti za prevoz novega oddajnika v karavlo P-14 nad Podrago, čez nekaj dni pa spet nazaj v Podkraj. Druga pot v Podrago mimo nemških patrolj se je srečno iztekla, v vasi pa so ju Nemci zajeli. 23. oktobra 1943 se je tako za Franca Vidriha začela ujetniška kalvarija po vzhodni Evropi. Vroč afriška tla je zamenjal z ledeno mrzlim severom. Najprej je okusil tržaške zapore Coroneo, 16. novembra 1943 pa je na tržaški tovarni železniški postaji napočil dan novega križevega pota.

V svojih spominih je slikovito in pretresljivo opisal dogajanja, ki so se vrstila še celi dve dolgi vojni leti. Njegova pripoved je že pred leti pritegnila pozornost Jožeta Vidica, ki je leta 1989 objavil v knjigi »Angleški obveščevalci - vohuni ali vojaki« skrajšane spomine v podnaslovu »Britanski obveščevalec v ruskem pekl« ter 13. septembra 1990 v časopisu TV-15 daljši prispevek z naslovom »Smrdljivo potovanje od Trsta do Vilne«. Zato bom v današnjem nadaljevanju objavila le krajše izseke spominskih zapisov.

Nemško taborišče v bližini Vilne v Litvi

Mučna pot v nemška taborišča se je vlekla dobra dva tedna. V zaprte tovarne vagona so natlačili po petdeset ljudi in ves čas niso niti enkrat izstopili. Hrane so dobili le za vzorec, dvakrat košček salame in malo prepečenca, vode pa sploh nič. Med potjo je že začel pritiskati mraz in ko so 2. decembra 1943 prispeli v Vilno (Vilnius), danes glavno mesto Litve, takrat pa pod nemško okupacijo, je bilo zunaj 30 stopinj pod ničlo. Na sebi pa so imeli le poletne obleke. Taborišče je bilo še uro hoda oddaljeno od mesta.

»... Z Alojzom Rovanom sva bila še vedno skupaj. Naslednji dan po prihodu v Vilno smo dobili

opoldne nekaj hrane, ki pa je imela prav tak okus, kakor ga ima doma tista skuha za prašiče. Še isti večer se mi je posrečilo, da sem napravil kupčijo z enim od stražarjev ruske narodnosti. Prodal sem mu srajco in vrhno jopo in spodnje hlače za 100 g mohorke (tobaka) in 2 kg kruha. Sam pri sebi sem si rekel, da se vsaj še enkrat do sitega najem, preden umrem.

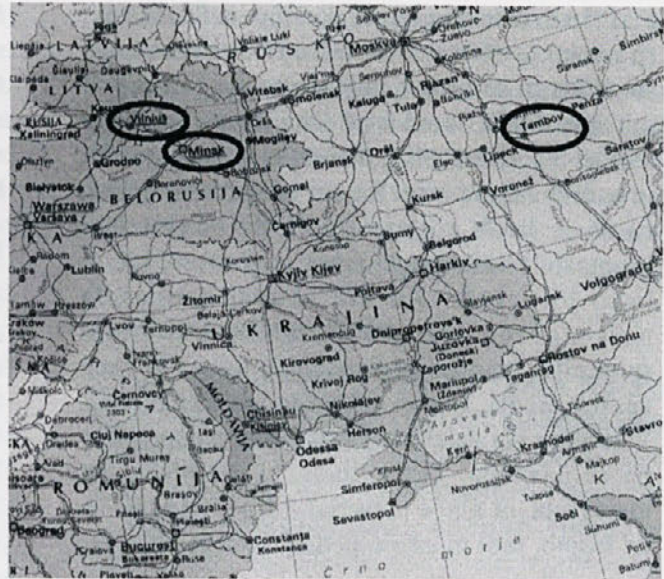
Naslednji dan zgodaj zjutraj sem se približal kuhinji, da bi staknil kaj za pod zob. Vodja kuhinje me je opazil in poklical noter. Tu so že bili trije. Pokazal mi je krompir ter mi ukazal, da ga lupim. Krompir je bil zamrznjen, zato so vlili v posodo s krompirjem vročo vodo, da se je malo odtajal. Ugotovil sem, da je primeren tudi za pod zob. Ko se je stražar sprehajal gor in dol in se s hrbtom obrnil k meni, sem tako tudi storil...«

V novi situaciji se je spet dobro znašel. Ponudila se mu je priložnost za delo v mizarski delavnici. »...Ko se je hrana delila, je »tišler« prejemal dvojni obrok, nazadnje še dodatek. Med delom me je je šef večkrat obiskal, postala sva malo bolj prijateljska. Spraševal me je od kod sem. Ko sem mu omenil imena Trst in Gorica, se je še bolj zanimal, kaj se tam dogaja. Spraševal me je o partizanih, če sem bil tudi jaz partizan. Čeprav nisem znal nemško, sva se vseeno sporazumevala. V prvi svetovni vojni je bil na soški fronti. Razlagal mi je, da je Hitler bedak, da bo vojno izgubil in da bo mnogo nedolžnih ljudi zaradi njega ob življenje. Doma je bil z Dunaja. Pokazal mi je slike svoje družine, ženo in dve hčerki, sin je padel. Pripomnil je tudi, da že štiri mesece ni prejel nobenih novic od družine ter da je v skrbeh zanje.

Dnevi so se počasi pomikali drug za drugim. Zima je vedno huje pritiskala. Ker sem jopo prodal, sem si moral drugo narediti. Našel sem kos debele vrečevine ter iz nje sešil jopo. Dva tedna sta že minila v taborišču. Nisem se počutil dobro, ostal sem v baraki in poležaval. Tedaj so prišli v barako trije vojaki in sklicali vse ujetnike na zborna mesto, razen bolnih. Ko se je moj tovariš Lojze Rován vrnil, mi je povedal, da so jih petdeset odbrali in določili, da jih pošljejo v druga taborišča. Takrat sva se zadnjič videla. Težko je bilo slovo, toda pomoči ni bilo.«

Premestitev v Minsk v Belorusiji

»22. decembra so zopet odbrali dvanajst ujetnikov, med njimi sem bil tudi jaz. Poslovil sem se od šefa.

Zemljevid vzhodne Evrope, ki zajema kraje Vilno, Minsk in Tambov, kjer je Franc Vidrih prestajal nemško in rusko vojno ujetništvo.

Stlutil sem, da takega človeka tu ne bom več našel. Po dveh dneh vožnje smo prispeli v Minsk. Tam sem našel mnogo tistih, ki smo bili skupaj v Trstu. Upal sem, da dobim tudi Lojzeta, toda ni ga bilo. Taborišče Novi Minsk je bilo zelo veliko... Na drugo stran, kjer je bilo mnogo barak, nam je bilo prepovedano hoditi, kajti v njih so bili ruski ujetniki. Govorilo se je, da jih je več tisoč. Mi smo uhajali k njim na skrivaj ponoči. K njim smo hodili, ker so nam dajali kuhan ječmen. Ruski ujetniki so preko civilistov kupovali ječmen in krompir...

Delovni urnik je bil strogo določen. Ob šestih smo vstajali. Takoj smo morali v zbor na preštevanje. Pri glavnem vhodu se je dolgo čakalo na mrazu, včasih tudi pod -30°C ... Jaz sem bil v skupini hale »H«. Moja evidenčna številka je bila 42043, vgravirana v tablico, ki smo jo morali imeti vedno pri sebi. Ob prihodu sem imel srečo, ker so mi dodelili delo v centralni kurilnici. Delo je bilo neprekinjeno 24 ur. Dve skupini po šest ujetnikov sta se stalno menjavali. Med delom smo se menjavali sami. Na delo smo šli ob 12. uri, spotoma smo prejeli naš celodnevni obrok hrane, to je 250 gr tople vode, 250 gr kruha in 20 gr margarine. Imeli smo dva stražarja, vedno ista. Bila sta dobra človeka, nikakršnega nasilja nista zganjala nad nami...«

Tudi v Minsku mu je za krajši čas uspelo priti do dela v mizarski delavnici. Tu se je spet srečal z dvema nemškima vojakoma, ki sta kazala očitno nezadovoljstvo do Hitlerjevega početja in govorila o njegovem bližajočem se polomu. Najdlje pa je delal v mehanični delavnici.

»... Pri tem delu sem se srečal z Ivanom Šebenikom (po vojni je živel v Smedniku). Ko sva se bolje spoznala in se sprijateljila, sva drug drugemu mnogo zaupala... Ivan je bil edini človek, kateremu sem se izpovedal. Bil je človek, ki je znal molčati in je obdržal vse zase. Ko sva tako skupaj delala, nama je šinila v glavo misel, da bi pričela s sabotazo. Nisva mogla takoj pogruntati, kje in kako bi začela. Ko sva skupaj menjavala poškodovane dele pri vozilih, sva se nekaj spomnila. Ivanu sem predlagal, da ne bi vseh vijakov privila, ampak kakšnega tudi kar zabila... V začetku sva delala bolj s strahom, potem sva se pa že navadila. Tistih delov, ki sva jih midva menjavala, ni nihče preverjal. Ko je vozilo odšlo na fronto, tudi ni nihče gledal, zakaj je odletelo,

Nemško taborišče v Vilni, po prihodu ruskih čet.

ker je bilo gotovo preveč obdelano od granat. Ko sva bila premeščena k motorjem, sva imela še več prilike. Ko sva montirala vztrajnike, je bilo tu še več vijakov. Z menoj sta bila tudi Ivan Razpet iz Otaleža ter Ernesto Novak iz Sela na Vipavskem.

Tako smo preživeli zimo in že skoraj vso pomlad. V začetku junija leta 1944 so nas okoli 100 premestili v »Munizion lager«. V tem taborišču je bilo še mnogo slabše: neredna hrana, vozili smo se s tovornajki na delo, razlagali in zopet nalagali smo težke zaboje. Zvečer smo se zelo utrujeni vračali v taborišče.... V tem taborišču smo bili približno štirinajst dni. Pričele so se širiti govorice, da je ruska vojska prebila fronto pri Smolensku (do tu so sovjetske čete prodrle oktobra 1943 in v dneh od 21. do 23. junija 1944 začele z močno ofenzivo proti nemškim zasedbenim silam) in napreduje proti Minsku. Spočetka nismo verjeli. Toda, ko smo slišali iz daljave votlo grmenje, kakor da se bliža nevihta, smo pričeli verjeti govoricam.

Zopet smo bili premeščeni v drugo taborišče z nazivom »Benzin lager«. Ko smo se peljali skozi

Minsk smo opazili, da so na železniški postaji goreli vagoni. Verjetno je bilo bombardirano. V to taborišče smo prišli zjutraj, 3. julija 1944. Pri vходу smo srečali ruske ujetnike, ki so jih premeščali v druga taborišča. Nam se je vsem čudno zdelo obnašanje stražarjev, ki so bili vsi nekam zbegani... «

Prihod Rdeče armade

»... Želja nas vseh je bila, da bi čim prej prišli Rusi, da bi nas osvobodili. Mogoče sta pretekli dve uri odkar smo prišli, ko je eden od vojakov pričel deliti kruh in salame. Bili smo nad tem zelo začudeni... Odšli smo, ne da bi šli v barake. Hodili smo in hodili. Videl sem napisno tablo Wilno 207 km. Takoj sem vedel, da je to umik in to peš po prašni cesti julija meseca. Ker smo se na prazne želodce najedli kruha in salame, smo vsi imeli velike težave, še posebej, ker ni bilo vode. Vsi ožuljeni smo taval v tem prahu. Še več ga je bilo, ker smo noge dobesedno vlačili za seboj... Prehitevale so nas kolone tovornjakov in raznih vozil s pripreženimi topovi vseh vrst. Bilo nam je popolnoma jasno, da se približujejo rdečearmejci. Kakšno veselje nas je navdajalo, ker smo bili prepričani, da nas bodo kmalu osvobodili naši bratje Sovjeti...«

Med umikom so izkoristili nepazljivost stražarjev in okrog šestdeset jih je uspelo zbežati v bližnji gozd. Le kratek čas so streljali za njimi, nato pa je vse potihnilo. Od tu so nadaljevali pot sami. Iz smeri Minska je bilo slišati močno streljanje in trušč tankovskih gosenic. Mesto je bilo v teh bojih popolnoma porušeno.

Doživetja z ruskimi osvoboditelji

»... Kmalu nas je presenetil oborožen človek, ki je prišel iz gozda. V ruščini je povedal, da je komisar neke partizanske enote. Spraševal nas je, kaj smo. Povedali smo o naši usodi, da smo jugoslovanski partizani, ki smo bili v nemškem ujetništvu, ter da smo preteklo noč pobegnili. Videl nas je, ko smo bežali, zato nas je prišel poiskat. Nato je napisal na listek našo dogodivščino o pobegu in mi ga izročil z naročilom, da ga pokažem prvemu oficirju, ko se bomo srečali z rdečearmejci. Odšel je z opravičilom, da ima ogromno drugih poslov.

5. julija 1944, okrog desete ure, smo opazili dva tanka, ki sta prihajala po isti cesti, od koder smo mi hodili prejšnji dan. Na čelu treh vojakov se nam je bližal oficir. Že na daleč smo ugotovili, da so pijani. Prihajali so z naperjenim orožjem. Ko so se približali in videli, da je čudna strgana in umazana drhal neoborožena, so povესili svoje

orožje. Oficir se nam je približal in nas nič kaj prijazno ogovoril. V polomljeni ruščini sem mu odgovoril in razložil, kdo smo ter mu pokazal listek. Prebral je in odgovoril, da smo vlasovci, da nas je treba streljati, ker smo streljali njihove vojake. Sploh ni poslušal, kar sem mu razlagal. Vsi smo bili razočarani. Eni nevarnosti smo prejšnjo noč ušli v upanju, da bomo lepo sprejeti, pa smo zabredli v drugo nevarnost. Prav nič ni kazalo, da se bo lepo izteklo. Kar nam je ostalo kruha in salame, so nam pobrali. Hoteli so imeti tudi ure in žlice. Reveži, niti žlic niso imeli. Odgovorili smo, da so nam Nemci pobrali ure, drugega pa nič nimamo. Nato so nas odvedli k tankom. Oficir nam je ukazal, da naj se spravimo gor, na vsak tank polovica. Jaz sem sedel na odprti loputi tankista. Poleg mene je na cevi topa sedel oficir, v roki je držal pištolo in venomer govoril, da me bo ubil. Strah me je bilo, da bo res kaj takega storil, kajti stalno je mahal proti meni s pištolo. Vozili smo se čez drn in strn, kar po ogromnih njivah posejanih z žitom, ki je že zorelo... »

Povsod je bila ena sama velika zmešnjava. V bližini Minska so jih ruski vojaki brez besed pustili same v nekem skladišču v bližini pokopališča. Tu so jih naslednji dan našli oboroženi civilisti in spet so morali razlagati vse od začetka.

»... Po dolgem pregovarjanju so nas postavili v vrsto in hajdi nazaj v mesto Minsk. Tu smo videli grozote nemškega umika. Civilno prebivalstvo so tanki pogazili, vse je bilo zmrcvarjeno. Tudi obešene smo videli. Mesto je bilo popolnoma ohromljeno. Ko so se Nemci umikali, so za seboj razstrelili ali požgali vse javne objekte. Sredi mesta nas je preživelo ljudstvo z obeh strani napadalo. Stražarji so vse dovolili. Ko so nas tako preganjali po mestu, so nam kazali, kakšne grozote smo napravili... Prišli smo na manjši trg. Približal se nam je človek in se ustavil pred oficirjem in ga ustavil. Vprašal ga je, kam nas vodi. Nisem razumel, kaj je odgovoril. Civilist se je razjezil in rekel, če sploh ve, kdo so ti reveži, ki jih je tako nesramno preganjal po mestu. Razlagal mu je, da nekatere od nas pozna, da je z nekaterimi skupaj delal, da smo trpeli pri Nemcih, sedaj pa jih še on preganja. Nato nam je vsem podal roko s pozdravom »Zdravstvujte, Jugoslavci«...

V baraki smo bili že dva dni in nihče se ni zmenil za nas... 9. julija so prišli vojaki in nas pomešane z ostalimi ujetniki spravljali v vrste in šteli. To štetje je trajalo dve do tri ure. Ko je bilo vse urejeno, se je pričel pohod v neznano. Mučno je bilo hoditi, kajti bili smo popolnoma izčrpani, telesno in duševno. Pozno ponoči smo prišli v bivše nemško

ujetniško taborišče, ki je bilo na prvi pogled precej opustošeno. Ni bilo ne elektrike in ne vode. Naslednjega dne so nas razporedili po narodnostih. V naši baraki smo bili Slovenci in Hrvati, največ iz hrvaškega Primorja. Prve dni ni bilo ne vode in ne hrane, tako da smo iz dneva v dan postajali vse bolj izčrpani. Ko se je stanje nekoliko ustalilo, je pričela delati kuhinja...«

Taborišče Tambov v Rusiji

»... Čez čas smo prispeli na železniško postajo Tambov, bilo je 1. avgusta 1944. Do taborišča smo hodili dve uri. Ko smo čakali na razpored, se je vlila ploha. Bil sem tako žejen, da sem pil deževnico, ki se je nabrala v kotanjah. Tudi to se mi je bridko maščevalo. Dobil sem mrzlico. Ko smo se nastanili v baraki (zemljanki), so mi prijatelji pomagali tako, da so mi ogrevali trebuh ob topli peči. Naj opišem, kako so bile te zemljanke grajene. Vhod je imel pet do deset stopnic navzdol. Narejene so bile iz steptane zemlje. Pogradi so bili na sredini. Na obeh straneh so bila okna v višini zunanjega terena. Streha je bila iz brezovih tramov, ki so bili od zgoraj zasuti s steptano zemljo. Stene so bile z zunanje strani zatlačene z zemljo do višine strehe. Zunanji izgled je bil gomila zemlje z odprtini za okna in vrata. V nekaj dneh se nas je nabralo okrog 400. Polovica jih je bila iz nemške vojske. Počasi smo se ustalili in izvolili svoje starešine, ki so nas zastopali pri ruski komandi. Kar nas je bilo v nemških taboriščih, smo zahtevali, da nas pošljejo v Jugoslavijo. Skoraj slednji dan smo imeli zborovanje. Rusom ni bilo veliko do tega, kajti na naše zahteve so odgovarjali, da »njet mužno« in »skoro budete«. Hrane je bilo dovolj, trikrat dnevno topli obroki, kruha okrog 600 gr. Bolh pa je bilo toliko, da se je videlo, kako so skakale po poti med barakami...

23. oktobra 1944 zjutraj so nas vse spravili iz barak in razvrstili v vrste. Prešteli so nas in ukazali, da gremo v kopalnico, češ da pojdemo domov. Navdušenje je bilo tako, da se ga ne da popisati. Pri izhodu iz taborišča so nas poimensko klicali. Vsak imenovani je odšel na prosto v prepričanju, da gre domov. Meni se je vsa stvar zdela sumljiva, ker so odhajali tudi tisti, ki so služili v nemški vojski. Nisem bil prepričan, da gremo zares domov. Ko so prebrali zapisnik, ni bilo na zbornem mestu nobenega od poznanih več. Na majorjevo vprašanje, če kdo ni bil imenovan, sem se javil. Ko sem povedal svoj priimek, je pogledal zapisnik in se obrnil k meni ter rekel, da »pojemam s torojim transportom«, se pravi, da drugič. To je padlo name, kakor strela z jasnega. Tako sem bil

nemočen, da nisem vedel, kaj naj storim. Vedel sem, da ne pomaga ne jok ne stok. Potrtr, ker sem ostal popolnoma sam med tisoči tujimi nepoznanimi ljudmi, sem se napotil k svoji baraki. Ta je že bila zasedena z vsemi narodi Evrope...

Na zahtevo Poljakov, Romunov in Madžarov so nas 24 poslali na delo ven iz taborišča. Dodelili so nas za nalaganje borovih hlodov na železniški postaji. Vedeli smo, da se ugodno zamenjuje milo za *mohorko*, to je neke vrste tobak, ki je bolj podoben senenim mrvam... Ko smo se vračali v taborišče, smo imeli vsi dovolj tobaka, da smo ga zvečer zamenjali za kruh in milo. Cena je bila visoka, ena žlica *mohorke* je bila polovica porcije kruha oziroma 5dkg mila. Male koščke mila smo pretopili in naredili velike, tako da je bil naslednji dan iztržek še boljši. To je trajalo samo tri dni, ker so se Francozi pritožili na komandi, da bodo Jugoslovani pojedli ves njihov kruh, ker so pri nas v veliki meri menjavali prav Francozi.

Na dnevnem redu so bila vprašanja, kdaj bo konec vojne, kako je doma, nas bodo pustili domov itd. Dnevi so potekali, meseci so prehajali, maja meseca je bilo konec vojne, mi pa smo bili še vedno tam. Nekega dne v prvi polovici julija 1945 je bil izdan razglas, da naj se javi na zdravniški pregled vsak, ki se čuti kaj bolnega.

Meni je noga zatekala in v gležnju se mi je odprla rana, zato sem se javil. Še isti dan sem se moral preseliti v barako bolnih, toda dela sem še vedno opravljal. Nekaj dni kasneje je prišla zdravniška komisija in nas vse ponovno pregledala. Zdravnik major me je začudeno pogledal ter se čudil, zakaj sem se javil in govoril: »Malodaj. Krasnoj. Zdravoj.« Pokazal sem mu nogo, na otip me je bolelo, spet si je ogledoval in naposled zapisal: »Domoj«. Oddahnil sem si, ker sem tedaj že bolj verjel, da bom odpotoval, ker je že bilo konec vojne, kajti tisti, ki so odšli pred menoj, niso šli domov, pač pa s transportom na vzhod in nikdar več niso bili skupaj. Namestili so jih po raznovrstnih skupinah. To sta mi pozneje povedala Ernest Novak iz Sela na Vipavskem in Ivan Razpet iz Otaleža, ki sta bila med njimi.«

Vlak je drvel po prostranih ravninah proti domu

Po letu dni bivanja v Tambovu je 2. avgusta 1945 prišla tudi nanj vrsta, da odide proti domu. Okrog 200 jih je tega dne odpotovalo z železniške postaje. Med povratkom ga je spet doletelo delo v kuhinji. Pot jih je vodila preko Ukrajine, Romunije in Madžarske. V Szegedu je bilo zbirno taborišče. Od tu so ujetniki odhajali po skupinah po narodnostih. Jugoslovane so napotili proti Subotici, kjer je bila baza za repatriacijo. Vsakega so popisali in mu izročili izkaznico za potovanje do doma. Pa še tu se je skoraj zapletlo: »Med potjo proti postaji me je ustavil ruski oficir in hotel vedeti od kod in kam. Povedal sem mu, da se

Izkaznica za pot proti domu, ki jo je Francu Vidrihu izdal Štab državne komisije za repatriacijo v Subotici 6. septembra 1945.

vračam iz Rusije domov in da sem bil v nemškem ujetništvu. Ta človek je po vsej sili hotel, da me odpelje na komando, češ da sem pobegnil. Nekaj časa sem hodil za njim. Med potjo sem srečal jugoslovanskega oficirja in ga zaprosil, naj mi pomaga. Omenil sem mu, kaj namerava Rus. Svetoval mi je, naj poskušam izginiti v množici ljudi, ker mi ne more nič pomagati. Kmalu se mi je ponudila taka prilika. Tik pred železniško postajo je bilo mnogo ljudi, ki so se verjetno pripeljali z vlakom. Izkoristil sem priliko ter se pomešal med ljudi. Skočil sem pod vagon in z druge strani na vagon z napisom Subotica - Ljutomer, ker za Beograd še ni bila urejena proga. Tako sem prispel domov 11. septembra 1945.«

Konec.

Lilijana Vidrih Lavrenčič

Iz spominov Martina Jelačina

REDNA SLUŽBA IN SKORAJ NORMALNO ŽIVLJENJE

3. del

Zapustil sem občino z veliko žalostjo in s čudnimi občutki in se zaposlil v Mlinotestu, kot sekretar podjetja. Seveda je bilo delo v podjetju povsem drugačno kot na občini, pa vendar sem se kmalu znašel in vpeljal marsikaj novega, zlasti na področju samoupravnih aktov, kajti moj predhodnik ni bil "človek od poklica". Tudi na področju sprejemanja na delo se je bistveno izboljšalo, zlasti v medsebojnih odnosih. Zato so bili z menoj zadovoljni in jaz z delom. Nisem pa bil zadovoljen z odnosi v vodstvu podjetja. Tudi odnosi med delavci in vodji niso bili korektni. To me je zelo motilo...

Dogodke ob pridružitvi občine Vipava sem spremljal in sem bil skoraj prepričan, da bodo Vipavci zmagali, kajti borci proti ukinitvi občine so bili vneti in borbeni. Sklicevali so sestanke in hodili v Gorico in Ljubljano prepričevati oblast, da je ukinitve občine nesmisel. Ti junaki so bili Justin Andlovec, Mirko Princes, Milan Poniž, Jože Kodre in še mnogo drugih. Omenjeni možje so me obveščali o svojih postopkih in seveda vabili, da se vrnem na občino, sicer ne bodo uspeli, kajti v Ljubljani so že nekako obljubili, da naj ostane tako, kot je, le tajnika morajo dobiti. Povedali so, da se z menoj pogovarjajo, da bi se vrnil na občino. Prisoten na razgovoru, že imenovani Bajc Franjo, javni tožilec, pa je odločno povedal, da se to ne bo zgodilo nikoli: "Prej ga bomo spravili v zapor, kot bo postal ponovno tajnik. Tukaj ne igra vloge ali je strokovno sposoben biti tajnik, ampak sklep Okrajnega komiteja ZK." To izjavo sem slišal še isti večer, ko so se tovariši vrnili iz Ljubljane. Na teh razgovorih so sodelovali predstavniki okraja Gorica, z njimi tudi javni tožilec Bajc. Ta pa meni ni bil naklonjen, v napoto sem mu bil. To pa zato, ker sem nasprotoval načinu politične akcije za združitev občin in na zboru volilcev v Podnanosu dejal, da njegova trditev, da občina Vipava nima dovolj finančnih sredstev za preživet, je "gola laž". Javno sem povedal, da je občina Vipava ena najbogatejših občin glede na davčne prihodke. Iz cele Goriške in Vipavske se predeluje grozdje v Vipavski kleti in predno gre v prodajo, je treba plačati prometni davek od vina. To pa naj bi bil velik prihodek za občino, pa ni, ker ga pobira v imenu občin okraj. Rezultat mojih pripomb je bil,

da je javni tožilec izpadel kot lažnivec. In sestanka je bilo konec. Takrat mi je zagrozil, da bom to drago plačal. To grožnjo je uresničil, ko je zoper mene odredil pripor. Poklicali so me v Gorico na zaslišanje v zadevi nekkih spornih računov z gradbenim podjetjem Remont Vipava. Še to moram povedati, da sem leta 1955 imel namen zapustiti Vipavo. V Izoli me je čakalo dobro delovno mesto na občini, tako mi je obljubil Branko Furlan, takratni tajnik občine Izola in tudi stanovanje bi dobil. Ko sem zahteval razrešnico, se odborniki niso strinjali in so me prepričevali,

Predsednik Ob.LO Anton Semenič - Medved in tajnik Martin Jelačin na delovnem mestu

naj ostanem. Ker pa nisem imel stanovanja, so mi obljubili pomoč pri graditvi stanovanjske hiše. Celotno gradbeni les so mi obljubili iz občinskih gozdov. Po dolgem prepričevanju sem pristal in začel graditi. Pri graditvi pa navadno nastanejo težave. Hišo je gradilo gradbeno podjetje Remont. Pri nekaterih izvedbah je prišlo do reklamacije z moje strani. Nisem hotel plačati nekaj spornih del. Podjetje me je tožilo, pa so tožbo izgubili, sodišče je dalo prav meni. Na osnovi sodbe bi podjetje

moralo anulirati tožbeni zahtevek. In ko je oblast iskala razloge, da nimam pogojev, da se vrnem za tajnika občine, so tu našli razlog in so zoper mene odredili pripor, češ da bi na prostosti vplival na preiskavo. Bil sem 27 dni v priporu, ne da bi bil zaslišan. Po kratkem spoznavnem razgovoru je preiskovalni sodnik Tassoti odredil preiskovalni zapor in ga utemeljil (imel je že vse napisano), da sem kot tajnik občine osumljen zlorabe službenega položaja. Zapor pa je odrejen, ker obstaja nevarnost, da pobegnem čez mejo. Jaz, pobegnem? Protestiral sem proti tej odredbi in zahteval razgovor z javnim tožilcem Bajcem, kajti on je zahteval, da grem v zapor. Ni imel korajže soočenja z menoj. Žal, nič ni pomagalo, policaj je že čakal pred vrati. V zapor so me odpeljali točno ob 14. uri, kot kriminalcu, in prav v času, ko so uslužbenci okraja odhajali z dela. Sedaj pa naj bralec pomisli, kako sem se počutil, ko so me gledali moji znanci, uslužbenci okraja, kateri so me skoraj vsi poznali! V zaporu sem bil 27 dni, ne da bi bil enkrat zaslišan. Žena ni smela z menoj govoriti, še moje osebno perilo je lahko prinesla le do zapora po osebnem posredovanju tajnika okraja Jožka Humarja. Da bi me še bolj ponižali, je hotel neki policaj oz. udbovec, da bi v zaporu čistil motorno kolo. To je preprečil komandant policije major Čubrilo. Sledila je obtožnica, katero je moral prav omenjeni tožilec preklicati, ker ni našel nobenega razloga za obsodbo. Še to, med tem časom, ko sem bil v zaporu, so opravili na občinski upravi v Vipavi dve finančni in upravni reviziji, pa tudi brez uspeha. Tako je bilo sodišče prisiljeno ovreči vse obtožbe proti meni. Da bi me rehabilitirali, so v Primorskih novicah objavili opravičilo za moj pregon, češ da sem bil preganjan zaradi nepreverjenih obtožb. Kako je do tega pregona prišlo, sem že povedal. Nihče mi ni nikoli omenjenih deliktov očitil. Prestajanje v priporu so mi plačali v dnevnicah. V znak odprave krivic so mi celo ponujali trosobno stanovanje v Gorici in šolanje na Pravni fakulteti s polno plačo. Vse sem odklonil in se zato še sedaj kesam. Janez Šinkovec, poznan sodnik vrhovnega sodišča, je na nekem seminarju pripovedoval zgodbo o meni oz. o mojem primeru, da je iz pravnega in človeškega stališča nedopusten kriminal. On ni vedel, da sem prisoten, šele pozneje sem povedal, da sem to jaz. Čeprav je minilo že 43 let od takrat in so ljudje že pozabili na to mojo kalvarijo, jaz tega ne morem pozabiti in tudi nikdar ne bom pozabil, da sem bil preganjan zaradi zvestobe domovini in zaradi poštenega in požrtvovalnega dela.

Kot sem že povedal, sem v Mlinotestu opravljal delo sekretarja podjetja, sedaj bi to bil direktor splošnega sektorja. Dobro sem se znašel in marsikaj novega in prepotrebne postoril, zlasti na področju dela z ljudmi in napisal celo vrsto samoupravnih aktov, ki jih ni bilo. Omenil sem že, da nisem bil zadovoljen z nekaterimi ukrepi in obnašanjem nekih vodilnih, zato sem po večkratnem prepričevanju tajnika in predsednika občine Ajdovščina, naj se zopet zaposlim na občini Ajdovščina, ponudbo sprejel. Namestili so me za načelnika splošnega oddelka, v katerega so spadale naslednje dejavnosti: splošne zadeve, matična služba z anagrafom, šolstvo, kultura, socialno in zdravstveno varstvo in notranje zadeve. Ne bi ponavljal stvari, ki sem jih delal že v občini Vipava, delo je bilo pestro in zanimivo. Marsikaj sem doživel, pa vendar mnogo manj pretresljivega kot sem doživljal v Vipavi. Občina mi je omogočila, da sem začel študirati ob delu na pravni fakulteti. V času dela na občini je ajdovsko občino pretreslo slabo stanje v zdravstvenem domu Ajdovščina, in sicer v celoti v organizacijskem in kadrovskem pogledu pa tudi v financah ni bilo nič boljše. Zato je Ob.LO Ajdovščina sklenil, da mene določi za upravitelja ZD. Skoraj ni bilo kaj oporekati, postavil sem le določene pogoje. Premestitev naj bo začasna, od občine bom dobival nekaj mesecev osebne dohodke, ker tam ni bilo denarja, in pa možnost nadaljevanja izrednega študija. Še to naj povem, da sem iskreno želel doštudirati pravo, da bi postal sodnik z bolj poštenim in pravičnim delom in razsodbami, kot sem ga doživljal sam. Žal nisem nikoli končal fakultete, delno zaradi novih zaposlitev in iz zdravstvenih razlogov. Ob izrednem študiju na pravni fakulteti nisem imel v začetku velikih težav; naj povem nepozabni dogodek: Na vrsti je bil izpit dvojček iz rodbinskega prava in sociologije, in sicer pri profesorju Alojzu Finžgarju. Začel me je spraševati o posvojitvah in rejništvu. Tu pa sem bil jaz doma, saj sem se s temi problemi poklicno ukvarjal. Profesor se je kar čudil, od kje to znanje. Ko sem mu pojasnil, me je zaprosil, če bi to lahko pojasnil tudi študentom. Po moji predstavitvi študentom je profesor javno povedal, da je to za oceno deset. Pri dvojčku iz sociologije pa nisem znal povedati nekaterih podatkov, kdaj je bil makiavelizem. In tako sem *pogrnil* iz obeh predmetov. Ob ponavljanju sem zopet pri prof. Finžgarju dobil prejšnjo oceno. Ko sem ponovno polagal izpit iz sociologije pri prof. Goričarju (prvikrat sem ga delal pri njegovem asistentu), me je profesor vprašal, kaj je bil vzrok,

da sem *pogrnil*, sem mu pojasnil, da številke in čas dogodka. Dejal je, da je za zgodovino čas potreben, za izpit iz sociologije pa ne. Povedati moram, da so bili takrat odvetniki redki, sodišča pa obremenjena, zato so me po vaseh vabili, da sem pisal oporoke, testamente. Teh sem napisal več kot petdeset.

V združeni občini Ajdovščina in Vipava, torej občini Ajdovščina, je obstojal Zdravstveni dom Ajdovščina, imel je dve splošni ambulanti v Ajdovščini in eno v Vipavi ter otroški dispanzer v Ajdovščini, dokaj dobro babiško službo, ki je po svojih zmožnostih opravljala še splošno patronažno dejavnost, ter tri zobne ambulante. Dvakrat tedensko je delal TBC dispanzer in nekaj posvetovalnic. V petih letih smo povečali število splošnih ambulant iz treh na šest, zobnih ambulant na pet, z dopoldansko in popoldansko ordinacijo. Opremili smo vse zobne ambulante z novimi aparaturami. Število zdravnikov in terapevtov se je več kot podvojilo. Organizirali smo patronažno službo. Da smo lahko nabavili potrebne aparature, smo del sredstev dobili od socialnega zavarovanja za povečano dejavnost, večino sredstev pa od delovnih organizacij za posebne preventivne in kurativne storitve za zaposlene. Seveda ni šlo vse gladko, delali smo tudi napake, zlasti pri zaposlovanju novih terapevtov z Juga, in pa zaradi pomanjkanja nadzora dela. Kljub temu smo imeli za takratne razmere zelo dobro organizirano zdravstveno službo, kurativo in preventivo. Seveda se je moja enoletna obveza o začasni zaposlitvi spremenila v stalno. Kot odbornik občinske skupščine sem zastopal zdravstvo. Bil sem član številnih organov v občini, skratka, bil sem pod silo razmer zelo aktiven. Zaradi moje aktivnosti sem bil izvoljen za poslanca v Republiško skupščino in sicer v Socialno-zdravstvenem zboru. Takratno delo poslanca in njegova vloga je bila povsem drugačna od sedanje. Delo v parlamentu je bilo neplačano, dobili smo povrnjene potne stroške in pa dnevnicu za tisti dan, pa najsi bo za delo v parlamentu ali v njegovih organih. Bil sem skoraj enkrat na teden v parlamentu, v zdravstvenem domu pa je moralo biti delo opravljeno. To pomeni, da sem moral delati mnogo več. Z uspehi in razvojem zdravstvene službe v občini sem bil zelo zadovoljen in sem se v zdravstveno dejavnost popolnoma vživel.

Nekaj dogodkov za tisti čas bom pa le napisal: Bil sem član političnega aktiva v občini. Ob nekih pripravah za volitve sem zvedel, da so se mladi pravkar pečeni aktivisti v neki kleti dogovarjali, kdo bo kje kandidiral in kakšne položaje v javnem življenju bo kdo imel. Ko so nas fantje pripravljali na posamezne politične akcije, seveda nič niso omenili svojega tajnega dogovora o razdelitvi funkcij. Vsak aktivist je dobil svoje področje v obdelavo, seveda najprej sestanek z osnovno celico ZK, nato s krajevnim odborom SZDL in na koncu naj bi prišli v pošte v zbori volilcev. Na enem od teh sestankov aktivistov sem zahteval, da politično vodstvo občine "obelodani" skrivnostni tajni dogovor o kandidiranju in razdelitvi položajev. Tem fantom smo rekli mlada garda, a niso bili pripravljeni odgovoriti. Prepričani so bili, da za

Vojaška parada pred Lanthierijevo graščino v Vipavi okoli leta 1954

skrivnost vedo le oni in so na mojo zahtevo kar onemeli in sestanek prenesli na naslednji dan. To je pomenilo razkrinkanje nepoštenih politike, političnih akterjev. Dobil sem veliko črno piko. Drugi dogodek se je pripetil na seji Ob.LO. Vodstvo občine in njeni organi so se dogovorili z Novogoričani, da se vodovodni podjetji Goriški vodovodi in Ajdovski Hubelj združita v skupno podjetje Goriški vodovodi. Po moje je bilo to nesmiselno, ker iz gradiva ni bilo razvidno, da bo kaj boljši. Zato sem ta predlog odločno zavrnil in predlagal Ob.LO, da predlog zavrne in to se je tudi zgodilo. Moj prijatelj Miro Oven, direktor Fructala, ki je sedel ob meni, je dejal: "Sedaj pa si si nakopal jezo in še kaj od naših občinskih mož, ker si odločno nasprotoval njihovem predlogu. Prav si imel, saj si videl, da smo te vsi podprli, le

so tovariši v predlog vložili mnogo truda, da pa še ni zrel za sprejem; ti pa kar udrihaš po njih." Točno tako je bilo, veliko jeze in nasprotnikov sem pridobil. To sem čez kakšno leto tudi občutil. In tretji pomembni dogodek pa se je zgodil v Parlamentu. Politiki so dali v parlamentarno razpravo nov zakon o organizaciji zdravstvenih domov. Med drugimi ukrepi in organizacijskimi določbami so predlagali, da sme zdravstveni dom obstajati, če pokriva najmanj 40.000 prebivalcev. Smešno, kot da je število prebivalcev pogoj za dobro delo ZD. To je tudi pomenilo, da sme na Goriškem obstajati samo en ZD; po tem predlogu naj bi se ZD Ajdovščina, Idrija in Tolmin priključili ZD Gorica. To je bila katastrofalna napaka politike. Med mnogimi poslanci sem tudi jaz odločno nasprotoval takemu predlogu. Vsi poslanci, ki smo nasprotovali temu predlogu, smo bili kritizirani. Kot že omenjeno, predlog ni bil sprejet in pred potekom 6 mesecev se ni smelo o tem razpravljati. Taka so bila pravila. Po 6 mesecih je zakon oz. predlog ponovno prišel v razpravo, pred pričetkom obravnave sem bil opozorjen, naj premislim, kaj bom diskutiral na ponovni obravnavi zakona. Predsednik parlamenta Sergej Kraigher in predsednik Socialno-zdravstvenega zbora dr. Vinko Možetič sta me poklicala na tovariški razgovor, v katerem sta mi odločno odsvetovala, da bi nasprotoval sprejemu tega zakona v takem besedilu, kot je bil prvi. Tudi tukaj so beležili, kdo

je kaj drugače mislil. Kot je razvidno iz navedenega, je Severna Primorska dobila nov velik ZD. Kako naj nekdo pozitivno in racionalno opravlja s tako veliko zdravstveno organizacijo od Gorice do Trente, Idrije, Črnega Vrha in Vipavske do Otošča? Politični cilj je bil dosežen. Po 20 letih pa je vse prišlo v prejšnje stanje. Škoda pa je bila, da se je marsikje dobro organizirana zdravstvena služba bistveno poslabšala. To pa je še najbolj veljalo za občino Ajdovščina. Imeli smo zelo dobro organizirano kurativno in preventivno zdravstveno službo, na Goriškem najboljšo. To nam je priznala Gorica in področno socialno zavarovanje.

V novem ZD sem sicer dobil zaposlitev, ki pa mi ni ustrezala. Delovno mesto upravitelja ZD je že bilo vnaprej oddano drugemu, tako sem bil prisiljen iskati novo službo. V Ajdovščini takega delovnega mesta, ki bi meni ustrezalo, ni bilo iz prej navedenih vzrokov. Na primer, v Fructalu so potrebovali sekretarja podjetja, pa me žal ne more sprejeti, je dejal direktor Miro Oven. Odsvetovali so mu mojo zaposlitev. Meni pa so ponujali neke nepomembne zaposlitve. Zato sem sklenil, da zapustim zgornjo Vipavsko. V Kopru sem imel več ponudb, med drugimi v Luki, Delamarisu in Intereuropi. Se razume, da sem sprejel ponudbo Intereurope.

Martin Jelačin

IZ NAŠE KS

IZ DELA NAŠE KS

Prav je, da se konec leta naredi obračun za nazaj. V letošnjem letu smo imeli 6 sej Sveta KS Vipava. V glavnem smo vse zastavljene cilje tudi dosegli. Želja je bilo še več, toda realiziramo jih lahko le v okviru finančnih možnosti naše KS. Ostali načrti in želje bodo počakali prihodnosti. V tem letu je bil naš največji finančni zalogaj ureditev dvorišča in parkirišča pri stari šoli (polaganje asfalta in tlakovanje). S skupnimi močmi in z občinsko podporo nam je uspela ureditev brežine na Frnaži. Brežina je očiščena in daje lepši, bolj urejen videz. Obudili smo tudi že pozabljen običaj kresovanja.

Prav tako smo uspešno izpeljali še eno tradicionalno prireditve, Vipavska trgatev 2004. Organizacija prireditve nam pobere veliko časa in energije. Zavedamo se, da je treba to prireditve ohraniti, saj sta Vipava in Vipavska dolina jedro vinogradništva. Program želimo čim bolj popestriti in kakovostno izpeljati, vendar nas omejujejo finančne možnosti in smo v veliki meri odvisni od radodarnosti in zmožnosti sponzorjev.

Na področju javne razsvetljave so bila izvedena nekatera dela (namestitve javne luči na stavbi otroškega vrtca in v ulici Gradnikove brigade). Ob osnovni šoli smo uredili osvetlitev rokometnega igrišča. V decembru načrtujemo še zamenjavo dotrajanih oken v prostorih KS in dveh oken na stopnišču. V prihodnjih letih bo potrebno postopno zamenjati še vsa ostala okna v stavbi.

Izdali smo štiri številke glasila Vipavski glas, ki letos beleži 19-letnico izhajanja. Posebna zahvala prav vsem članom uredniškega odbora, ki ob vestnem in požrtvovalnem delu nenehno dvigujejo raven glasila. V našem glasilu objavljamo tudi prispevke iz drugih KS. Težava pa je v tem, da stroške izhajanja plačuje le KS Vipava - ena številka nas namreč stane približno 350 tisoč SIT. In čim večji je obseg glasila, višji so stroški izhajanja. V lanskem letu smo povabili vse predstavnike sosednjih krajevnih skupnosti k sodelovanju, vendar ni bilo odziva.

Ves čas svojega predsedovanja KS Vipava se trudim, da sem do vseh enak in predvsem, da so vsa sredstva transparentna in tudi čimbolj smotrno porabljena. Ta sredstva so majhna, za primerjavo, samo prireditve Vipavska trgatave stane skoraj dvakrat toliko kot je proračun naše krajevne skupnosti. Leto bomo zaključili uspešno, brez izgube, tudi cilji za prihodnje leto so uresničljivi. Vsi skupaj se bomo trudili, da bo življenje v našem kraju čim lepše in čim bogatejše.

*Predsednik KS Vipava
Boris Ličen*

IZ NAŠE OBČINE

OB ODKRITJU OBNOVLJENE SPOMINSKE PLOŠČE DRAGU IN MILANU BAJCU V VIPAVI

V dneh od 23. do 29. oktobra letos so potekale v Vipavi prireditve v spomin na vipavska junaka Draga in Milana Bajca po sporedu, ki je bil objavljen v 70. št. Vipavskega glasa. Vse so bile lepo obiskane in skrbno pripravljene, tako da lahko zapišemo, da se je Vipava dostojno spomnila 100-letnice rojstva Draga Bajca in njegovega brata Milana.

V petek, 29.10.2004, točno na stoto obletnico rojstva Draga Bajca, je bila ob 16. uri odkrita obnovljena plošča na rojstni hiši bratov Bajc. Obnovo plošče sta sofinancirala občina Vipava in Društvo Tigr Primorske. Njeno postavitve pa je sponzoriralo podjetje Remont iz Ajdovščine. Ploščo sta odkrila vipavski župan mag. Ivan Princes in Magda Rodman, nečakinja bratov Bajc, na kar jo je blagoslovil vipavski dekan msgr. Franc Pivk. Njunemu spominu se je kot Milanov soborec v Vojkovi četi poklonil še gospod Ciril Pelicon. V kulturnem programu, ki ga je povezovala Nataša Nardin, je domoljubno pesem občuteno zapel oktet Castrum iz Ajdovščine. Med kulturnim programom sta učenca Osnovne šole Draga Bajca v spremstvu članov Folklornega društva odnesla venec na Dragov grob na vipavsko pokopališče. Zbrane je prvi nagovoril vipavski župan mag. **Ivan Princes** z naslednjimi besedami:

Rojstna hiša Draga in Milana Bajca, pripravljena za slavlje 29.10.2004 (Foto: Majda Clemenz)

Spoštovani gostje, cenjene gostje, domačinke in domačini, lepo pozdravljeni tu, pred vipavsko hišo, domačijo, ki je pred stotimi leti imela čast postati rojstna hiša pesnika, tigrovca, literata, upornika, predvsem pa človeka s srcem in dušo, Draga Bajca.

Danes, ko s ponosom odkrivamo obnovljeno spominsko ploščo svojemu rojaku, je prav, da se z mislimi ozremo nazaj v čas, ki ga sicer v sedanosti, polni udobja in materialne preskrbljenosti, težko dojamemo. Čas Draga Bajca, njegovih korakov, polnih uporniškega hrepenenja in umetniškega žara, je bil poln težkih preizkušenj. Svoboda ni bila dana; treba je bilo delovati v ilegali in znati prevzeti odgovornost za svoje svobodomiselne ideje. To je bilo obdobje pravih rodoljubov, obdobje, kjer ob pogumu za strah ni bilo prostora. Drago Bajc, ki so ga ves čas navdihovale besede Ivana Cankarja, se je že v rosni mladosti zavedal, da si bo narod pisal sodbo sam.

V današnjem modernem času resničnost ni drugačna; resnica je ta, da hodi človek svoji prihodnosti naproti z voljo in požrtvovalnostjo; usodo si kroji sam - ta je odvisna od smeri, v katero se človek odpravi.

Od rojstva našega Draga Bajca je minilo 100 let, od njegove smrti pa, žal, le nekoliko manj časa. Tako, kot je ob njegovi zastraženi krsti dekletu uspelo odkriti svoj plašč in Dragu v spomin v grob položiti šop rdečih nageljnov, tako mu bomo mi danes v spomin odkrili obnovljeno spominsko ploščo, ter mu v zahvalo namenili Goethejevo misel, ki v »Volilu« pravi:

Ni bitja, ki bi v nič razpalo!

Kar večno je, je v vseh ostalo,

Naj osrečuje te njih bit!

In bit je večna: v njej so sile

zaklade žive ohranile,

ki zdaj veselja so nakit.

Med govorom župana mag. Ivana Princeca

Predsednik Društva Tigr Primorske, gospod Franjo Batagelj, je ob tej priliki povezal življenjski poti obeh domoljubov, ki sta za iste cilje darovala svoji mladi življenji: Drago kot tigrovec, brat Milan kot partizan:

... Društvo TIGR Primorske je v ponos, da ob svoji deseti obletnici posebej počasti spomin na brata Draga in Milana Bajca, dva izmed mnogih borcev proti fašizmu, ki sta iz svoje ljubezni do prelepe Vipavske doline in slovenskega sveta darovala življenje.

Dva brata – dve različni življenjski poti in usodi. Rojena staršema Janezu Bajcu in Ivani Hrvatini v številni družini, ki ju je zaznamovala otroška navezanost na dom in še posebej zgodnja smrt ljubeče matere. Draga Bajca, prvorojenca, je materina smrt prizadela v najboljčutljivejši dobi odrasčanja in ga oblikovala v ranljivo lirično pesniško osebnost s silno željo po razumevanju in ljubezni. Brata Milana je materina smrt usmerila drugače: odprla mu je zatočišče pri teti na Gorenjskem, kjer je v drugi državi, pri pozorni in urejeni družini odrasel v samozavestno, trdno osebnost s

Duhovna zbranost ob blagoslovu plošče

svojim poklicem, zaposlitvijo in tudi z izoblikovanim čutom do svoje družine in vseh rojakov, trpečih pod italijansko fašistično oblastjo. Zrastel je v samostojno osebnost, sposobno prevzemati voditeljske naloge. ...

... Pesnik Drago Bajc je utihnil, a njegova smrt in pogreb sta bila njegovo poveličanje. Še desetletja je njegova žrtev hrabrila celo dolino v odporu. Pesniku se je izpolnilo kar je v svoji pesmi *Drevo sem*, že veliko prej izpovedal:

*V jeseni slečete obleko svojo,
veter je raznesel mojo
v daljo večno...*

Jaz, drevo jesensko! ...

... Kakšna prepričanost v pravico do odpora je navdihovala partizana Milana Bajca! V kakšnega zrelega vojaškega vodja je zrastel in smemo le ugibati, kako uspešna bi bila njegova življenjska pot. Njegovo partizanstvo je bila čista odlika, temelječa na prepričanju, da je dolžnost vsakega preprečevati nečlovečnost in se proti takim režimom tudi upreti.

Spomin na Milana Bajca, kot na njegovega tovariša Janka Premrla Vojka in vseh njunih tovarišev, smo dolžni negovati in ohranjati generacijam, ki prihajajo. Dolžni smo tako ravnati, saj današnji svet ni idilična Evropa. Naši sosede se nikoli niso odpovedali naši zemlji. Dokler načenjajo verodostojnost mednarodnih pogodb, ki so jih sami podpisali, in potvarjajo zgodovino, smo dolžni poudarjati, da je bila vsakršna njihova pot na našo zemljo tlakovana z nasiljem in zločini. Nikoli se niso opravičili za Ustje, za uničenje primorskega gospodarstva, za izselitev stotisočev! Prešibki so glasovi treznejših na drugi strani meje, ki skušajo objektivizirati zgodovino obeh narodov. Zato bomo budni, zato bomo dogradili spomenik na Cerju, kjer bosta s hvaležnostjo zapisana tudi ljudska junaka Vipavske doline Drago in Milan Bajc. ...

G. Franc Batagelj - predsednik društva Tigr Primorske govori na slovesnosti

Literarni pogled na delo in življenje Draga Bajca pa je predstavil slavist, gospod **Tomaž Pavšič** iz Idrije. Tudi iz njegovega govora objavljamo nekaj utrinkov.

Prof. Tomaž Pavšič govori o literarnem pogledu na delo in življenje Draga Bajca - pesnika

... In še moramo reči, da je Vipavska dolina rodila ali oblikovala ustvarjalce naše kulture in splošne omike. V nepregledni verigi se nizajo imena od Sebastijana Krelja in Žige Herbersteina do Janeza Svetokriškega in Martina Bavčarja, prek Vertovcev, Mislejev in Žgurjev, Grabrjanov in Brecljev do Lokarja in Piona, do Stanka Premrla, ki je uglasbil našo državno himno *Prešernovo Zdravljico*, in do Stanka Vuka, pa do junaka Vojka in mnogih drugih, ki se jih zaradi množice imen ne moremo vseh spomniti.

In prav sama Vipava, vipavski Trg, kot se je nekoč reklo, je prispevala dolgo vrsto javnih delavcev na različnih področjih in zlasti - mnoge rodoljube! Seme, ki sta ga posejala vipavski in šempaski Tabor v 19. stoletju, je bogato obrodilo.

Iskrena in vroča narodna zavest, ki jo je Drago Bajc pridobil v domači hiši, je vsega osvojila. Očetovi ideali so se prelili v sina, kot se ta v pesmi sprašuje: *Sem kozarec nalit iz istega vrča, / kot si nalil si svojega ti? / Ali iz trte sva iste, / iz istega vinograda oba? / V sladkih trenutkih čutim, da sva! ...*

G. Ciril Pelicon se je poklonil spominu Draga in Milana Bajca 29.10.2004

... Dvojnost njegove narave - po eni strani je bil nekoliko plašen in otožen po drugi pa, kljub treznosti in odgovornosti, sposoben odločnih dejanj čistih idealistov - odseva iz pesniškega samospraševanja: Je bil v vihar, ki me sejal je / ali tihi, mirni, koprneči veter / v večernem hrepenenju?

Njegov značaj je bil čist kot je Vipava, ki vre izpod Skale, hkrati je bil poln vztrajnosti in upornosti, tak, kakršni so topoli, ki kljubujejo vipavski burji. Te dni, ko živordeči ruj začenja temneti, ko novo vino v hramih nestrpno čaka svetega Martina in ko se bližajo vahti, se hkrati spominjamo tudi njegovega dramatičnega pogreba. ...

... Štiriintrideset naslovov v zbirki Drevo sem nedvomno priča, da je bil že zrel pesnik, le čas in razmere v prerano zaključenem življenju so bile krive, da njegov opus ni večji in morda tudi bolj izdelan. Velik del njegove besedne ustvarjalnosti je, razumljivo, posvečen usodi primorskih Slovencev v tistem času, seveda na pesniški način. Pesem primorskih emigrantov nam priključuje v spomin kako podobno Grudnovo. Drago Bajc namreč zapiše verze: Iščemo sreče krepki Tolminci, / mehki Vipavci in Kraševci, Brici, / težko po sončni nam je Gorici.

Kljub osebni črnoglednosti, ki ga je prevečkrat obhajala, je bil sposoben velike borbenosti in tudi optimističnega upanja, kar nakazuje pesem Dan, čeprav je nastala še kakih pet let pred Bazovico: Bratje, na delo vsi! / bratje, na delo vsi. / Saj bo dan, dan, dan, / za temo, brat, boš maščevan. ...

... Od vseh dobrih lastnosti in dejanj Draga Bajca je dolgoročno bilo najpomembnejše, da je bil zavzet, pošten in iskren narodnjak. Kako lepo je o njem zapisal njegov mladostni tigrovski in časnikarski sodelavec, že omenjeni Srečko Logar: "Ljubil je, kakor ljubi vsak v njegovih letih, toda njegova osebna ljubezen je bila le del velike in razumevajoče ljubezni do ljudi, s katero je bil ves prežet." Tako Srečko Logar. Drago Bajc je bil junak, umrl je za slabo plačano ljubezen do naroda, kot se sicer ponavadi dogaja idealistom.

Prvo veliko priznanje pa je Drago vendar prejel od svojih ljudi tistega 29. oktobra pred 76 leti, ko ga je zagrnila domača vipavska zemlja. Vsak ve, da je bila tigrovska epopeja dolgo vrsto let zamolčevana in po krivici politično oblatena, a vendar so se v Vipavi našli pogumni ljudje, ki so tudi v nekdanjem tigrovcem nenaklonjenem času pogumno nastopili, da se tukajšnja šola imenuje po tem mlademu vzorniku, po tigrovcu Dragu Bajcu.

Drago Bajc je tudi danes lahko vzor mladini in nam vsem, saj je po pričevanju njegove nečakinje Magde Rodman oziroma svojega prijatelja in sošolca Alojza Reharja bil predvsem narodnjak, in je brez ideološke zamejenosti zatrjeval: "Stranke se menjujejo, narodnost pa je samo ena in tej moramo vedno pripadati." Na trakovih vencev na pogrebu je bilo napisano "Slovenski narodnjak". Danes je ta beseda spet očiščena, pomlajena in postaja nova vrednota, kajti tudi združena Evropa potrebuje zrelih narodov in ne utoplencev v brezimnosti globalizacije ali v podrejenosti številnejšim narodom. ...

Izbral in uredil uredniški odbor VG

ZAHVALA

Praznovanje 100-letnice rojstva Draga Bajca se že odmika. Vsem, ki so se udeležili katere od slovesnosti v tednu od 20. do 29.10. letos pa ostajajo lepi spomini in morda nova spoznanja o naši domači preteklosti. Praznovanje je bilo zelo bogato in pestro. V vsako prireditev posebej je bilo vložena veliko dela in skrbi ljudi, ki so jo pripravljali. Ker sem bila tudi sama med njimi, lahko rečem, da smo ljudje "stopili skupaj" in lepo sodelovali učitelji in učenci Osnovne šole Draga

Bajca, Občina Vipava, Društvo Tigr Primorske, Krajevna skupnost Vipava, Društvo Razmetano podstrešje, g. dekan msgr. Franc Pivk in župan Ivan Princes. Za izdajo pesniške zbirke sta poskrbela urednik Marijan Breclj in Branko Lušina. Za ploščo na rojstni hiši bratov Bajc in njeno postavitev je poskrbel arh. Evstahij Pregelj in podjetje Remont Ajdovščina. Veliko pa je bilo ljudi, ki so sodelovali v kulturnem programu na šoli v Vipavi, pred rojstno hišo in na literarnem večeru, pri šolskem zborniku in razstavi. Naj mi bo oproščeno, če sem nehote koga izpustila. Vsem in vsakemu posebej, iskrena hvala.

Ob tej priliki naj se zahvalim še sestri Zmagi in drugim sorodnikom, sosedom in znancem, ki so mi ob tej slovesnosti kakorkoli priskočili na pomoč.

Magda Rodman

Obnovljena nagrobna plošča Štefana pl. Premersteina na vipavskem pokopališču

Na naših pokopališčih lahko vidimo mnogo starih nagrobnih plošč, ki so največkrat pritrjene oz. vzdane v njihovo obzidje ali so samo prislonjene k njemu. Potomcev oseb, o katerih govorijo, že zdavnaj ni več, zob časa pa plošče polagoma uničuje, tako da so napisi na njih pogostokrat težko berljivi ali jih sploh ni več mogoče prebrati. Treba bi jih bilo obvarovati pred nadaljnjim propadanjem, saj so mnogokrat pomemben dokument o preteklosti kraja in njegovih prebivalcev. Tako je tudi na vipavskem pokopališču.

Pred leti, ko mi je bil priimek Premerstein še malo znan, me je Božidar Premrl iz Vipave, ki že lep čas raziskuje našo kamnito dediščino in se trudi za njeno ohranjanje, opozoril na kamnito ploščo s tem priimkom.

Ta plošča - lepo kamnoseško delo, ki meri 93 cm x 63 cm - je vzdana v severnem zidu tik zraven stranskega vhoda na pokopališče. Na njej je v napisnem polju, obkroženim z reliefno kačo, ki grize svoj lastni rep in tako ponazarja njegovo misel, vrezan slovenski napis v bohoričici, ki se do črke natančno prepisan glasi:

Shlahтни Gospod

STEF: PREMER,,

STEIN

ki je 19.10bra,, 1768 sagledal luzh

sveta fe 13.8bra,, 1843 s' duham

k' Bogu poverne, in tukaj v'

miru pozhiva, v' kterga spo,,

min sonjegovi Erbi poštav,,

li ta Monument.

Takole pa bi tekoče brali izpisano besedilo:

Žlahтни gospod Štef(an) Premerstein, ki je 19. decembra 1768 zagledal luč sveta, se 13. oktobra 1843 z duham k Bogu poverne in tukaj v miru počiva, v kterga spomin so njegovi erbi postavli ta monument.

Kdo je bil Štefan Premerstein, ki se je rodil 19. decembra 1768 in umrl 13. oktobra 1843?

Rodil se je Matiju Premruju in njegovi ženi Mariji z dekliskim priimkom Lavrenčič v Vrhpolju. Bil je vnuk

Plošča pred restavriranjem

Andreja Premruja iz Vrhpolja, ki se je potem preselil v Vipavski trg in postal premožen in ugleden tržán, s številnim potomstvom iz štirih zakonskih zvez. Bil je tako ugleden, da je leta 1783 zaprosil cesarja Jožefa II. za podelitev plemiškega naslova. Na prošnji se je podpisal kot Andreas Premrou. Cesar ga je imenoval za viteza *Pemrau pl. Premersteina*, plemiški naslov pa je veljal tudi za vse živeče člane rodbine, tako moške kot ženske. Že kmalu pa so uporabljali samo drugi del naslova oz. priimka, za katerega je moral Andrej Premrou plačati cesarju precejšnje denarje. V Vipavi se je še ohranilo ustno izročilo na rodbino Premrou pl. Premerstein, tako zaradi njene številnosti kakor zaradi njene premožnosti, saj so bili njeni člani lastniki dela Tabra v Vipavi, številnih trških hiš, polj, vinogradov itd.

Po podatkih iz vipavske družinske knjige je Štefan Premerstein imel hiše na takratnih številkah od 80 do 87 - to so hiše v današnji Vojkovi ulici pred kamnitim mostom čez reko Vipavo in za njim, tja do nekdanjega Grabrijanovega mlina, h katerim spada tudi tista čez cesto zraven kapelice sv. Janeza. Umril je kot vdovec brez otrok, zato so mu spomenik postavili *erbi*, dediči. To je obenem tudi edini vidni spomin na to rodbino.

Njen pomen vidim predvsem v tem, da je bila slovenskega rodu. Navaden tlačan in potem svobodnjak iz Vrhpolja je s prizadevnostjo, pridnostjo, nadarjenostjo in z raznimi zvezami svoj rod tako obogatil in vzdignil na položaj, s katerega je bil lahko povzdignjen v viteški stan.

Upoštevajoč vse to, je bila vipavskemu županu mag. Ivanu Princesu dana pobuda, naj bi financirali restavriranje in zavarovanje omenjene plošče s sredstvi iz občinskega proračuna. Njemu gre zahvala, da se je to zgodilo.

Restavratorsko delo so avgusta letos opravili delavci Restavratorskega centra pri Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije v Ljubljani pod vodstvom g. Jožeta Drešarja. Po njegovem nasvetu naj bi ploščo zavarovali pred škodljivimi vremenskimi vplivi še s primernim nadstreškom.

Plošča po restavriranju

Majda Clemenz

NAZAJ K NARAVI, NA NANOS

Pred nedavnim je občina Vipava v sodelovanju z Razvojno agencijo ROD iz Ajdovščine izdala lično zgibanko o planoti Nanos, kjer je v besedi in sliki lepo predstavljeno njeno naravno in kulturno bogastvo. Fotografije, oblikovanje in tisk so delo podjetja JUNIJA d.o.o. Vipava. Zgibanka bo dobrodošla vsem gostom in turistom, ki prihajajo v naš kraj in se zanimajo za naravna bogastva vipavskega območja. Tudi Vipavci radi in pogosto obiskujemo to planoto in si v čudoviti naravi okrepimo duha in telo. Da bi o tej planoti morda kaj več izvedeli tudi naši bralci, objavljamo vsebino zgibanke o Nanosu, ki bo gotovo zanimiva tudi za naše šolarje in kot pomoč pri urah spoznavanja družbe in narave.

Magda Rodman

1. Geografska lega

Nanos je samostojno pogorje. Razteza se po površini 65 km², zajema več kot polovico ozemlja občine Vipava. Njegovi obronki segajo v Vipavsko in Pivško dolino v gozdove Hrušice in kanjon Bele. S svojimi vrhovi doseže nadmorsko viš. 1313m (Suhi vrh).

Njegove višave nam nudijo izreden razgled na Snežnik, Kras, Tržaški zaliv, Furlanijo, Trnovski gozd, Triglavsko pogorje in Kamniške Alpe. Zanimivo je, da celotno pogorje Nanosa obkrožajo urejene ceste. Dostop je možen iz Podnanosa, Sanabora, Podkrajja, Bukovja, po planinski stezi iz Podnanosa in Razdrtega do Vojkove

koče (1262 m n.v.). Z Gradišča pri Vipavi je speljana zavarovana Furlanova pot, ki nas pripelje na Lipe (750 m n.v.). Če pa gremo peš iz Vipave, hodimo do turistične kmetije Abram 2 do 3 ure.

2. Nanoška flora in favna

Planinski orel

V poletni vročini nas objameta hlad in mir mogočnih in bogatih gozdov bukev, jelk, smrek in bora. Od pomladi do jeseni so nanoške planjave polne gorskega cvetja, zdravilnih zelišč in grmovnic.

Najdemo arniko, kimelj, šipek, glog, bezeg, lipo, šentjanževko in mnoge druge. Vsak korak nam prinese novo presenečenje in novo obzorje. Razveselijo nas gozdne jagode, maline, gobe, lešniki, borovnice. Tu živijo planinski orel, divji petelin, sova uharica, brinjevka, škrjanček, sinica in kraljič. Lahko srečamo jelena, srno, gamsa, divjega prašiča, zajca, veverico in polha. Od zveri je najmogočnejši in stalni prebivalec medved. Presenetijo pa nas tudi volk, ris, divja mačka, lisica in kuna.

Nanos je pravi živalski in botanični vrt z avtohtonimi živalmi in rastlinami. Dobro uspevajo tudi kulturne rastline krompir, zelje, repa, pesa, korenje, čeprav le na manjših površinah.

3. Naravna dediščina

Nanos je apnenčast, zelo razgiban. Zato najdemo tipične kraške pojave, dolinice, vrhove, vrtače, brezna in jame. Na meji apnenca in fliša so večji ali manjši izvri, zato je Nanos pravi rezervoar kvalitetne pitne vode.

Med kraškimi jamami so zlasti znane ledene jame, imenovane ledeniki. Iz njih so vozili led s konji v Trst še do začetka I. svetovne vojne. Na planoti so bili razviti, poleg gozdarjenja, še oglarstvo, apnenčarstvo, ovčjereja in sirarstvo, kozjereja, nabiranje zdravilnih zelišč, gozdnih sadežev in lovstvo. Naravna posebnost je debela bukev v Lozi, žal pa je kraljico jelk v Leskovi meji pred dvema letoma izruval vihar.

Led v juniju

4. Kulturna dediščina

Na pohodu po Nanosu nas bodo pozdravile številne kapelice in znamenja, ki so kulturna zapuščina naših pradedov. Vsako znamenje ima svojo zgodbo. Najmogočnejša pa je cerkev sv. Hieronima na 1019 m nadmorske višine. Legenda pravi, da je bil tu nekoč svetilnik, po njem so se orientirale ladje v Tržaškem zalivu. Ob vznožju podraške ture je cerkva sv. Nikolaja. Na Nanosu še vedno stojita Podraška in Šentviška bajta, ki sta služili koscem za zavetje pred neurjem.

Proti Sv. Hieronimu

Plezališče v Beli

5. Športne aktivnosti in rekreacija

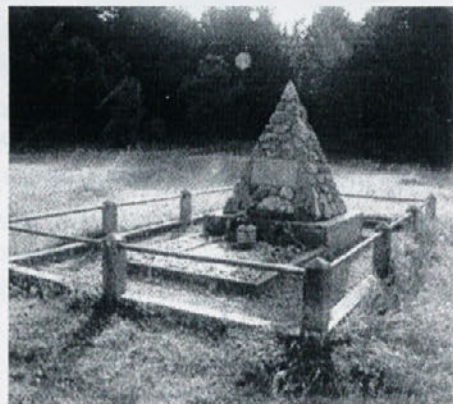
Na pobočju Nanosa je urejenih veliko planinskih in drugih peš poti. Izredne so možnosti za razvoj kolesarjenja, saj Nanos prepletajo urejene gozdne ceste. Na stenah kanjona Bele in stenah na pobočju Nanosa lahko uživajo športni plezalci na urejenih plezališčih. Gozdovi Nanosa pa nam dajejo prijetno senco tudi v največjih poletnih vročinah.

Zato ni čudno, da jo vedno bolj iščemo, spoštujemo in obiskujemo. V vseh letnih časih pokliče Nanos veliko obiskovalcev, ki prihajajo od blizu in daleč in iščejo leka za dušo in telo. Nanoška planota je prostor bogate naravne in kulturne dediščine, ki bo zaradi neokrnjene narave, bogate flore in favne vse bolj cenjen in iskan.

6. Nanos, zavetje upornikov

S svojimi prostranimi gozdovi je Nanos nudil zavetje tigrovcem, prvim upornikom proti fašizmu v Evropi, pozneje borcem in partizanom v nanoški bitki, ki je bila 18. aprila 1942. Pri Vojkovi koči je zato postavljeno spominsko znamenje tigrovcem, pri Abramcu pa spomenik žrtvam nanoške bitke.

*Spomenik je postavljen tudi na kraju bitke Na bobnu. Še vedno pa je viden napis, ki so ga Italijani vrezali v bukev za Strmadno: *W Duce, W Re - Morte Ribelli* (živel Duče, živel kralj - smrt upornikom).*

Spomenik žrtvam

7. Naselje Nanos

Nanos je razpršeno naselje z nekaj hišami na velikem območju. Znana je turistična kmetija Abram sredi neokrnjene narave.

V njej dobimo varno zatočišče v dežju, snegu in hudi nanoški burji, ki doseže več kot 150 km/h in pozimi, ko je najhujša, odnaša sneg z nanoških goličav. Stalno naseljenih je le nekaj hiš, če štejemo tudi Vojkovo kočjo in televizijski stolp. Lovci imajo na Nanosu kar štiri lovske domove. Posebno jezikovno bogastvo Nanosa so njegova ledinska imena. Planote Nanos se trdno oklepata vasici SANABOR in PODGRIČ, vsaka na svoji strani. Lepa in majhna vasica Podgrič leži ob magistralni cesti Vipava - Razdrto. Nosi pečat druge svetovne vojne. Julija 1942 so italijanski vojaki tu požgali pet hiš in pobili šest domačinov. Sanabor je strnjeno in spomeniško zaščiteno naselje v soteski Bele. Posebnost je cerkev sv. Danijela, kjer naj bi bilo eno najstarejših pokopališč, na katerem so pokopavali mrtve celo iz Črnič. Hiše so velike, kar kaže, da je bila vas bogata.

Turistična kmetija Abram

NAVADNI GOBAR (LYMANTRIA DISPAR)

Letos spomladi je bil izjemno močan napad navadnega gobarja (*Lymantria dispar*), ki je povzročil skoraj popoln golobrst drevja na južnem in vzhodnem pobočju Plaza in Gradiške Ture (slika levo). Gradacija pa je bila prisotna tudi na pobočju Sabotina, na pobočju nad Lijakom v spodnji Vipavski dolini ter na posameznih pobočjih na Krasu (območje Komna, kraški rob nad Črnim Kalom).

Najbolj prizadeti so bili sestoji črnega gabra (slika spodaj levo). Pri njem so gosenice obzrle vse listje, večinoma s pečlji vred. Črni gaber je letos še posebej bogato plodil, kar se je ob napadu gobarja videlo kot sušenje gabra (posušeni plodni klasi). Napaden pa ni bil le črni gaber, ampak v manjši obliki tudi hrast ter mali jesen. Ker gre za manj kakovostne sestojke, gospodarska škoda ni velika, vendar pa je estetski videz in ponovno olistanje v škodo drevju.

Take gradacije gobarja ni bilo že nekaj desetletij. Vzrok gre sigurno iskati v lanskem toplém poletju, ki je bilo očitno ugodno za gobarja. Samice so lahko odložile velike količine jajčec, iz katerih se je razvila zelo številčna populacija gobarja. Gradacije so lahko tudi v zaporednih letih, kar pa je odvisno predvsem od vremenskih razmer, količine in kakovosti hrane, naravnih sovražnikov in bolezni.

Pogled na Plaz (Foto: B. Jež)

Golobrst črnega gabra (Foto: B. Jež)

OPIS NAVADNEGA GOBARJA

Gobar spada v razred žuželk, v red metuljev ter v družino gobarjev.

Pri gobarju je močno izražen spolni dimorfizem (samec in samica sta si po velikosti in drugih morfoloških značilnostih precej različna), zaradi česar je vrsta tudi dobila strokovno ime *dispar*. Samice (slika levo) imajo slabše razvite krilne mišice in bistveno večji zadek od samcev (slika desno). Poleg tega imajo samci velike peresaste tipalnice, po katerih jih tudi najlažje ločimo od samic. Odrasli metulji imajo razpon kril okoli 55mm (samice) oziroma 40 mm (samci). Samice imajo svetlejša krila umazano bele barve, samci pa sivo rjava krila. Krila imajo temnejši vzorec, ki je podoben lubju. Samec odlično leti, samica pa zaradi teže telesa ne leti.

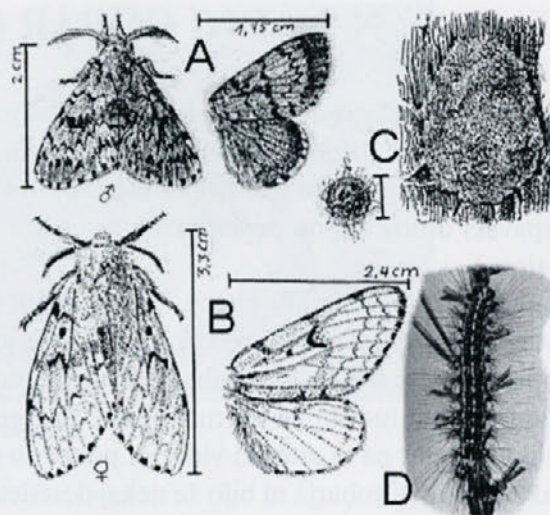

Samica in samec gobarja (Vir: internet)

Samica odlaga jajčeca v blazinaste kupčke velikosti 3–6 cm na skorjo dreves in jih pokrije z lisičje rjavo klobučevinasto zaščito. Jajčeca so pokrita z dlačicami in so videti kot goba (od tod izvira slovensko ime vrste). Po oploditvi in odložitvi jajčec samica pogine.

Barva gosenic precej varira. V osnovi je telo rjavkasto sivo in poraslo z dolgimi svetlimi dlačicami, ki v šopih izraščajo iz šestih bradavic na vsakem členu. Posebno opazni in značilni za gosenice gobarja sta dve vrsti hrbtnih bradavic. Na prvih petih segmentih so te bradavice modrikaste, na ostalih pa rjavkasto rdeče. Dolge dlačice so krhke in se ob dotiku zlahka zlomijo, kar lahko povzroči na mehkih delih kože precej neprijetne izpuščaje.

Bube so dolge 20 do 30 mm, kostanjevo rjave, prekrte s šopi finih dlačic, na koncu s kljukastim podaljškom; navadno visijo na vejah ali med listi na kratkem vrvičastem podaljšku.

Samec (A) in samica (B) ob mirovanju, odložena jajčeca (C) in ličinka (D) metulja gobarja (Po Brauns 1964)

BIOLOGIJA GOBARJA

Gobar ima običajno enoletni življenjski krog. Odrasli metulji letijo avgusta do septembra. Samice se izležejo kakšen dan pred samci. Odrasli metulji živijo okoli 14 dni. Po parjenju odlagajo samice jajčeca na veje in debla, ki so običajno nižja od 4 m. Jajčeca odlagajo v skupine tudi po 100 in več jajčec. Ena samica izleže 250 do 500 jajčec. Gobar prezimi v fazi jajčeca. Gosenice se začno izlegati v aprilu in se razvijajo tja do julija. Izleganje prvih ličink iz jajčec se običajno začne, ko povprečna temperatura doseže 10°C. Razvoj gosenic traja 70 dni, v toplih krajih pa tudi samo 45 dni.

Gosenice (slika levo) dorastejo proti koncu junija ali v začetku julija in se zabubijo (slika desno) na obzrtih vejicah ali med ostanki listja ali na drevesni skorji.

Gosenice se do konca razvijejo v avgustu. Te imajo v začetku zelo dolge in nabrekle zračne dlačice, ki jim omogočajo, da jih zračni tokovi raznesejo po bližnji okolici. Z odraščanjem gosenice narašča njihova požrešnost, kar pomeni, da lahko v dveh do treh tednih povzročijo popoln golobrst.

Gosenica gobarja (Foto: B. Jež)

Bube gobarja (Foto: B. Jež)

OPIS POŠKODB

Ličinke obzirajo liste. Mlajše se prehranjujejo čez ves dan, starejše pa v glavnem le ponoči. Popolno obzrtje listja, ki se zavleče v pozno pomlad, lahko skupaj s poletno sušo močno prizadene napadene sestoje.

MOŽNE ZAMENJAVE

Odrasle metulje lahko na hitro zamenjamo z drugimi vrstami večč. Prav tako je mogoče poškodbe na hitro zamenjati s poškodbami, ki jih povzročijo drugi obžiralci. Najbolj značilne za gobarja so starejše ličinke in način odlaganja jajc.

Gobar se lahko pojavi po delnem napadu zavijača, poleg tega pa je možno hkratno dodatno obžiranje s pedici (Geometridae).

KONTROLA GOSTOTE POPULACIJE IN KURATIVA

Potencialno ogroženost z gobarjem lahko ocenimo že na podlagi odloženih jajčec. V zimskem času priporočamo pregled debel dreves. Če sta v povprečju eno do dve večji legli na deblu, lahko pričakujemo izbruh z golobrom. Čezmeren razvoj gosenic lahko zavrejo tako abiotski kot biotski dejavniki.

Povzročeno škodo ocenjujemo še ob prisotnosti zadnjih stadijev ličink, da lahko poškodbe ločimo od drugih listnih obžiralcev.

Gobar ima poleg vremenskih dejavnikov precej naravnih sovražnikov, ki preprečujejo pogostejše gradacije. To so predvsem parazitske osice in nekaj plenilskih vrst, zlasti veliki moškatnik iz družine krešičev.

Kemično ali biološko zatiranje je potrebno le v primerih, da so ogrožena drevesa posebne okrasne vrednosti ali če so ogroženi tudi sadovnjaki. V teh primerih so najprimernejši pripravki na osnovi bakterije *Bacillus thuringiensis* var. kurstaki, ki uspešno zatrejo mlade gosenice. Ostrejših insekticidov se navadno ne poslužujemo, uporabili bi jih lahko le v ogroženih sadovnjakih. V gozdovih se zaradi vpliva na ostalo entomofavno takšnega zatiranja ne poslužujemo.

Boštjan Jež

IZ USTANOV IN DRUŠTEV

Iz ŠGV

EKSKURZIJA V PARIZ

Izlet v Pariz! Izlet v mesto mode, romantike, obisk dežele dobrih vin in sirov, pa še marsičesa. Vendar je moral biti za nas Pariz le mesto, kjer smo se spoznavali z zgodovino, muzeji, cerkvami, skratka, v nekaj besedah: prava pravcata ekskurzija! No, pa vendar ni bilo vse tako dolgočasno kot moj napovednik, temveč prav nasprotno! V naslednjih nekaj vrsticah pa nekaj več o naših dogodivščinah v prestolnici Francije.

Drugega novembra smo se v popoldanskih urah odpravili na pot, željni novih spoznanj in dogodivščin. Čeprav je bila vožnja z avtobusom vse prej kot zabavna, je bil napor, ki smo ga vložili v dvajseturno sedenje in "spanje" na avtobusu, poplačan, ko smo uzrli mesto, katerega fotografije smo prej lahko videli samo v revijah in knjigah. Lahko mi verjamete na besedo, če rečem, da je v živo vse lepše, predvsem pa pristnejše, kar je konec koncev tudi bolj važno. Po mestu nas je vodil izkušen vodič, ki je imel o vsaki stvari veliko povedati, tako da smo se v našo deželo vrnili polni novih informacij in anekdot, ki smo jih delili s prijatelji in bližnjimi.

Preden sem Pariz videla, sem si ga predstavljala kot veliko mesto, polno zaljubljenih ljudi. Ljudi, ki so odprti, šarmantni, pa tudi malce čudni. Vse te stereotipe, o katerih sem prej le razmišljala, sem sedaj preverila v praksi. Pariz mi je bil všeč, ker je čisto mesto (v primerjavi z drugimi evropskimi mesti, čeprav so slovenska mesta še bolj čista), ker je polno zanimivosti in znamenitosti in še marsičesa, česar se v enem stavku ne da opisati. Priznati moram, da me je od vsega najbolj fasciniral promet. Če bi imeli v Sloveniji tako urejene krožne sisteme, bi marsikateri Slovenec doživel živčni zlom, kot črni dnevi ne bi veljali samo ponedeljki, ampak kar vseh sedem dni v tednu, sploh pa bi

se pod veliko vprašanje postavilo, kdo bi ob takih razmerah naredil vozniški izpit. Najbolj zanimivo pri tem se mi je zdelo, da v Parizu nisem videla nobenega človeka, ki bi se razburjal ali jezil na druge udeležence v prometu. Name so Parižani delovali kot pravi flegmatiki, a vseeno veseli ljudje, ki znajo življenje dodobra užiti. In mislim, da se v tem kar razlikujejo od nas! Zanimivo jih je tudi opazovati pri jedi, saj si zanjo vzamejo čas. Ko smo se s skupino sošolk usedle za mizo in v dobre pol ure zmazale vse, kar je bilo na krožniku, nas je bilo kar malo sram, ko smo videle začudeni izraz na natarjevem obrazu. Sicer smo bili opozorjeni, da si Francozi vzamejo veliko časa za obrok, a vseeno ... (tolažile smo se s stavkom: Mogoče pa nas osvaja!).

Kar si bom od Pariza še zapomnila, je prav gotovo Eiflov stolp (Tour Eiffel). Nisem si predstavljala, da gre za tako veliko "stvar" in da je lahko pogled na tisti kup železja še kako romantičen. Ko vidiš Eiflov stolp ponoči, vsega okrašenega v lučkah, se moraš za trenutek ustaviti in vse, kar zmoreš v tistem trenutku izustiti, je: "Waw!" Našo ekskurzijo so popestrili še ogledi muzeja v Louvru, palače v Versaillesu (kjer me je zelo navdušil park), novega dela mesta (najmodernejši del sveta, kjer sem se res počutila kot majhna kapljica v morju), Elizejskih poljan, cerkve Notre Dame ...

Ekskurzija v Pariz je bila nepozabno doživetje. V spominu mi ne bodo ostali le zanimivi Parižani in Parižanke ter slavne znamenitosti, ampak tudi obrazi sošolk in sošolcev, s katerimi smo podoživeli to dogodivščino. Navsezadnje moramo vse tisto, kar je lepo za oči, obogatiti tudi z lepim za srce, saj bodo samo tako stvari dobile pravi in lepši pomen. Saj veste, kdor hoče videti, mora gledati s srcem!

Tina Rijavec, 4.c

KRISTUS KRALJ 2004 - 10. OBLETNICA DIJAŠKEGA DOMA ŠGV

Verjetno ni potrebno posebej razlagati, da smo v nedeljo, 21.11.2004, v dijaškem domu ŠGV praznovali deseto obletnico ustanovitve tega drugega domovanja za ŠGV-jevske izseljence. In kaj se je zanimivega dogajalo?

V teh desetih letih so se dogajale velike spremembe: prvih šest let je v domu delovala samo ena vzgojna skupina. V isti stavbi, v prostorih Malega semenišča, sta delovala šola in dom. V domu so bivali le fantje, približno po pet v vsakem letniku, vzgojitelj je bil samo eden. Jeseni leta 1999 se je šola preselila v novo stavbo, prostore dijaškega doma pa so začeli prenavljati. Prenova je bila dokončana jeseni 2001. V šolskem letu 2000/2001 in 2001/2002 sta delovali dve vzgojni skupini z vzgojiteljem in vzgojiteljico. Naslednje leto so bile že tri vzgojne skupine in trije vzgojitelji, zadnji dve leti pa so štiri vzgojne skupine, vsaka s svojim vzgojiteljem. Vsako leto na novo vstopi v dom okrog 30 dijakov in dijakinj. Lani je v domu bivalo 96 dijakov in dijakinj, letos pa že 106. Kar 32 % - skoraj ena tretjina dijakov Škofijske gimnazije Vipava biva v dijaškem domu. Širjenje kapacitet doma in povečevanje vpisa v dom je prispevalo k »škofijskosti«
naše gimnazije: mladi prihajajo v dom iz oddaljenih krajev naše koprške škofije, nekateri pa tudi iz ljubljanske nadškofije in zamejstva. Brez dijaškega doma za te dijake ne bi bilo mogoče šolanje na ŠGV.

In kaj se je dogajalo na praznovanju? Hja, ko so starši s svojimi mladostniki dodobra razčistili pojme, kot so graje ter negativne ocene (ki so jih seveda izvedeli šele v pogovoru s profesorji) in ko je gospa Ivica iz doma 'zapodila' še njegove zadnje obiskovalce oziroma prebivalce, smo se zbrali pri maši. Tam je poleg obreda pomožni škof Jurij Bizjak poskrbel tudi za smeh, in sicer s svojimi izjavami. Da pa se ni slišalo samo tistih pred oltarjem oz. pri oltarju, so poskrbeli tudi

nekateri dijaki pod vodstvom vzgojitelja Roberta Roliha s svojimi glasbili in glasovi. Cerkev je bila nabito polna, saj so se sedanjim gojencem in njihovim sorodnikom pridružili – in to številčno – tudi bivši dijaki, ki so stanovali v DD. So prišli samo pogledat, kako dobro smo jih nasledili, ali so mislili, da jih tako zelo pogrešamo, da bi nas s svojo kratkotrajno vrnitvijo dolgoročno razveselili (kar je seveda res)? Kdo ve, zagotovo pa je marsikdo med njimi želel s svojim obiskom vsaj malce zmešati štrene voditelju DD.

V prijetnem vzdušju smo se nato počasi odpravili proti domu, kjer nas je počakala kar zajetna pogostitev. In tako si je vsak začrtal večer po svoje – v pogovoru s prijatelji. Ob hrani, poslušanju nasvetov nekdanjih gojencev (kako se izmuzniti strogim očem nadzornikov), ob koncu je bilo seveda potrebno tudi vse pospraviti in počistiti, pri čemer so v ospredje zopet prišli dijaki. Končno pa smo lahko – brez grožnje z ukorom – imeli razsvetljeno sobo »vse do« 22.30.

Tina (foto: Nikolina)

BOGOSLOVCI NA OBISKU

Nee ...to niso nikakršni vesoljci. Nikar tako prestrašeno brati. Ta zgodbica je napisana po resničnih dogodkih, ki so se zgodili v četrtek, 25.11.2004. Na ta dan smo domski dijaki lahko spoznali simpatične študente teološke fakultete, ki se pripravljajo na duhovniški poklic.

Svoje znane ne-leteče avtomobile so parkirali na parkirišču dijaškega doma in nasmejani vstopili do recepcije. Že tam so odložili nekaj svoje pozitivne energije in nadaljevali pot do g. Stanka Fajdiga, kateremu so narisali nasmeh do ušes. G. Stanko jih je povabil na ogled naše znamenite razstave ter z nekaterimi izmed njih, ki so bili nekoč njegovi dijaki, obudil prijetne spomine. Tako so bili naši skupni prostori nabiti s pozitivno energijo. Smeh je kar odmeval po dijaškem domu in tako privabil lepo število dijakov k sveti maši, ki jo je vodil g. Primož Krečič. Kapela se je za nekaj let pomladila, v njej se je prepevalo iz dna srca, na koncu pa so nekateri že začeli plesati. Vzdušje je bilo čudovito. Vsi skupaj smo se spustili do jedilnice, kjer smo ob pogovoru povečerjali. Nato pa smo se odpeljali v telovadnico, kjer so bogoslovci svoje nogometne sposobnosti pokazali naši domski nogometni ekipi in jo tako dobro strenirali, da je skupina dijakov zmagala.

Na koncu vsakega skupnega druženja pa je prisotno tudi slovo. Težko se je bilo posloviti, a obljubili so nam, da nas bodo obiskali še kdaj.

Nicolina Bilavčič, 2.b

KRALJ OJDIP

V torek, 30. 11., je bila v ljubljanski Drami zaključna predstava Kralj Ojdip, ki smo si jo ogledali tudi mi, dijaki ŠGV.

Izvedba Sofoklejeve tragedije iz Tebanskega cikla nas je prijetno presenetila. Nihče namreč ni pričakoval tako moderne izvedbe in odlične igralske zasedbe.

Kralja Ojdipa je igral odličen Jernej Šugman, ki nam je res izjemno predstavil lik tega vladarja. Ojdipovemu stricu/svaku pa je glas in stas posodil Janez Škof, ki nas je očaral s svojim stilom. Način izvedbe je temeljil na mešanici klasike in, kot že rečeno, modernosti. Ojdip je bil tako oblečen v temno moško obleko, Kreon pa je izvabljal smeh, ko se ja na odru pojavil v živo zelenem

in rdečem plašču, ki sta izstopala iz mračnega ozadja. Tudi Jokasta, Ojdipova žena in mati ni bila odeta v klasično grško obleko, ampak tesno prilagajoč se bel kostim, ki je izvil 'radostne vzklike' iz - predvsem - moške množice.

Najbolj pa nas je presenetil zbor tebenskih starešin, ki je bil nekaj čisto posebnega. V temnih modernih oblačilih in s črnimi plašči ter z 'odštekanimi' pričeskami so bili člani tega zbora prava paša za oči. In namesto da bi »klasično modrovali«, so »repali« in peli, kar je naredilo predstavo še bolj zanimivo.

Predstava nam je bila vsem všeč, predvsem zaradi moderne priredbe, kar jo je naredilo privlačno za nas, mlade. Uživali smo vsi, mislim pa, da se je se je s tako moderno priredbo izgubila potrebna tragičnost. Nekako nisem niti zaslutila, da bi gledalci čutili in trpeli z junaki, kar naj bi bila ena izmed nalog tragedije. Ta moderna tragedija je celo prevečkrat izvajljala smeh.

Naj zaključim z mislijo, da so bili, ne glede na vse pomisleke, igralci zares dobri in so si zaslužili bučen aplavz, ki so ga tudi dobili.

Anja in Tanja Bolko, 1.a

USPEHI »ŠKOFIJCEV« NA TEKMOVANJIH

Na 19. državnem tekmovanju iz logike je Tina Ilc, 2.a, osvojila 3. mesto v konkurenci drugih letnikov, Blaž Batagelj, 3.b, pa 6. mesto med tretjimi letniki. Ostali tekmovalci (Dominik Šurc, Ana Bajc, Mojca Ivančič, Ana Grahor, Andrej Leban in Tomo Česnik) so bili uvrščeni okrog 30. mesta. Tekmovalcev je bilo v prvem letniku 60, v drugem 69, v tretjem 65, v četrtem pa 63.

Dijaki so se udeležili tudi tekmovanja iz znanja o sladkorni bolezni. Kar 16 učencev je osvojilo bronasto priznanje, trije pa so prejeli srebrno. Marko Koren 4.c, Petra Koren 4.c, in Borut Gostiša 1.a so se borili za zlato priznanje, zmanjkala pa jim je le ena točka. Vendar nas to ne bo ustavilo in vsi skupaj se že pridno pripravljamo na prihodnja tekmovanja.

Veronika Ožbot, 1.b

PROF. MSGR. JANEZ ZUPET 60 - LETNIK

Ob odprtju priložnostne razstave v prostorih Škofijske gimnazije Vipava, dne 15.10.2004, je prof. prelat Franc Kralj povedal:

Spoštovani navzoči, predvsem pa dragi naš prijatelj prof. Janez Zupet!

Doletela me je redka čast, pravzaprav dolžnost, da te ob jubileju šestdesetletnice življenja slavnostno nagovorim. Branil sem se, ker se mi je zdelo, da bi ti osebno in zasebno veliko lažje in doživeto izrazil svoje čestitke, pa je "zbornaja komanda" zavoda - da se izrazim v slogu slavnega šembiškega fajmoštra izpred stopetdesetih let Matija Vertovca - "želela mene tebi nakloniti; me niso dali miru, de so me nagovarjali no do živega nاپletali, de za moje persi, glas jeno starost če se ta čast no dolžnost, de ga ni družiga, ki bi mu znanje no poznavanje začetkov tvojega bivanja na Vipavskem v tem trenutku na hvalo prišlo; znano je tudi, de če mož besedo da, ne gre mu več vmikati se."

Ni moj namen, ti peti hvalo in čast, kajti vrlega moža hvalijo njegova dela, njegov stil življenja, njegova osebna pokončnost, menim pa, da bo spoštovanim navzočim v korist, če najprej na kratko predstavim tvojo biografijo.

Rojen 16. oktobra 1944 v Ljubljani na Ježici, kjer je bil njegov oče organist in občinski tajnik, se je naš vrli Janez po vojni z družino preselil v Horjul in tam je tudi dokončal pet razredov osnovne šole. Nato je sedem let hodil na klasično gimnazijo v Ljubljani in maturiral leta 1963. Po maturi se je odločil za študij indoevropskega primerjalnega jezikoslovja in anglistike na ljubljanski filozofski fakulteti. Sredi študija pa ga je leta 1966 poiskal Bog in popeljal v ljubljansko bogoslovje, kjer je na teološki fakulteti leta 1972 diplomiral iz teologije. Leto prej - 29. junija 1971 - je bil v ljubljanski stolnici posvečen v duhovnika ter bil imenovan za duhovnika pomočnika v Mavčičah na Gorenjskem do oktobra 1973. Hkrati je nadaljeval študij na filozofski fakulteti in leta 1972 diplomiral iz primerjalnega jezikoslovja in absolviral iz anglistike.

Pred 32 leti je prišel v vipavsko Malo semenišče za študijskega prefekta ter obenem poučeval verouk in telesno vzgojo. Že leta 1973 pa je na Srednji verski šoli prevzel pouk angleščine in francoščine, vmes je po potrebi poučeval tudi nemščino. Ko je bila leta 1991 ustanovljena Škofijska gimnazija Vipava, je začel odgovorno in uspešno poučevati latinščino, do današnjih dni.

Marljiv kot čebela je svoje bogato jezikovno znanje pridno uporabljal pri prevajanju teoloških in filozofskih avtorjev in raznih svetopisemskih priročnikov. Nezamenljiv je njegov delež pri slovenjenju najnovejšega prevoda Svetega pisma, ob katerem ne kaže prezreti, da je skupaj s soprevajalcema prof. Otmarjem Črnilogarjem in dr. Jurijem Bizjakom oblikoval znamenito "vipavsko biblično šolo", vredno naslednico nad 400 let starejše protestantske biblične šole iz 16. stoletja. Če so bili Trubarju, Krelju, Dalmatinu spričo renesančnega in humanističnega obnebjja bližji klasični jeziki z antično kulturo in jim je bilo treba orati ledino pri presajanju Božje besede v tedaj še okorno slovenščino, je postal vipavskim in drugim slovenskim biblicistom enkratni izziv sodobno razvit in razvejan evropski jezik, ki zahteva odgovoren pristop in natančno izražanje miselnosti in občutja staroveških narodov Bližnjega Vzhoda. Uspeli so, tako da je prevod postal standardni iz izvirnih jezikov.

*Za prevod Pascalovih Misli je naš jubilar leta 1981 prejel Sovretovo nagrado, za ves obsežen prevajalski opus pa je bil leta 2000 odlikovan z naslovom monsinjor. Je član društva slovenskih književnih prevajalcev, uredništva mednarodne revije *Communio* in sveta revije *Tretji dan* ter sodelavec raznih revij in časopisov. Od leta 1986 pri Mohorjevi družbi ureja zbirko *Religiozna misel*. Nenazadnje je od leta 1975 tudi duhovni pomočnik v Vipavi.*

Skopa biografija nikoli ne more povedati vsega, kar je vredno priznanja in pohvale, in prikazati zlahtnosti Janezove osebnosti. Pri vsem tem bi povedano vendarle rad začinil s spominskimi vložki.

Kako je pravzaprav bilo s prihodom prof. Zupeta v Vipavo?

Iz neobjavljenega gradiva za kroniko Malega semenišča in SVŠ v Vipavi povzemam: "Bilo je proti koncu šolskega leta 1971-1972. Ljubljansko nadškofijsko vodstvo, ki je bilo spričo navzočnosti tudi ljubljanskih gojencev v Vipavi soudeleženo pri imenovanju in nastavljanju učnega in vzgojnega kadra, je tedaj sklenilo, naj takratni drugi študijski prefekt v vipavskem semenišču Marijan Peklaj v naslednjem šolskem letu nadaljuje študij bibliškuma v Rimu. Glede na to, da je bil prvi študijski prefekt Primorec Ivan Albreht študent pedagogike in sociologije na ljubljanski filozofski fakulteti občasno zadržan, je vodstvo vipavskega zavoda sklenilo naprositi ljubljanskega nadškofa dr. Pogačnika za novega oziroma nadomestnega prefekta. Tedanji rektor Franc Kralj se je tako 23. junija 1972 podal na pogovor v Ljubljano. Na ordinariatu ga je prijazno in razumevajoče najprej sprejel

pomožni škof dr. Lenič. Nadškof Pogačnik pa je bil bolj nataktnjen in se je hladno obregnil: "Nič mi ni všeč, da moramo mi dati prefekta, zato da bo vaš prefekt študiral!" Pogovor je zastal in sogovornika sta se razšla z mešanimi občutki ter z meglenim namigom, da se bo še videlo, vendar naj Primorci ne gojijo preuranjenih upov. V poletnih mesecih so se pogajanja med Ljubljano in Koproj nadaljevala v obliki bolj ali manj napete "ping-pong" igre. Končno je zmagala zdrava pamet in za vipavski zavod blagodejen izid: 10. septembra 1972 se je v Vipavi pojavil novi prefekt, naš slavljeneč, prof. Janez Zupet. Njegova presaditev na sončno Primorsko je bila tako uspešna, da je po 32 letih, smemo reči, postal naturaliziran Vipavec.

Posebna odlika jubilanta so njegovi pristni, neposredni in človeški odnosi, naklonjenost do oseb in krajev, kjer je pognal korenine. Rad se vrača v kraje svojega otroštva in mladosti. S sorodniki še vedno ohranja tesne vezi. Prav ta navezanost na družino in njene člane je botrovala umetniškemu udejstvovanju na Vipavskem brata Franceta, sicer slikarja Krištofa, ki je s svojimi umetniškimi stvaritvami obogatil ne le vipavske sakralne prostore, ampak tudi našo vzgojno in šolsko ustanovo s portreti zaslužnih mož vipavske "Almae matris".

V splošnem pa velja, da je naš Janez bolj tih, zadržan in redkobeseden mož, predan ljubitelj gora in žlahtnega petja, uspešen šahist in preudaren tarokist, ob svojem času nesporen in blag moderator blizu poldrugo desetletje starejšega, a toliko bolj značajskega zanimivega nekdanjega profesorja matematike in fizike Pavleta Sporna, svojstveno duhovit v družbi najožjih prijateljev, z značilnim nasmehom na obrazu, ki nekoliko spominja na neponovljivo umetnino Leonarda da Vincija "La Gioconda", ali, če hočete, na Mono Liso, z nasmehom - pravim -, ki veliko pove, vendar nikoli vsega, ostaja skrivnosten in je prav zato očarljiv.

Dragi Janez, dovoli mi, da Ti v imenu naše ustanove, ki ji zvesto služiš že 32 let, v imenu tu navzočih in v svojem imenu iskreno čestitam k življenjskemu jubileju in ti v duhu najžlahtnejše tradicije želim: Bog te živi in ohrani v cveti še mnogo, mnogo let!

Zbrala in uredila Irena Krapš, mentorica novinarskega krožka

Iz OŠ

UTRIP PRVIH TREH MESECEV

Tretjina šolskega leta je za nami. Minila je hitro.

Utrip naše šole so v tem obdobju oblikovali reden pouk, dnevi dejavnosti, prireditve in tekmovanja. O rednem pouku samo nekaj: to je vsakdanje učenje, spoznavanje novega, utrjevanje in poglobljanje znanj. Je osnovna dejavnost šole, ki naj bi bila po meri vseh. In zato ga morajo učitelji in učiteljice prilagajati, sproti sooblikovati z učenci, se nanj pripravljati in sproti izobraževati.

Dejavnosti bogatijo pouk. To so najprej športni dnevi, ki smo jim v jesenskem vremenu namenili pohod na Golake, Čaven, Goro, proti Nanosu ter preizkusom plavanja. Ob razgovorih s kajakašem Urošem Kodelja in paraplegikom Markom Severjem, ob fotografijah in likovnih izdelkih učencev naše šole smo podoživljali olimpijske in paraolimpijske igre v Atenah.

Ob tednu otroka smo razmišljali o okolju, o mladih v Evropi, o medsebojnih odnosih.

K dejavnostim sodijo tudi naravoslovni dnevi in ekskurzije. Vseh, ki jih izvajamo, ne bom naštevala; interdisciplinarna ekskurzija v Posočje pa je specifična za našo šolo. Osmošolci so si po natančno pripravljenem programu ogledali hidroelektrarno, rojstno hišo in grob Simona Gregorčiča, poznoantično arheološko najdišče Tonocov grad, muzej Soške fronte v Kobaridu ter naravna bisera slap Kozjak in Tolminska korita. Tudi petošolci so z ekskurzijo v Idrijo in Zakojco poglobili svoje poznavanje naših krajev.

Kulturni dnevi in prireditve: učenci nižjih razredov so v ajdovski kinodvorani uživali ob filmu Garfield. Na natečaju Lions cluba so naši učenci iz petega in sedmega razreda dobili eno glavno nagrado in devet priznanj za plakat miru.

Oktobra so nam v šolski avli zapele pevke mladinskega zbora iz Češke. Njihova pesem je bila uvod v kulturno bogato obdobje na naši šoli. V praznovanje našega dneva šole – tokrat nekoliko daljšega. Konec oktobra smo obeležili stoletnico rojstva Draga Bajca.

Ob tej priložnosti smo izdali posebno številko glasila Mladi Vipavec z naslovom Drago Bajc – pričevanje nekega časa. Ta zbornik so učenci višjih razredov predstavili vrstnikom na dopoldanski proslavi. Učenci nižjih razredov pa so na svoji prireditvi spoznavali življenje otrok v času Bajčeve mladosti.

Zvečer je bila po odkritju obnovljene spominske plošče na Bajčevi rojstni hiši še osrednja proslava v naši šolski avli.

V začetku novembra je na šolski reviji naših pevskih zborov zapelo pet otroških zborov z matične šole in vseh naših podružnic ter mladinski pevski zbor. Z ubranim petjem so nam polepšali sivino novembrskih večerov. Zelo prisrčen je bil tudi sprejem prvošolcev v skupnost učencev sredi novembra. Skupno z njimi smo se dobro uro pomudili v deželi pravljic in domišljije, zapeli, zaplesali in zaploskali Piki Nogavički ter Juriju Muriju. Res, ta večer smo uživali in čas je hitro minil.

Da pa ne bi mislili, da imamo na šoli samo proslave; tudi tekmovanj se udeležujemo: uspešno so nas predstavile košarkarice in košarkarji v ŠKL, ko so zmagali v Brežicah. Iz šolskega tekmovanja iz znanja o sladkorni bolezni so se tri osmošolke uvrstile na državno tekmovanje in osvojile srebrna priznanja; srebrna priznanja so dosegle tudi štiri učenke in en učenec na regijskem tekmovanju iz logike, tri bronasta priznanja pa so prejeli osmošolca in osmošolka na tekmovanju iz angleškega jezika. Za vse, ki bodo našo šolo zastopali na državnih tekmovanjih, smo in bomo držali pesti. Že samo pravica tekmovati na državni ravni je spodbuden uspeh.

Uspešna je bila tudi zbiralna akcija starega papirja. Zbrali smo ga kar 15 ton. In še najlepše: učenci so se odločili, da bodo izkupiček namenili za nakup analitske tehtnice, ki jim bo omogočala pripravo zanimivih poskusov pri naravoslovju, biologiji in kemiji.

Morda sem pri opisu dogajanja na naši šoli kaj pozabila – verjemite mi, da nehote. Življenje in delo na šoli je pestro in raznoliko – gotovo diha mladostno, delavno, v prizadevanjih za skupne cilje; z nami sodoživljajo vsak dan starši, širša lokalna skupnost. Včasih se skupaj veselimo, drugič nas kaj razjezi, prizadene.

Pot vodi k sodelovanju, skupnem prizadevanju, da bomo otroke in mladostnike pripravili, učili in usposobili za duševno in duhovno bogato, ustvarjalno samostojno življenje.

Pred nami je december – mesec praznovanj, pričakovanj, pregleda opravljenega dela. Čaka nas še kakšna prireditev, prazničen dogodek – predvsem pa naj vsakogar spremlja iskrena misel pesnika Toneta Pavčka:

*Na svetu si, da gledaš sonce.
Na svetu si, da greš za soncem.
Na svetu si, da sam si sonce
in da s sveta odganjaš – sence.*

*Alenka N. Bizjak, prof.,
ravnateljica*

Ob izidu zbornika so nam s finančnimi sredstvi pomagali:

- Farma nesnic, Jež Dušan s.p., Vrhpolje 79, 5271 Vipava
- Avto Ukmar, Igor Ukmar s.p., Gradiška ceta 3, 5271 Vipava
- Janez d.o.o., Gradišče pri Vipavi 27, 5271 Vipava
- Duka oprema d.o.o., Dunajska 63, 1000 Ljubljana

Za prispevek se vsem najlepše zahvaljujemo.

Učenci in učitelji OŠ Draga Bajca Vipava

DRAGO BAJC SKOZI OČI DRUGOŠOLCEV

Tudi učenci 2.b razreda smo se v mesecu oktobru podrobneje seznanjali z našim rojakom Dragom Bajcem, po katerem nosi naša šola ime. S pomočjo fotografij, s pripovedovanjem, z branjem in raziskovanjem, obiskom rojstne hiše in njegovega groba smo spoznavali njegovo življenje in delo ter njega samega. Začutili smo njegovo veličino in obogatili smo se z novimi spoznanji. Ob njegovi pesmi *Drevo sem* smo poizkušali svoja občutja preliti v risbe dreves, preizkusili pa smo se tudi v risanju njegovega portreta.

*Sem učenka drugega razreda Osnovne šole Draga Bajca v Vipavi. Drago Bajc je bil pesnik in se je rodil leta 1904 v Vipavi. Naša učiteljica nam je pri pouku iz njegove knjige prebrala pesem *Drevo sem*. Risali smo drevo in njegov portret. Živel je v težkih časih, ko je Primorska pripadala Italiji. Takrat so pri nas morali govoriti italijansko, v šolah pa so učili italijanski učitelji. Drago Bajc je imel rad slovenski jezik. Prav zato ga italijanske oblasti niso marale in večkrat je bil zaprt. Umril je leta 1928, star komaj štiriindvajset let. Z učiteljico smo obiskali njegovo rojstno hišo, kjer ima spominsko ploščo. Na pokopališču smo na njegovem grobu prižgali svečke. Vesela sem, da naša šola nosi njegovo ime.*

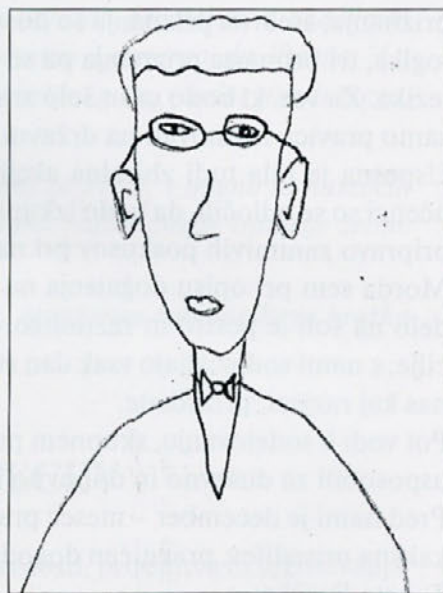
Zala Močnik, 2.b/8

Učenci našega razreda smo šli k rojstni hiši Draga Bajca. Tam nas je sprejela gospa Magda Rodman. Pripovedovala nam je o njegovem življenju. Povedala nam je, kako je umrl. Dala nam je tudi bombone. Potem smo odšli na pokopališče. Na njegovem grobu smo videli kip fantiča mladosti. Jaz sem opazil, da je njegov spomenik najvišji. Na grob smo postavili sveče in jih prižgali.

Dominik Skapin, 2.b/8

*Naša šola se imenuje po Dragu Bajcu. Obiskali smo njegovo rojstno hišo in njegov grob. Na grobu smo prižgali sveče v njegov spomin. Pisal je lepe pesmi. Umril je zelo mlad. V šoli smo o njem veliko izvedeli in pisali. Narisali smo njegov portret. Ob pesmi *Drevo sem* smo risali drevesa. Všeč mi je, da se naša šola imenuje po njem.*

Luka Likar, 2.b/8

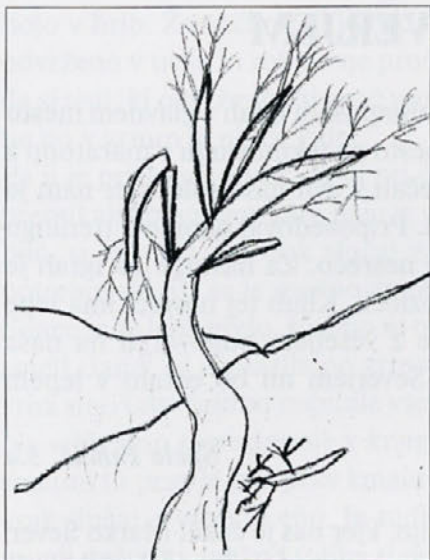
Anette Pavič: Drago Bajc

Drago Bajc je bil novinar in pesnik. Živel je v času, ko so naši kraji bili pod italijansko oblastjo. V šoli so se takrat učili samo italijansko. Drago Bajc se je boril za slovenski jezik. Italijanska oblast ga je zato pregnala in zaprla. Umril je zelo mlad, 24. oktobra leta 1928. Letos oktobra je bilo v Vipavi zelo slovesno. Praznovali smo stoletnico njegovega rojstva. Na njegovi rojstni hiši so odkrili obnovljeno spominsko ploščo in pripravili smo več kulturnih prireditev v njegov spomin.

Vasja Prelec, 2.b/8

Drago Bajc je bil pesnik. Rad je imel slovenski jezik. Žalosten je bil, ko so Italijani zasedli naše ozemlje. Italijani so hoteli, da bi pri nas vsi govorili italijansko. V šole so prišli italijanski učitelji in otroci niso smeli govoriti in ne pisati slovensko. Drago Bajc ni upošteval ukaza. Še naprej je pisal slovenske pesmi. Zaradi tega je bil pogosto zaprt. Takrat so bili zapori še mrzli in vlažni. Drago je zato zbolel in pri prijateljih je umrl. Italijani so rekli, naj ga pokopljejo kar v Biljah, svojci pa so želeli pogreb v Vipavi. Pokopati so ga morali sami. Drugi ljudje so na njegov grob prišli ponoči. Vedeli so, da je veliko storil za slovenski narod. Drago Bajc je umrl, ker je ljubil svoj kraj in se boril za slovenščino.

Matevž Ferjančič, 2.b/8

Dominik Skapin: Drevo sem

Naša šola nosi ime po Dragu Bajcu. Letos smo praznovali stoletnico njegovega rojstva. Na pokopališču smo si ogledali njegov spomenik. V šoli smo imeli proslavo v njegov spomin. Pri pouku smo se učili o Dragu Bajcu. Bil je pesnik in novinar. Napisal je pesmi za odrasle. Doma imam njegovo knjigo pesmi Drevo sem.

Jakob Božič, 2.b/8

Hodim v šolo, ki se imenuje po Dragu Bajcu. Bil je pesnik, ki je ljubil slovensko besedo. Rodil se je v Vipavi. Z učiteljico smo si ogledali njegovo rojstno hišo. Po ogledu smo šli na pokopališče. Tam smo mu prižgali svečke. V šoli smo pripravili proslavo ob obletnici njegovega rojstva. Izvedeli smo mnogo zanimivega o njegovem delu in življenju. Na proslavi sem nastopala s folklorno skupino.

Anka Uršič, 2.b/8

Na Bajčevi domačiji sem se že velikokrat igral s sošolcem Žanetom. Šele sedaj sem izvedel, da je bil prav v tej hiši rojen Drago Bajc. Ob stoletnici njegovega rojstva so na hiši odkrili prenovljeno spominsko ploščo. Bil je pesnik, novinar in borec za pravice Primorcev. Učiteljica nam je povedala, da je Drago Bajc s sodelavci raznašal po domovih abecednike Prvi koraki. Tako so se otroci lahko učili slovenski jezik. Organizirali so tudi nogometno društvo. Pregarjale so jih italijanske oblasti. Drago je bil tudi zaprt. Z mamo sva v Vipavskem glasu prebrala vse o njegovi družini. Z učiteljico smo mu na grobu prižgali svečke.

Žak Pavzin, 2.b/8

Drago Bajc je bil pogumen borec za slovenski jezik. Italijani v tistem času niso pustili pisati v slovenščini, ampak Drago je napisal vsako besedo v slovenščini. Kot novinar je pisal v slovenske časopise. Bil je prijatelj Franceta Bevka. Gimnazijo je končal v Kranju. Študirati je začel v Padovi v Italiji. Napisal je lepe pesmi. Umril je zelo mlad.

Žane Koradin, 2.b/8

OGLEDALI SMO SI FILM GARFIELD

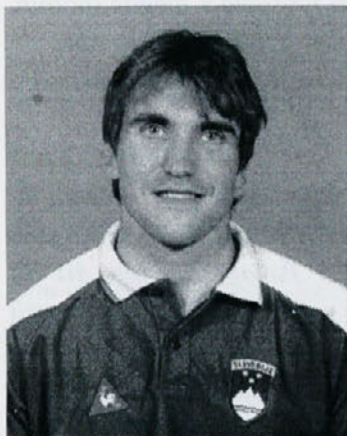
Danes smo prišli v šolo deset minut pred osmo. Torbice smo odnesli v učilnico. Ob osmih smo se z avtobusom odpeljali v Ajdovščino. Peljali smo se skupaj z učenci drugega razreda devetletke. V Ajdovščini smo odšli v kinodvorano, kjer smo si ogledali film. Garfield je bil len, oranžen maček s čmimi progami. Njegov gospodar je dobil psa z imenom Odi. Garfield je bil do njega sebičen, ljubosumen, skopuški in nesramen. Jezilo ga je, ker gospodar ni imel več časa zanj. Tako je neke noči Garfield zvalil Odija iz hiše. Odi je pobegnil v temno noč. Gospodar ga je obupan iskal, pa tudi Garfield se je pričel kesati. Odi mu je namreč prirasel k srcu in odpravil se ga je iskat. Pri tem mu je pomagal mišek. Po različnih dogodivščinah ga je na srečo našel in se z njim odpravil domov. Vsi so bili veseli, ker je bil Odi čil in zdrav. Tako sta Odi in Garfield postala prijatelja. Po končani predstavi smo se odpeljali v šolo. Pri pouku smo se pogovorili o vsebini filma in narisali zanimive prizore.

Tonja Čemic, 2.b/8

Zjutraj smo se odpeljali z avtobusom v Ajdovščino. V kinodvorani smo si ogledali film z naslovom Garfield. Bil je zelo zanimiv. Glavni junak je bil muc Garfield. Dlako je imel dolgo in oranžne barve. Zelo rad je gledal televizijo. Na začetku je bil len, važen, požrešen, skopuški, razvajen in nagajiv. Domačemu kužku je nagajal in ga porival s fotelja na tla. Na koncu filma sta maček in kužek postala prijatelja. V šolo smo se odpeljali zadovoljni in z lepimi vtisi.

Nika Renner, 2.b/8

SREČANJE Z MARKOM SEVERJEM

Marko Sever je tekmoval na paraolimpijskih igrah v glavnem mestu Grčije, v Atenah. Osvojil je 20. mesto na tekmovanju v maratonu z vozičkom. Z Markom smo se srečali v avli naše šole, kjer nam je pripovedoval o dogodkih iz Aten. Pripovedoval nam je o treningu v Atenah, kjer je doživel manjšo nesrečo. Za nastope na igrah je moral zamenjati poškodovani voziček. Kljub tej nesreči ima lepe spomine na igre. Marko nam je z veseljem odgovarjal na naša vprašanja. Srečanje z Markom Severjem mi bo ostalo v lepem spominu.

Špela Fabčič, 3.a

Peto šolsko uro smo odšli v galerijo, kjer nas je čakal Marko Sever. Posedli smo na tla in postavljali vprašanja, na katera nam je Marko odgovarjal. Povedal nam je, da je bil na tekmi osemindvajseti. Zelo ga občudujem, ker je tako pogumen in vesel, čeprav je na vozičku. Pokazal nam je svoj voziček in na koncu nam je dal svoj avtoogram.

Anja Ferjančič, 3.a

V petek, 8.10.2004 nas je v OŠ Draga Bajca v Vipavi obiskal Marko Sever. Marko Sever je invalid, a ne samo invalid, je tudi športnik v maratonu. Na letošnji paraolimpiadi v Atenah je osvojil 20. mesto, pred štirimi leti pa je na paraolimpiadi v Sydneyu osvojil 28. mesto. Trenira eno ali dve uri na dan. Včasih ga ogroža promet. Training ga utruja. Marko je rekel, da bi raje gledal televizijo ali sedel za računalnikom kakor treniral. Marko pravi, da je treba življenje izkoristiti, pa četudi si invalid.

Andreja Lavrenčič, 3.a

Na tekmovanju

V petek smo namesto telovadbe odšli na srečanje z Markom Severjem. Predstavil se nam je in nam povedal vse o svojih tekmovanjih. Tekmoval je kot invalid na invalidskem vozičku. Na vsa vprašanja, ki smo jih pripravili zanj, nam je lepo odgovoril. Na koncu se nam je še podpisal in veseli smo odšli domov.

Barbara Pregelj, 3.a

ČISTILNA AKCIJA

Jesenske počitnice. Dan je lep, kar pretopel za ta letni čas. Mama je prišla v sobo in naju s sestro vprašala, če sva za akcijo. Akcijo? Da, akcijo.

Na hrib, ki leži nad Vipavo, na Plaz, se je moja mama letos odpravila že blizu 200-krat. Zato ni prav nič čudno, če reče, da pozna vsak kamen in da ve za vsako smet, kje leži. Ob poti vidi še pa še plastičnih steklenic, pločevink, raznih ovitkov čokoladic in priboljškov, ki ti dajo moč za nadaljnjo

hojo v hrib. Že večkrat si je rekla, da bo nekega dne sama pobrala vse te smeti. A kaj, ko je vse odvrženo v trnje in robidovje proč od poti. Tako, da se ne vidi. Tako, da je pot čista in lepa. Tako, da si tisti, ki odvrže smeti proč v grmovje, misli, da na ta način ohranja naravo čisto. Saj jih vendar ne bo v grmovju nihče videl.

Pa ji je prišlo na misel, da bi pri čiščenju pomagali tudi medve s sestro. Po grmovju se bova laže premikali kot mama, zato naju je vprašala, če greva z njo. Iz predala je vzela veliko vrečo za smeti. Nič, si je rekla, za vsak slučaj vzamem dve. Ampak skoraj je bila prepričana, da je ne bomo potrebovale. Pa se je močno zmotila.

Sonce je že lepo grelo, ko smo se odpravile na pot. Po poti navzgor smo opazovale, kje so odvržene smeti. Janet se je plazila po grmovju in nam »dostavljala« embalažo. Pustile smo jo ob poti. Do vrha smo tako pridno nabirale vse: od steklenic, pločevink, konzerv, embalažo tako in drugačno... Na vrhu smo se podpisale v knjigo in se odpravile nazaj v dolino. Spotoma smo polnile vrečo s smetmi in prva je bila prav kmalu polna. Ne polna. Prepolna! Še sreča, da je mama vzela tako, za vsak slučaj, s sabo še eno. In tudi ta bi bila kmalu premalo! Ljudje, ki so nas srečali, se kar niso mogli načuditi, od kod toliko steklenic v dveh velikih vrečah. S sestro sva bili opraskani, utrujeni, a zadovoljni, da sva naredili nekaj koristnega.

To pot uporabljajo le redki rekreativci, ki za prehojeno pot ne potrebujejo okrepčila, Kdo so tisti, ki tako odvržejo smeti, si lahko le mislimo. Ampak, če že ne morejo prinesiti s sabo v dolino prazne steklenice, naj jo vsaj pustijo ob poti, da jo bo kdo drug pobral za njimi. Naj ne mečejo smeti čim dlje v grmovje in robidovje, da se potem še do njih skoraj ne more.

Tako sva s sestro preživeli en dan med počitnicami.

Sindis Čufer, 7.č/9

IZ GLASILA ŠOLARČEK

Kot že nekaj let, sem tudi v preteklem šolskem letu s prvošolci oblikovala glasilo ŠOLARČEK. Skozi celo šolsko leto sem zbirala zapise otrok – od prvih najpreprostejših do daljših in vsebinsko bogatih.

Učenci in tudi starši se veselijo vsakega samostojnega pisnega izdelka. Seveda pa morajo, da do tega pride, precej truda vložiti tako otroci kot starši in učiteljica, še posebej v prvem razredu, ko šele spoznavajo črke in se le - tega učijo. Otroci podoživljajo svoja občutja tudi z likovnim izražanjem. Glasilo je bogato opremljeno z likovnimi izdelki otrok v različnih tehnikah in s fotografijami pomembnejših dogodkov. Naslovnico je prispevala Mija Horvat.

V pisnih izdelki otroci izražajo svoja občutja in misli. K temu pa jih je potrebno spodbujati.

Učence veliko spodbujam, da govorijo in pišejo o svojih doživetjih v družini, v šoli ob pravljicah, ki jih poslušajo, gledaliških predstavah, ki jih vidijo, ob poslušanju glasbe ... Iz realnega sveta pa se velikokrat preselimo v svet pravljic, ko pride do izraza bujna domišljija otrok in tudi izmišljevanje pravljic - zgodbic.

Predstavljam vam nekaj drobcev iz glasila.

Marija Nabergoj

Jaz sem lahko...

Jaz sem roža na travi. Rada se veselim in plešem pred svojimi prijatelji. (Aljoša)

Jaz sem roža, ki rastem. Dosti otrok gre mimo mene in radi me vohajo. Pravijo, da zelo lepo dišim. Srečna sem. (Petra)

Jaz sem sončnica. Imam rada sonce. (Nejc)

Jaz sem sonce na nebu. Gledam otroke, kako se učijo. (Blaž)

Jaz sem sonce, ki ima svetlobo v sebi. (Karin)

Jaz sem sonce. Rado gledam na zemljo. Rado sijem skozi okna in poslušam pridne učence. (Ema)

Jaz sem pes. Rad tekam in skačem. Jem meso in brikete. Vidim otroke, ki se igrajo z žogo. (Jure)

Jaz, Tea, sem metuljček. Ko letim, vidim ljudi. Zelo rad letim in se veselim. (Tea)

Jaz sem dežnik. (Jan)

Jaz sem polž. Lezem počasi. Pri tomboli sem prilezel počasi. (Robert)

Jaz sem zajček, ker je mehak in lep. Jaz bi bil vlak za rojstne dneve. (Patrik)

Jaz sem zmaj, ki letim visoko v zrak. Otroci me spuščajo visoko v zrak. Ko sem v zraku, vidim, kako so vasice, hiške in avtiki majhni. (Veronika)

Sem oblak in imam dežne kaplje. Luže naredim iz dežnih kapelj. (Martin)

Jaz bi bil dežnik in bi letel mimo oblakov. (Aljaž)

Jaz sem sonce. Rado gledam v razrede. Posebno v 1.a. Rado gledam otroke, ki so pridni. Na nebu imam prijatelja. To je oblak. Imenuje se Dežko. Rado ga imam.

Glejte me! Jaz sem snežinka. Rada plešem po nebu. Rada imam ljudi, ker so prijazni in ker me primejo in zopet spustijo. (Manca)

Jaz sem sonce. Sijem v učilnice otrok. Kadar me oblaki zakrijejo, sem žalostno. Ko posijem, otroci ugasnejo luči, tako varčujejo z elektriko. (Mija)

Tudi zgodbici smo si izmislili...

Zimsko veselje

Hura, spet sneži! Otroci se lahko smučajo, sankajo, drsajo in delajo snežaka. Tina si ogleduje ptice. Vsi so toplo oblečeni. Barbara se sanki. Petra in Branko delata snežaka. Minka hrani ptice.

Petra

Zima je prišla

To je pravljica o snežaku Mateju. Nekega dne je snežak Matej dobil prijatelja Zorana. Z Zoranom sta se igrala na zasneženem hribu. Nekega dne je snežak Matej rekel, da se bosta stopila. Posijalo je sonce. Snežaka sta se bala stopiti.

Manca

Iz CUIO

PRVE VODNE MATP AKTIVNOSTI NA DRŽAVNEM NIVOJU

Vodne aktivnosti so del MATP, Programa treninga motoričnih aktivnosti, ki ga v Sloveniji razvijamo od leta 2000. Zaradi posebnosti in izvedbe smo jih organizirali ločeno od Državnih MATP iger. Organizacijo Prvih državnih iger - Vodnih MATP aktivnosti je prevzel Center J. P. V. Vipava. Organizacijski odbor je izdelal smernice, pravila in program prireditve. Za izvedbo iger je skrbelo okoli štirideset delavcev Centra in štirje tekmovalci Specialne olimpiade, ki so pomagali pri demonstraciji in sojenju.

Naloge smo razdelili na tri težavnostne nivoje:

PRVI NIVO: IZVEDBA NALOGE S POMOČJO SPREMLJEVALCA

Predznanje: brcanje, ciljanje, škropljenje; pri vseh aktivnostih spremljevalec drži otroka.

Aktivnosti:

1. Žabice v mlako:
otrok sedi na robu bazena in skuša z žabico zadeti v plavajoči obroč.
2. Zalivanje rože:
otrok je v vodi, v pokončnem položaju. S kanglico zajema vodo iz bazena jo preliva v posodo.
3. Vodenje plavajočega predmeta po vodni gladini:
otrok v pokončnem položaju potiska plavajoči predmet z rokami po dolžini bazena.
4. Pobiranje jajčk:
otrok v pokončnem položaju drži v eni roki kanglico, z drugo pobira ping-pong žogice iz vode.
5. Brcanje- podiranje stolpa:
otrok je v ležečem položaju (hrbno). Brca z nogami in skuša zvrniti stolp iz spužve.
6. Reševanje na otok:
otrok skuša splezati na plavajočo blazino (Airex).

DRUGI NIVO: TEKMOVALEC IZVEDE NALOGO SAMOSTOJNO S PRIPOMOČKOM

Predznanje: hoja in tek v vodi ob robu bazena, orientacija v bazenu, potapljanje glave, plavanje s pripomočkom

Aktivnosti:

1. tek ob robu bazena ali na klančini na dolžini cca 5m
2. hoja med ovirami- slalom (globina vode 130 cm)
3. nabiranje plavajočih balonov v košaro
4. pihanje klobučkov na krajši razdalji
5. krtove luknje - otrok potopi glavo in zopet pogleda iz vode skozi obroč
6. plavanje s plavalnim pripomočkom (obroč, jopič, plavalna deska, plavuti...) na krajši razdalji

TRETJI NIVO: TEKMOVALEC IZVEDE NALOGO SAMOSTOJNO BREZ PRIPOMOČKA

Predznanje: samostojno gibanje v vodi, potapljanje, nadzorovan izdih, gledanje pod vodo, orientacija pod vodo, sledenje smeri proge, skok iz poljubnega položaja, samostojno plavanje na dolžini 12, 5 m

Aktivnosti:

1. pihanje balona med hojo ali plavanjem v progi do cilja
2. pobiranje predmetov z dna bazena na plavalno desko
3. ciljanje z žogico v plavajoči obroč
4. plazenje ali plavanje skozi podvodni predor (3 obroči)
5. skok v vodo z roba bazena
6. prosto plavanje v progi na dolžini 12.5m

Na Predrazpis se je prijavilo skupaj z domačo, deset ekip. Nastopilo je osemindvajset tekmovalcev iz devetih ekip. Oblikovali smo pet skupin. Med čakanjem na nastop so se tekmovalci priključili delavnicam, ki so istočasno potekale v Centru pod imenom Voda - čudežna tekočina. Največ tekmovalcev je nastopilo na prvem nivoju. V bazenu je bilo naenkrat do šest tekmovalcev. Za pravilno in varno izvedbo je skrbelo veliko število odraslih. Vsako vajo so najprej predstavili dobri plavalci - športniki Specialne olimpiade. Sodniki so merili čas, število uspešnih poskusov ali točkovali. Posebnost MATP je v tem, da lahko tekmovalcu pri izvedbi pomaga spremljevalec ter da se rezultatov ne vrednoti v smislu medsebojnega primerjanja. Zato ob zaključku vsak tekmovalec prejme priznanje in darilo. Priznanja je ob zaključnem programu podeljeval paraolimpijec Marko Sever.

Z organizacijo vodnih aktivnosti smo skupini otrok ponudili priložnost, da pokažejo svoje spretnosti v vodi. Veliko otrok namreč redno vadi, se trudi in doseže določen nivo znanja, vendar se tekmovalci

Specialne Olimpiade ne more udeleževati, saj so zahteve zanje previsoke. Naš cilj je, da tekmovanja v vodnih MATP aktivnostih postanejo redna oblika vadbe in tekmovanj za otroke z najtežjimi kombiniranimi motnjami, za mlajše otroke pa priprava na tekmovanja v Specialni olimpiadi.

Tanja Princes
Foto: Tomaž Torkar

Iz društev

LITERARNI VEČER OB 100-LETNICI ROJSTVA DRAGA BAJCA

DRAGO BAJC
DREVO SEM

V nizu prireditev ob 100-letnici rojstva Draga Bajca je Društvo za kreativno preživljanje prostega časa Razmetano podstrešje v sodelovanju z založbo Jutro priredilo literarni večer, ki je potekal v soboto, 23. oktobra 2004 v prostorih stare šole v Vipavi. Večer je z zvoki violine začela mlada glasbenica **Špela Lavrenčič**, ki je v nadaljevanju s svojimi glasbenimi vložki popestrila literarno dogajanje. Zbrane je najprej pozdravil **David Puc**, ki je literarni večer označil za neobičajnega, saj pesnika, ki bi predstavil in interpretiral svoje pesmi, ni bilo med poslušalci. Pesnika Draga Bajca je opisal z besedami: *Drago Bajc ali Korle, kakor so mu rekli po domače, je bil v prvi vrsti Vipavec. Naš rojak. Ves čas svojega kratkega, težkega in nenavadnega življenja je bil pokončen Primorec. In ne nazadnje, bil je globoko čuteč Slovenec. Že njegovi sodobniki so ga označili za duhovnega človeka, in prav iz njegovega duha se je napajala tudi poezija, s katero se nam je zapisal kot nesmrten. Današnji večer želimo posvetiti Dragu Bajcu – pesniku. Talentu, ki mu je nesrečna usoda*

zgodovinskega trenutka sredi polne mladosti onemogočila pesniški razvoj.

V nadaljevanju je **Polona Puc** v nekaj stavekih orisala značilnosti Bajčevega pesniškega opusa:

Na eni strani izstopajo priljubljene revolucionarne, udarniške pesmi, ki so tipične za primorskega pesnika v 20. letih prejšnjega stoletja. V njih se odražajo takratne zgodovinsko-nacionalne razmere, z izrazito protifašistično konotacijo in tematiko zamolčanih dejstev in nacionalnega zatiranja, ki se ji pridruži vizija osvoboditve Primorske.

Na drugi strani pa v njegovem pesniškem ustvarjanju najdemo lirske pesmi z ljubezensko tematiko, ki jih preveva melanholično-pesimistični ton, kjer se pesnik zaveda neusmiljene usodnosti. Boji se zavrtnitve in je zato v svojih izpovedih dokaj plah in zadržan.

*Za mladega pesnika, ki šele dobro vstopa na svojo življenjsko pot in se spoprijema s tem pogojenimi problemi, pa se Bajc pokaže še kot razmišljujoči poet, ki išče smisel življenja v pesniški naravi, se spopada z metafizičnimi problemi in odnosom subjekta do družbe. S tega področja pa je najbolj tipična pesem *Drevo sem*, po kateri je pesniška zbirka tudi naslovljena.*

Sledilo je literarno branje po tematskih sklopih, kjer je bilo prebranih tudi nekaj svežih, na novo odkritih pesmi.

Po glasbenem predahu sta v drugem delu večera prevzela vlogi založnik g. **Branko Lušina**, ki je predstavil nastanek in ponatis zbirke *Drevo sem*, kjer je spremno besedo prispeval g. **Marjan Brecelj**, in ga. **Magda Rodman**, sorodnica in poznavalka Bajčevega življenja. Gosta sta odgovarjala na vprašanja in mnenja publike. V skladu z ustaljeno navado se je večer zaključil z neformalnim pogovorom ob kozarcu domačega vina.

Polona Puc

VIPAVSKI TAMBURAŠI

Vipavski tamburaši bomo letošnje uspešno koledarsko leto kronali z izdajo svoje prve zgoščenke. Leto smo pričeli s praznovanjem pete obletnice tamburaške dejavnosti v Vipavi s koncertom ob slovenskem kulturnem prazniku na dvorcu Zemono, nadaljevali z uspešnim nastopom mladinske skupine na 24. republiškem srečanju tamburaških in mandolinskih skupin in orkestrrov, kjer smo v tekmovalnem programu osvojili zlato priznanje ter izmed vseh tamburaških orkestrrov dosegli najvišje število točk, junija smo gostovali pri Slovencih na Dunaju, v okviru Vipavske trgateve smo gostili folklorno in tamburaško skupino iz Buševca na Hrvaškem ter nastopili skupaj z Vladom Kreslinom. 24. novembra smo nastopili na Karitasovi prireditvi v Celju, poleg drugih priložnostnih nastopov pa smo zadnje oktobrske dni v Škofijski gimnaziji v Vipavi snemali svojo prvo zgoščenko. Za samo snemanje smo porabili okrog 20 ur. Mladi so bili dobro pripravljene, pohvaliti pa moram tudi njihovo vzdržljivost in koncentracijo, ki sta pri snemanju še kako pomembna. Snemala sta Elizabeth in Wolfgang Reithofer - W*A*R* Tonstudio Wien/Dunaj. Zanju smo se odločili zaradi strokovnosti in sodobne snemalne opreme, njuna ponudba pa je bila za četrtnino cenejša od ponudbe, ki smo jo za iste storitve dobili iz Ljubljane. Program, ki smo ga posneli, vključuje originalne tamburaške skladbe, tamburaške izvedbe popularnih melodij in nekaj slovenskih ljudskih

Naslovna stran zgoščenke

pesmic, ki sta jih ob naši spremljavi zapela otroški in mladinski pevski zbor OŠ Draga Bajca Vipava, ki jih vodi gospa Zvonka Starc. Štiri skladbe so popestrili solistični instrumenti mladih vipavskih glasbenikov: Jane Fajdiga (flavta), Polone Praček (violina) in Marka Lavrenčiča (trobenta).

Hvaležni smo Škofijski gimnaziji v Vipavi, ki nam je omogočila snemanje v njihovi amfiteatralni predavalnici, nam med odmori nudila možnost sprostitve v telovadnici, v jedilnici smo se lahko krepčali z dobrotami, ki so nam jih pripravile skrbne mame, prostor, ki je namenjen čistilnemu osebju pa smo te dni lahko spremenili v snemalni studio. Z Božjo pomočjo smo delo zaključili v nedeljo v zgodnjih popoldanskih urah, za kar smo se zahvalili pri sveti maši, ki jo je v kapeli Škofijske gimnazije za nas daroval gospod rektor Slavko Rebec.

Po snemanju je bilo potrebno še večurno studijsko delo, priprava spremljajoče knjižice s teksti in fotografijami, pridobitev dovoljenja avtorske agencije s prijavo skladb in plačilom avtorskih pravic, pridobitev črtne kode. Šele 8. decembra smo končno lahko ves potrebni material oddali v razmnoževanje podjetju Racman d.o.o. v Ljubljani.

Sedaj je naša glavna skrb, da bomo celotne stroške snemanja, priprave in razmnoževanja zgoščenek tudi pokrili, saj znašajo skoraj 1,5 mio. SIT. Ob tej priliki bi se rada za finančno podporo zahvalila Občini Vipava in KS Vipava, že vnaprej pa tudi vsem tistim, ki se bodo na naše prošnje morda še odzvali. Spremljajoča knjižica je poleg predstavitve nastopajočih tudi neke vrste razglednica in spominek, saj poleg grozda in trte kot simbola Vipave, vsebuje tudi prepoznavne krajevne motive, vsi pa so nastali skozi objektiv domačina Otona Naglosta. Skupaj s fotografijami tamburašev in pevcev, ki jih je posnel Toni Kodrič, je zgoščenko s spremljajočo knjižico dobila

Vipavski tamburaši na Zemonu

končno podobo z oblikovanjem arhitekta Marka Lavrenčiča. Orkester smo v knjižici predstavili tudi v angleščini (prevod Melite Lemut Bajec), saj nameravamo našo zgoščenko pokazati tudi Evropi. Nastanek zgoščenske sem nekoliko podrobneje opisala, saj si ljudje običajno ne predstavljamo, koliko dela, žrtev in finančnih sredstev je zajeto v »majhni škatlici«. Želela bi potrkati na vest tistih, ki si zgoščenko sposodijo in si jo nato na svojem računalniku skopirajo, ker je »veliko ceneje«, tisti pa, ki za nastanek takšne škatlice žrtvujejo neštevilne ure svojega strokovnega in drugega dela, morajo beračiti, da pri sponzorjih naberejo dovolj finančnih sredstev za kritje najosnovnejših stroškov. Prepričana pa sem, da so med vami tudi taki, ki nas bodo z nakupom podprli in z našo zgoščenko za razne priložnosti obdarovali svoje sorodnike, prijatelje ali poslovne partnerje.

Vse bralce Vipavskega glasu vabim, da se udeležijo našega promocijskega koncerta na dvorcu Zemono v nedeljo 26. 12. 2004 ob 16. uri. Koncert bo združen z letošnjim občinskim praznovanjem dneva samostojnosti, kot slavnostni govornik pa se je našemu povabilu odzval dr. Andrej Bajuk.

Člani Kulturnega društva Vipavski tamburaši vam ob tej priliki želimo blagoslovljen božič, notranjega miru in osebne sreče v prihajajočem letu ter prijetnih uric ob poslušanju zvokov naših tamburic.

Vlasta Lokar Lavrenčič

KOMORNI ZBOR IPAVSKA - ZLATI V POSTOJNI

Letos se je 19. in 20. novembra v Postojni odvijalo drugo tekmovanje primorskih pevskih zborov. Pod okriljem Sklada republike Slovenije za ljubiteljske dejavnosti se je zbralo lepo število manjših vokalnih skupin ter ženskih, moških, predvsem pa mešanih zborov in komornih sestavov.

Po ocenah stroge žirije, ki so jo sestavljali uveljavljeni strokovnjaki na področju zborovske glasbe, Andraž Hauptman, Stojan Kuret in Marko Vatovec, sta le dva zbora zbrala 90 točk in več ter si tako zaslužila neposredno možnost sodelovanja na državnem tekmovanju pevskih zborov Naša pesem 2005 v Mariboru.

Naš zbor Ipavska je med vsemi zbral največ točk in si tako poleg zlate plakete pripel tudi nagrado za najbolje uvrščeni pevski sestav. Kljub temu pa nas doseženo število točk opozarja, da bomo morali še bolj izkoristiti čas do mariborskega tekmovanja za natančno pripravo in izvedbo.

Na postojnskem tekmovanju smo se predstavili s naslednjimi skladbami:

Iacobus Gallus - Pater noster

Robert Schumann - Zuversicht

Marij Kogoj - Večerni zvon

Patric Quaggato - Riba faronika

Program je bil pester in zahteven. Potrebno je še posebej izpostaviti zadnjo skladbo, ki je delo mladega in nadarjenega glasbenika iz Gorice, Patrica Quaggata. Delo je novo, posvečeno prav našemu zboru in zborovodji Matjažu Ščeku. Naše izvajanje je prepričalo žirijo, da nam je podelila tudi nagrado za izvedbo sodobne slovenske skladbe.

Še polni veselja in ponosa nad iztekom tekmovanja smo že naslednjo nedeljo nastopili na dobrodelnem koncertu, ki ga je pripravila Škofijska Karitas ob izteku tedna namenjenega vsakoletni predstavitvi delovanja te človekoljubne organizacije. V prvem delu programa smo se predstavili pred številnim občinstvom predvsem z religioznimi skladbami, v drugem delu pa smo izvajali malce lahkotnejši program posvetnih ljudskih in umetnih pesmi.

Leto zaključujemo še z dvema krajšima nastopoma v Gorici in Komnu. Spomladi nas čaka seveda Maribor, morda pa še kakšno tekmovanje.

Ob bližajočih se božičnih in novoletnih praznikih želim v imenu zbora voščiti vsem, še posebej pa našim zvestim poslušalcem, ki s takim navdušenjem pa tudi dobronamerno kritično besedo spremljajo naše delo in nastope ter nas vzpodbujajo.

Želim vam miru in notranjega zadovoljstva ter da bi se še velikokrat srečevali ob petju.

Martina Vrčon

KRVODAJALCI IN PROSTOVOLJCI RK NA IZLETU V SOLFERINU

Konec oktobra je Območno združenje Rdečega križa Ajdovščina na izlet v Solferino v Italiji povabilo prostovoljce in najzvestejše krvodajalce. Tu se je davnega leta 1859 švicarskemu poslovnežu Henryu Dunantu porodila ideja o ustanovitvi organizacije za pomoč ranjenim v vojnih spopadih. Štiri leta kasneje je bil ustanovljen Rdeči križ. V pokrajini okrog Solferina smo si ogledali muzej RK, spominski park RK in kostnici. Po tem smo se odpeljali do Gardskega jezera in se tu sprehodili po slikovitem mestu Sirmione. Izlet smo zaključili v Veroni - mestu ljubezni. Utrujeni, vendar polni lepih vtisov smo se v večernih urah vrnili domov.

Solferino - v spominskem parku

OZ RK Ajdovščina

PGD VIPAVA

V prejšnji številki sem predstavila le žensko člansko desetino PGD Vipava. Ker pa vsi dobro vemo, da je v našem društvu večina moških predstavnikov, je prav, da omenimo tudi njih. To so fantje in možje, ki so že mnogim priskočili na pomoč v najtežjih trenutkih, so usposobljeni za svoje delo in prav zato nepogrešljiv del naše družbe. Nekateri se nanje spomnijo le, ko jim »gori pod nogami«, vendar mislim, da je prav, da se jih spomnimo tudi, ko jih ne potrebujemo.

OBISK DVD TRNOVEC

23. oktobra so prišli na obisk člani pobratenege gasilskega društva DVD TRNOVEC iz sosednje Hrvaške.

V gasilskem domu smo jim pripravili sprejem. Kot vsak gost našega Trga so bili tudi gasilci deležni ogleda Vipave. Po slovenskih Benetkah jih je vodil naš član Viko Curk. Nato so se v spremstvu vipavskih gasilcev in gasilk odpeljali na Sv.Goro, kjer so se udeležili svete maše.

Po vrnitvi v gasilski dom pa se je začel zabavni večer. Za dobro vzdušje sta poskrbela naša člana, ki sta poprijela za harmoniko in tako so se nekateri tudi zavrteli in zapeli.

Pri pripravi tega dne so tako ali drugače sodelovali skoraj vsi člani našega društva in za njihovo požrtvovalnost se jim najlepše zahvaljujemo.

VAJE OPERATIVCEV

V mesecu novembru se nadaljuje izobraževanje in usposabljanje gasilcev operativcev. Vsak petek imajo vaje, na katerih nadgrajujejo svoje znanje pri spopadanju z ognjenimi zublji in drugih intervencijah.

Izvedli so tudi nekaj obširnejših vaj, ena izmed njih je bila intervencija v bivšo klavnico v Vipavi. Še v oktobru, ki je bil tudi mesec požarne varnosti, so v vipavskem gasilskem domu organizirali še eno večjo vajo, katere se je udeležilo kar veliko število operativcev.

TEČAJ ZA PRIDOBITEV NAZIVA GASILEC

Novembra se je začel osnovni tečaj za pridobitev naziva gasilec. Tečaja, ki poteka v vipavskem gasilskem domu vsak petek in soboto, se udeležuje 15 članov PGD Vipava. Ob tej priložnosti so se nam pridružile še tri nove članice; Katja, Mateja in Lucija, ki večajo krog gasilstva.

Tečaj bo potekal v 12 predavanjih: Organizacija gasilstva in zakonodaja, Zaščita telesa in dihal, Varnost in zdravje pri delu, Tehnično reševanje, Gradbeništvo in preskrba z gasilno vodo, Gasilska oprema in vozila, Gasilska preventiva, Kemija v gasilstvu, Električna v gasilstvu, Prva pomoč, Gasilska taktika, Redovne vaje.

Poleg teoretičnega dela je v tečaj vključen tudi praktični del, ki je seveda mnogo bolj zanimiv. Tako smo do sedaj pri praktičnem delu spoznali zaščito telesa in dihal; izolirni dihalni aparat je vsak tečajnik tudi poskusil uporabljati.

Drugi del praktičnega dela tečaja je potekal v okviru tehničnega reševanja, kjer je vsak moral rezati železno mrežo, žagati z motorno žago, naučili smo se tudi pravilnega dvigovanja ponesrečenca z nosili, dvigovanja težkih bremen...

Pri gasilski opremi in vozilih pa smo pri praktičnem delu spoznavali vso opremo, ki jo imamo v vipavskem gasilskem domu, ter naša vozila.

GASILSKI RELI

Po enoletnem premoru je bil letos ponovno na sporedu tudi gasilski reli, ki se je odvijal 28.11.2004. Ker pa se mi zdi, da večina ne ve, kaj je smisel tega relija, ga bom predstavila kar na letošnjem primeru. Ta reli je potekal v okviru enodnevnega usposabljanja operativnih gasilcev. Sedem gasilskih društev Gasilske zveze zgornje Vipavske doline je pripravilo v svojem kraju določeno nalogo iz gasilstva. Start je vsako leto v drugem kraju in tako je bil letos v Vipavi. Naloga, ki so jo morali izvesti gasilci pri nas, je bila naslednja: iz nadtalnega hidranta odvzeti vodo, jo dovesti do trojaka, od tam razviti en cevovod za napajanje gasilskega vozila (cisterne), z drugim pa napolniti prazno posodo iz razdalje 8-10 m.

Iz Vipave so se nato odpeljali v Vrhpolje, kjer jih je čakala naslednja preizkušnja: čim hitreje namestiti zaščitno čelado, pas in rokavice, oditi na vrh stopnic in se po kovinskem drogu spustiti nazaj na tla in prenesti gasilne aparate k ustreznim tablam (vrste požarov). Za zaključek pa mora cela ekipa oditi v gasilno vozilo in prižgati svetlobni signal.

Pot jih je nato vodila preko Vrhpoljskih rajd do Cola. Izvesti je bilo potrebno naslednjo vajo: dva gasilca si nadeneta izolirne dihalne aparate in odhitita v jamo po ponesrečenca, ga oskrbita in prineseta iz jame. Trije razvijejo 75m cevi in premagajo ovire, dva pa pomagata pri nameščanju dihalnih aparatov in nato podreta še tri tarče. Vaja je končana, ko celotna ekipa opravi naloge in se zbere na določenem mestu.

S Cola so se spustili v Ajdovščino, kjer si mora celotna ekipa nadeti izolirne dihalne aparate ter počasi in predvsem previdno prikazati pravi vstop in hojo po zaklonišču.

Po avtocesti so se nato odpeljali do Sela. Pripravljena je bila naslednja situacija: pri popravilu strehe na stanovanjski hiši je prišlo do delovne nesreče, ponesrečenec je padel skozi streho na podstrešje. Po predvidevanjih naj bi poškodovanec imel poškodovano hrbtenico. Poškodovanca je potrebno pravilno oskrbeti in ga prenesti v pritličje.

Po ponovnem vkrcanju v gasilsko vozilo so se tekmovalci odpeljali v Šmarje. Vaja, ki jo je bilo potrebno izvesti tam, je vsem gasilcem zelo poznana: vaja z motorno brizgalno. "Požarni objekt naravnost, odvzem vode iz bazena... napad." Bistvo te naloge je čim hitreje podreti tarče, ki so približno 75m od bazena, iz katerega se zajame vodo. Sliši se enostavno, vendar brez usposobljenosti in koordinacije med gasilci se lahko vaja kaj hitro zaplete.

Preko Branice so se zapeljali do zadnje postaje - Podnanos. Ker so v zadnjem času tam nabavili električni agregat, je vaja temeljila na njem: električne podaljške je potrebno razvezati tako, da se z njimi napajata dva reflektorja, en vrtni stroj, s katerim je potrebno zvrtni luknjo v les, in potopna črpalko, ter z njo izčrpati določeno količino vode iz soda.

Na reliju je sodelovalo 10 ekip: Vipava 1 in 2, Ajdovščina 1 in 2, Podnanos 1 in 2, Col,

Vrhpolje, Šmarje, Selo. Prva tri mesta so zasedle naslednje ekipe: 1.mesto: Col, 2.mesto: Vipava 1, 3.mesto: Vipava 2.

Bistvo relija ni, kako hitro pride posamezna ekipa iz kraja v kraj, ampak kako hitro in pravilno opravlja posamezne naloge. Prvotni pomen vsega skupaj je usposabljanje operativnih gasilcev. Poleg tega pa je prisotne še veliko meddruštvene tekmovalnosti in končno tudi druženje operativcev iz različnih društev. Tako se navežejo nova poznanstva, izmenjajo se mnenja in pohvale ter kritike čez to in ono. Poleg vsega, kar je povedano pred tekmovanjem, med njim in po njem, pa je na koncu vedno slišati to, da smo gasilci ljudje dobrega srca, ki smo pripravljeni ob vsaki uri in ob vsakem vremenu priskočiti na pomoč sočloveku v stiski. Pa naj gre za požar, povodenj... ali reševanje na drevo užete mačke...

Na pomoč!

Jana Puc

BALINARJI DRUŠTVA UPOKOJENCEV VIPAVA

To, da so člani DU Vipava aktivni v raznih športih, smo že slišali. Zlasti balinarke pa lahko vidimo, ko vztrajno vadijo na balinišču balinarskega kluba PODSKALA v Vipavi, če je le za to primerno vreme in čas.

Na športnih igrah v Tolminu, 29. maja 2004, so vipavski upokojnenci v točkovanju v vseh disciplinah, v obeh konkurencah dosegli nepričakovano tretje mesto. Velik uspeh so tu z doseženim prvim mestom dosegli balinarji. S to zmago, kjer se je borilo 11 ekip, so se uvrstili na državno prvenstvo.

Državno prvenstvo je potekalo v organizaciji DU Solkan, na igriščih v Novi Gorici, 23.9.2004. Sodelovalo je 12 ekip. Balinarji DU Vipava so tu zopet dosegli lep uspeh z uvrstitvijo v finale in se na koncu uvrstili na drugo mesto. V finalu so tesno izgubili z ekipo DU Ljubljana Moste-Polje, ki je osvojila naslov državnega prvaka med upokojenci.

Kdo so tisti balinarji, ki so tudi kot upokojenci uspešni tekmovalci? To so člani DU Vipava, ki pa so obenem tudi člani bližnjih balinarskih klubov, ki redno tekmujejo v ligah, in sicer: Franc Potočnik, Jože Fabčič, Jože Furlan (BK Nanos iz Podnanosa), Stanislav Nabergoj (BK Podskala Vipava) in Silvester Fabčič (BK Petrič Planina s Planine).

Doseženi uspehi zavezujejo člane k nadaljevanju športnih aktivnosti in kličejo v te vrste tudi nove upokojence.

Stanislav Nabergoj

Vesele božične praznike in srečno novo leto vsem občanom želi

Društvo upokojencev Vipava

KNJIGA O FURMANIH

Pred kratkim je izšla knjiga etnologa Milana Trobiča z naslovom "Furmani skozi Postojnska vrata do morja in naprej". Furmani so bili prevozniki s konjsko vprego. Avtor opisuje furmanstvo predvsem na relaciji med Logatcem, Postojno, Razdrtim do Trsta v času od 18. stol. do izgradnje železnice, ko je začelo izumirati. V knjigi je mnogo podatkov o zgodovini furmanstva v svetu in pri nas, o ljudeh, ki so se ukvarjali s to dejavnostjo, o načinu in težavah furmanskega dela in življenja, o tovorih, ki so jih prevažali, o zaslužku, o gostilnah, kjer so se ustavljali, počivali, prenočevali, izmenjavali vprege. Opremljena je z mnogimi ilustracijami, ki prikazujejo furmansko delo, opremo, vozove, ceste itd. Med njimi je tudi risba Vipavskega furmana, kot ga je upodobil naš slikar narodnih motivov, Maksim Gaspari, in risbi dodal še verzice:

Čeprav avtor obravnava predvsem furmanstvo v smeri Trsta, večkrat omenja tudi Vipavsko dolino. Tako so po njej l. 1797 udarili Francozi čez Rebernice in zasedli deželo brez ovir vse do Postojne. V Novicah so leta 1852 pisali o zgodovinski poti preko Hrušice v Vipavsko dolino. S furmanstvom se je razvijala tudi pošta. Tako je peljala poštna pot iz Gorice po Vipavski dolini do Razdrtega proti Postojni in v Trst. Od Vipave do Razdrtega so npr. poštna kočije pripeljale v slabih dveh urah in v tem času zamenjale kar 12 parov konj. Pisec navaja tudi podatke o vipavski burji. Našel je podatek, da je bilo nekoč med Podnanosom in Vipavo opaženo pet prevrnjenih voz, razbitih na kose. Opise burje navaja iz Spominov Hinka Dolenca, kjer so objavljene Črtice o burji (Logatec, 1921).

Sliko objavljamo z dovoljenjem g. Milana Trobiča.

Majda Clemenž

ZA DOM IN DRUŽINO

TEDEN KARITAS

Od 22. do 28. novembra je v Sloveniji potekal Teden Karitas z geslom »**Tukaj sem, pošlji mene**«. Glavni namen tega tedna ni bil toliko v zbiranju ali razdeljevanju dobrin, temveč v predstavitvi karitativnega delovanja Cerkve, predvsem pa opozarjanje na različne stiske ljudi, s katerimi se sodelavci Karitas pri svojem delu srečujemo.

Tudi letos je bila **osrednja prireditev Škofijske Karitas Koper na dvorcu Zemono** pri Vipavi. V polni dvorani obiskovalcev smo se srečali kar dvakrat. V soboto, 22. novembra smo ob opernih arijah solopevcev iz razreda opernega pevca Rajka Koritnika: Darje Bizjak, Mojce Bratina, Polone Žigon, Denisa Premrla, Sebastjana Fabčiča in Andreja Valiča ter ob klavirski spremljavi prof. Davida Trebižana prisluhnili pozdravu koprskega škofa Metoda Piriha in ajdovskega župana

Marijana Poljšaka. Na prodajni razstavi je bilo postavljenih na ogled 138 likovnih del, ki so nastala v **X. likovni koloniji Umetniki za Karitas**. Dela in njihove avtorje je predstavila umetnostna zgodovinarica Anamarija Stibilj Šajn, ki je predvsem poudarila drugačnost te kolonije, ki omogoča vsem likovnim ustvarjalcem, da se za en dan pridružijo izbranim udeležencem. Odločitev Karitas, da se izkupiček desete likovne kolonije Umetniki za Karitas nameni Družinskemu centru v Bosni, je utemeljil ravnatelj Škofijske Karitas Koper Matej Kobal. Program je s citati in mislimi Matere Terezije obogatil Jure Sešek, petkratni dobitnik radijskega gonga.

Prodajna razstava je bila na ogled ves teden in se je zaključila z **dobrodelnim koncertom** 28. novembra. Lahko rečemo, da je med koncertom likovna in glasbena umetnost žarela v vsej svoji lepoti. Pevci **Komornega zbora IPAVSKA** pod vodstvom Matjaža Ščeka so nas, v skrbno izbranem programu, navdušili.

Tudi za izkupiček sklepne prireditve smo se odločili, da bo namenjen bolj revnim od nas in zato smo v goste povabili **misijonarja Danila Lisjaka**. V tistem večeru se je kar trikrat slišal Oče naš. Najprej iz ust pevcev Komornega zbora Ipavska, potem nam je generalni tajnik Lojze Štefan povedal, kako kot družinski oče moli skupaj z ženo in otroki in nazadnje nam ga je molil še misijonar Danilo v jeziku svahili, z zagotovilom, da tako molijo vsak dan 'njegovi otroci' v Gomi za vse, ki jim pomagajo, tudi za nas.

Vsi navzoči smo bili veseli pozdrava in vzpodbudnih besed **vipavskega župana Ivana Princesa**, ki se je Karitas zahvalil za pomoč ljudem v stiski. Dejal je: »Človeku se kar same od sebe ponujajo besede psihologa in teologa, dr. Antona Trstenjaka, ki je dejal, da pomeni dobrota, ki jo izžareva človek, Božjo navzočnost sredi človeških otrok. Požrtvovalno delo in prizadevanja vseh, ki se vključujete v okvir Karitas, izrečeno misel potrjuje že dolga leta, saj nudite pomoč bolnim, ostarelim, otrokom, materam, družinam, vsem, ki jih življenje težko preizkuša. Odrpatega srca in duha predstavljate vez med ljudmi v stiski in na drugi strani vsemi tistimi, ki so pripravljeni pomagati ter ste predvsem tudi sami vzgled, kako lahko človek prispeva skupnosti s tem, ko daje od svojega imetja, časa, dobrin in topline srca. Saj vsi, s tem, ko darujemo, bogatimo in plemenitimo obenem svoje srce in osebnost.

Dejstvo je, da je svet vedno bolj materialistično naravnano, bombardiran z idejami, željami, zavitimi v reklame, ki iz dneva v dan sporočajo, kaj vse moramo kupiti in imeti, katerim modnim smernicam slediti, da bomo srečni. In zakaj je v tej poplavi 'osrečujočih' izdelkov še vedno toliko mrkih in nezadovoljnih obrazov?

Odgovor je preprost: ker sreča ni v dragocenih stvareh, temveč je blišč v vsakdanjih malenkostih. Zato je marsikdo, ki zna skromno živeti in se veseliti pravih vrednot, neizmerno bogat. Ob tem mu ob strani stoji Karitas, ki ji želim še mnogo uspešnih let, vsem nam v vzpodbudo k še mnogim dobrim delom pa namenjam Gibranove besede, ki pravijo:

*Dobro je dajati, če vas kdo prosi,
še bolj pa je, če dajete nenaprošeni, iz razumevanja.
Za človeka odprtih rok je iskanje tistega,
ki bo dar sprejel, večja radost od darovanja.
Mar je na svetu kaj, kar boste obdržali zase?*

In njegove besede so potrdili tudi kupci likovnih del Umetniki za Karitas, kar 41 kipov in slik v vrednosti preko 2 milijona SIT, je že našlo prostor v domovih in poslovnih prostorih kupcev.

Že tradicionalno je ob četrtkih v Centru Karitas v Ajdovščini »**dan odprtih vrat**«. Obiskali so nas posamezniki ter veroučenci, bodoči birmanci z animatorji in starši. Slišali so lahko o smislu in delovanju Karitas na različnih stiskah. Poseben poudarek je bil namenjen stiskam otrok, zato je bil tudi podrobneje predstavljen program Popoldan na Cesti. Strokovne delavke Materinskega doma v Solkanu in Doma Karitas na Cesti so pripravile tudi razstavo izdelkov, nastalih v različnih ustvarjalnih delavnicah, poleg tega pa so tudi predstavile stiske mater in otrok, ki jim nudijo pomoč in oporo. Ob zaključku predstavitve smo tudi sodelavke dobile nagrado obiskovalcev.

Otroški pevski zborček s Slapa nam je zapel kar nekaj pesmi, med drugim tudi tisto »Vlij mi olja v srce, da bom svetil...«

In ko sem ob koncu bolj sama sebe spraševala, ali je ta naša ljuba dolina zaradi tedna Karitas kaj drugačna, sem bila kar prestrašena. Razmišljala sem, da smo domačinom samo govorili, konkretno pomoč pa namenili stiskam po svetu. Le kaj si bodo mislili, ko pa je tudi pri nas toliko stisk.... Streho nad glavo za ženske v Bosni, streho nad glavo za sirote v Kongu...kaj pa naš Dom Karitas na Cesti, ki ima zaradi burje tako slabo streho, da mora Tanja ob dežju postavljati posode na podstrešje? ...in preveč očitno znamenje, da 'tisti, ki skrbi za ptice na nebu', skrbi tudi za to. Dva dni za tem nas je poklical predstavnik Goriških opekarn, kjer so odpirali novo, posodobljeno linijo izdelave korcev in povedal, da so pripravljene ob posebnem uspehu podjetja in pred bližajočimi se prazniki podariti Karitas korce za eno streho. Človek bi rekel, da ni res, toda Božja previdnost vidi drugače...

Jožica Ličen

KOLEDOVANJE V VIPAVI

Beseda kolednik izhaja iz besede koleda, kar pomeni obhod. Koledovanje je star običaj, ki ga oživljamo s krščanskim pridihom in je znova pred petimi leti zaživel tudi v Vipavi. Ob obisku domov oznanjamo veselje ob Jezusovem rojstvu in prosimo za darove. Koledovanje, ki ga izvaja v celotni državi Misijonsko središče Slovenije pod naslovom Trikralska akcija, je v Vipavo pripeljala Petra Bajec. Pred tremi leti pa je ob njenem odhodu na misijon v Zambijo pripravo otrok in izvedbo akcije prepustila Marjanci Gostiša in Mariji Prelec.

Vipavski koledniki

Vsako leto v začetku adventa se nas zbere nekaj čez trideset otrok in mladih, izberemo pesem, pripravimo plakat za v cerkev, naredimo krone in skrinje za darove, se razdelimo v pet do šest skupin in se naučimo celoten program.

Koledniki delujemo v okviru Misijonske skupine župnije sv. Štefana, ki zaživi v adventnem in tudi v postnem času, ko otroci in mladi delajo velikonočne voščilnice. Obe akciji imata enak namen: približati otrokom misijonsko poslanstvo Cerkve in zbrati darove za misijone. Vsi sodelujoči se pred trikralsko akcijo seznanimo z razmerami in deželo, v kateri živijo naši vrstniki in potrebujejo našo pomoč pri izgradnji šol, domov za dekleta, sirote, tiskanju šolskih učbenikov...

Lansko leto pa je bilo za naše kolednike prav posebno, saj smo bili na Misijonskem središču, zaradi lepe izvedbe akcije in velikodušnosti vas, Vipavcev, izbrani za kolednike pri pomembnih ljudeh; imeli smo čast obiskati g. nadškofa Franca Rodeta, predsednika države dr. Janeza Drnovška in bili deležni lepega sprejema v Državnem zboru pri g. Borutu Pahorju.

S pesmijo na ustih vas bomo po domovih obiskali tudi letos med božičem in novim letom, vam oznanili Njegov prihod in zbirali darove za misijon v Egiptu. Veseli smo vašega lepega sprejema in velikodušnih darov. Nam kolednikom je to lepa izkušnja in vemo, da delamo nekaj dobrega za tiste, ki nimajo takšnih možnosti za življenje kot mi.

Marija Prelec v imenu Misijonske skupine

NEKOČ SMO TUDI V VIPAVI GODOVALI

Če se ozremo nekoliko v preteklost, kaj hitro ugotovimo, da je bil god največji osebni praznik. V novejšem času pa je njegovo vlogo prevzelo praznovanje rojstnega dne. Godovanje je bilo vesel dogodek tako za godovnika kot tudi za njegove sosede in prijatelje, predvsem pa za otroke.

Kako so potekale priprave na godovanje, kakršnega so poznali nekoč tudi v Vipavi, se živo spominja Bronislava Rodman, po domače Marjanca Grilova.

»Spominjam se, da smo tam pred petdesetimi leti bolj *porajtali* god kot pa rojstni dan. Na večer pred godom smo se zbrali sosedsje godovnika in s seboj prinesli *pokrvače*. Teta Katetova s hriba je že prej naredila rože iz krep papirja, vmes pa je dala tudi *esperagus*. Zbralo se nas je tam okrog deset ljudi, otroci in *ta veliki*. Vsak je imel dve *pokrvači*. Otroci smo morali držati *pokrvače* na zadnji plati, da ne bi slučajno kaj zaropotalo. Ko smo šli proti hiši godovnika, smo hodili zelo tiho. Postavili smo se pod okno. Nekdo je vedno dal znak in takrat smo začeli tolči s *pokrvačami*, kolikor se je le dalo. Tolkli smo pa toliko časa, da je godovnik prišel iz hiše. Eden od *ta starejših*, ki je imel suhe rože, je potem tudi voščil in zaželel srečo godovniku. Ta se je potem lepo zahvalil za voščilo, nas povabil v hišo in pogostil s kakšno pijačo, orehi, kocko sladkorja ali s *sušjem*.

Godovnik je bil zelo počaščen in vesel, da smo se spomnili nanj. Nismo pa šli povsod, ker nam nekateri niso hoteli odpreti.

To je bil praznik tudi za nas otroke, saj je bila to priložnost, ko smo lahko poslušali pogovore starejših, ker takrat ni bilo še radia in televizije.«

*Pripovedovala Bronislava Rodman, roj. Gril,
zapisala Petra Rodman*

Mačja muzika za godovnika, 1891, upodobitev Jurija Šubica

Slovarček:

porajtati - ceniti

pokrvače - pokrovke za posodo

esperagus - asparagus, zelena okrasna rastlina

sušje - suho sadje

ISKRICE

Kaj pomaga še tako čedna lupina, ako jedro dobro ni.

Lepo je srce, ki se z veselimi veseli in z žalostnimi žaluje.

Zadovoljnost je polovica življenja.

Govori malo, pa tisto dobro, tako bo tebi čast.

Hočeš veselo in srečno živeti, uči se potrpeti.

Bogastvo ne da modrosti.

Za denar se poštenje ne kupi.

Kdor je potreben, tudi po drobtinici seže.

Časi so ravno taki, kakršni so ljudje.

Kar v mladih letih zamudiš, težko kdaj popraviš.

Anton Martin Slomšek

VAŠ VRTIČEK

Redno prebiram VIPAVSKI GLAS in rada bi pohvalila ljudi, ki se vztrajno in požrtvovalno trudijo zanj. V našem glasilu so izredno zanimivi članki, ki nam predstavljajo zgodovino in ljudi iz preteklosti, pa tudi vse, kar se v našem okolju dogaja v današnjem času.

Marsikaj poučnega preberemo in marsikoga spoznamo, ki ga drugače najbrž ne bi.

Zato sem se tudi jaz namenila prispevati nekaj malega k vsebini našega glasila.

Najprej bi rada poudarila, da nisem po poklicu agronom ali kaj podobnega. Z rožami in vrtom se ukvarjam ljubiteljsko. Torej svojega skromnega znanja nimam iz šol, temveč iz življenja in knjig, ki jih zelo rada prebiram.

Rojena sem bila v kmečki družini, kjer so se moji starši preživljali izključno s kmetijstvom in gozdarstvom. Pridelovali smo zdravo hrano, ki nikdar ni bila škropljena s pesticidi in ne gnojena z umetnimi gnojili. Predvsem pa je imela moja mama dober občutek za kolobarjenje. Gnojili smo vedno le z dobro uleženim hlevskim gnojem.

Tudi mi imamo vrt v Vipavi in njivo na črnovrški planoti, nad 1000 m nadmorske višine.

Tam se od rane pomladi pa vse do jeseni vsa naša družina trudi za pridelavo bio zelenjave. Tako pridelana hrana je vsekakor precej dražja kot kupljena v trgovini, vendar pa zato bolj zdrava.

Veliko ljudi izmed vas pozna naravno hrano in jo tudi tako prideluje. Mogoče imate nekateri tudi sami veliko znanja, pa ga težko posredujete naprej. Zato bi bili najbrž vsi veseli, če bi tudi vi kaj napisali ali pa svoje izkušnje posredovali svojim sosedom, znancem in prijateljem. Tako se bomo vsi trudili, vsak po svojih močeh, za bolj zdravo in lepše življenje. Predvsem pa bomo našim otrokom ohranili zdravo okolje, v lepi Vipavski dolini.

Pred kratkim sem bila na predavanju, kjer sem izvedela, da vsak človek v povprečju zaužije 6 kg pesticidov in insekticidov na leto. Zaužijemo jih s hrano, ki jo kupimo v trgovini, ali pa jo sami na konvencionalen način pridelamo doma. Zato bi vam za začetek svetovala, da vsaj tistega, kar pridelate doma, ne škropite z raznimi strupi, saj s tem zastrupljate sebe in svoje otroke.

Sedaj pa še recept za škropivo, ki ga boste z lahkoto pripravili sami. Uporabljajo ga vrtnarji, ki se ukvarjajo z biopridelavo zelenjave.

ŠKROPIVO ZA VARSTVO RASTLIN

- pest suhe njivske preslice

- pest suhih kamilic

- pest suhih kopriv

- pest suhih regratovih cvetov

- pest suhih rmanovih cvetov

Vsa ta zelišča pobirajte v sončnem vremenu na dan, ko je v koledarju znak za cvet.

Navodilo za pripravo

Pest suhe preslice kuhajte pol ure v 2 litrih vode, odstavite z ognja in dodajte še vsa preostala zelišča. Pustite, da to pokrito stoji 10 minut. Precedite, ohladite in dodajte še 8 litrov vode. S to mešanico škropite rastline zvečer tri dni zapored. Postopek ponovite vsake tri tedne. To škropivo uporabljamo proti rastlinskim boleznim, kot so: plesni, rja, škrlup in pršice. Prav tako škropivo varuje rastline proti listnim ušem in rdečemu pajku. S takim škropljenjem se poveča tudi odpornost rastlin proti raznim glivičnim obolenjem in pospešuje rast.

Kot vidite, je to škropivo narejeno iz rožic, ki jih tudi vi uporabljate v svoji domači lekarni. Dovolite, da ta zdravilna zelišča pridejo preko vaših pridelkov v vaše telo. Upam, da vam bo tako uspelo pridelati čim več zdrave zelenjave. To škropivo lahko uporabite tudi za rože, sadje in grozdje.

Želim vam obilo užitka pri delu na vašem vrtu.

Prihodnjič pa mogoče še kaj...

Marija Bajec

SKUHA ALI JOTA

Sedaj že otroci pišejo v naslovu: Vipavska juha ali jota. Kaj je juha, menda vsi vemo. Kaj pa jota? Ta tujka - zopet ena več - čeprav v našem jeziku nevšečna, naj bi zamenjala našo vipavsko jed lepega naziva: SKUHA, bodisi, da je iz kislega zelja ali kisle repe, pridelanega doma in hranjenega v kadah. Po možnosti ji je bilo (poleg drugih sestavin) dodano domače svinjsko meso ali klobasa. V šali se je reklo, da je skuha boljša, če svinja vanjo stopi.

Ognimo se torej tej nepotrebni tujki, ki brez potrebe kvari naš jezik. Žalostno je, da je ta tujka zašla med kuharske recepte celo kot vipavska jota. Jaz, kot star Vipavec, sem prav rad jedel skuho, ne da bi kaj vedel o joti.

Vinko Premrl

Tudi sodelavci VG se izogibamo nepotrebim tujkam, posebej če imamo zanje ustrezne slovenske izraze. Vendar so nekatere sicer lepe slovenske besede poznane le krajevno. So torej narečne. Beseda JOTA (furl. jote iz galsko iutta juha), čeprav je tujka, se je tako udomačila v slovenskem prostoru, da smo jo sprejeli za svojo, in ima za vse Slovence isti pomen.

Beseda SKUHA pa pomeni jedi iz kislega zelja ali repe, krompirja in fižola le v Vipavski dolini. Ponekod pomeni skuha vsako kuhano jed, drugod kuhano jed za prašiče ali z njo poimenujejo celo poljske pridelke (kmetje pospravljajo skuho z njiv). Beseda skuha je torej narečna beseda, ki ima od pokrajine do pokrajine drugačen pomen.

A tudi JUHA ni samo juha, saj so juhe lahko zelo različne: od goveje, cvetačne in gobove... do grahove, čebulne, ribje in špinačne... V neki slovenski kuharski knjigi jih je naštetih kar 44!

Breda Butinar

Literatura:

1. Slovenski pravopis
2. Slovar slovenskega knjižnega jezika
3. Slovar tujk
4. Italijansko-slovenski slovar

PISALI SO NAM

Pisala nam je gospa **Nada Kostanjevic**, ki jo vsi dobro poznamo. Z Mijo sta našli svoj novi dom v DSO Ajdovščina, kjer se obe dobro počutita.

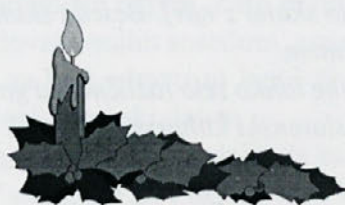
Gospa Nada nam je v uredništvo VG poslala novice iz društva Sožitje in iz gibanja Vera in luč. V obeh pridno sodeluje in je o tem že velikokrat pisala v našem glasilu. Tokrat nam je med drugim napisala: *...In zopet se tu srečujemo - starši, sorodniki, prijatelji, učimo drug drugega, potožimo drug drugemu, razveselimo drug drugega. V "Čisto vsakdanjih stvarih" dr. Klevišarjeva trdi dvoje: Za vsako prihodnost moraš predvideti več scenarijev - dobrih in slabih - ampak ne izplača se sekirati na zalogo.* V tretjem sestavku pa zvemo, kako so se nekateri oskrbovanci doma, med njimi tudi ga. Nada, s kombijem odpeljali na Brje, kjer so domačini pripravili ekstempore slik briskih domačij, rož, dreves; kipe in rezbarije v lesu. Razstavljenih je bilo tudi nekaj fotografij. Odprtje razstave so popestrili s kulturnim programom. Domačinka je prebrala nekaj svojih pesmi. O njih je ga. Nada zapisala: *...saj sem gluha, in nisem dosti slišala, a po aplavzu vem, da so pesmi lepe.*

Iz Ljubljane se nam je oglasil **Martin Silvester**. Zahvaljuje se nam za VG, ki ga rad prebir. Članom uredniškega odbora želi veliko uspehov pri delu v novem letu.

S Slonokoščene obale nam je pisal misijonar **Sandi Skapin**, ki nas pozdravlja in se nam zahvaljuje za VG. Poslal nam je tudi fotografijo in zapisal:

Deklici pripravljata riž. Po žetvi riž v snopih spravijo na kašče, kjer ga jemljejo po potrebi, ter ga omlatijo in oluščijo hkrati.

PLANINSKO DRUŠTVO VIPAVA

VABI

planinske prijatelje in vse druge na

TRADICIONALNO 11. NOVOLETNO SREČANJE

**NA PLAZU
1. januarja 2005**

Ves dan vas pričakujemo s prijazno besedo in toplim čajem.

SREČEN IN POGUMEN KORAK V LETU 2005

vam želi

PLANINSKO DRUŠTVO VIPAVA

ZA RAZVEDRILO

KRIŽANKA

SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL	SKELET	PRAZNO- VANJE ZADNJEGA DNE V LETU	MILANSKI NOGOMET- NI KLUB	GRŠKA ČRKA	VIPAVSKI GLAS	IME VIPAVSKEGA ŽUPANA	MESTO NA HRVAŠKEM	TOMISLAV GOMIZELJ	OBORO- ŽENA TATVINA	STAR SLOVAN
OSJE GNEZDO	O	S	I	R	JADRANSKI POLOTOK	I	S	T	R	A
KINEMATO- GRAF	K	I	N	O	DEL VLAKA PLANOTA	V	A	G	O	N
REKA V ROMUNJI	O	L	T	NASLOV PREŠERNOVE PESMI APETIT, SLAST	A	M	KEMJSKI ZNAK ZA PLATINO	P	T	
ZAČETEK NAJBOLJ ZNANE BOŽIČNE PESMI	S	V	E	T	A	N	O	Č	KONTINENT	
KRAŠKO ČRNO VINO	T	E	R	A	H	KRATICA BRIT. RAD. POSTAJE ŽIVALSKI VRT	B	B	C	PTICA PEVKA, VRSTA DROZGA, DRESKAC
JANEZ SELJAK	J	S	LESENA STAVBA ZA SUŠENJE KRME ELECTRO- ENCEFALO- GRAM	K	O	Z	O	L	E	C
PLESNA FIGURA PRI ČETVORKI	E	T	E	ETIKA DEL CELOTE	M	O	R	A	L	A
 IZREK, AFORIZEM GRŠKO MESTO	R	E	K	L	O	BUKOV PLOD PREVOZNO SREDSTVO	Ž	I	R	
NAŠ INDUSTRIJ. OBLIKOVALEC, OSKAR	K	O	G	O	J	ŽILA DOVODNICA KEM. ZNAK ZALITU	V	E	N	A
OLEG VIDOV	O	V	LAHEK, FIN ČEVELJ ZOORNJI DEL ŽITARIC	S	L	O	N	A		
NEVARNA BOLEZEN	R	A	K	KRATICA EVROPSKE VESOLJSKE AGENCIJE	ŽENSKO IME KRAJ PRI POREČU	I	Ž	A	GRŠKA ČRKA	NEALKO- HOLNA PIJAČA
GOSTA BOMBAŽNA TKANINA	I	N	L	E	T	ŠPANSKO ŽENSKO IME	I	N	E	S
PREJŠNJE IME AFRIŠKEGA JEZERA MALAVI	N	J	A	S	A	VRSTA IGRE NA SREČO	L	O	T	O
GRADBENI POKLIC	T	E	S	A	R	MOGOČNA GORA	O	Č	A	K

Rešitev iz 70. številke VG:

Vodoravno: laik, Lemut, BT, Andrej Bajuk, gem, marabu, smrad, ČV, anis, dr, anonsa, JT, Mel, Sonja, Peca, Igalo, Ant, Ava, plural, Ahil, TA, Baal, nirvana, Ilirka, god, AS, Branko Tomažič, EGS, vikar, Tino, SLO, Mav, HH, otok, Vičan, Brava, molek, amil, in, abakus, Sila, ST, RR, tlačan, šipek, Koloini, sekanta, svornik, klon, Al.

Navpično: lama, pat, bes, Marks, Anan, Eva Irgl, Obrov, Idrija, laso, la, LO, krasta, Bin, vektor, EB, park, Mikulin, Ljudmila Kovač, sani, EB, regulativa, čik, mas, lar, OK, Nasa, ujma, lan, mah, Minsk, Turn, oligarh, IL, el, kaos, Rož, Blaško, dno, avditor, Ian, BG, snaha, Čita, SPN, tečajnica, noviteta, MV, atlas, okan, kal.

*Vsem svojim strankam želiyo
vesel božič, uspešno, srečno in
zdravo novo leto 2005:*

TRGOVINA

MERCATOR CENTER

Bevkov trg 6, 5000 Nova Gorica Tel.: 05/330 24 20 Fax: 05/330 24 21	Industrijska c. 6, 5000 Nova Gorica Tel.: 05/330 24 22 Fax: 05/330 24 23	Glavni trg 17, 5271 Vipava Tel.: 05/364 31 74
--	---	---

knjigarna in papirnica

ČRTICA Vipava

Glavni trg 15, 5271 Vipava,
tel.: (05)36-85-086, fax: (05)36-85-087,
e-mail: kpcrtica@siol.net

Doma: Paljk Alojzija, Vipavski Križ 15, 5270 Ajdovščina,
tel.: (05)36-88-830

MASAŽA PEDIKURA-SOLARIJA
HORVAT METOD

Beblerjeva 2
5271 VIPAVA

TEL.: 05 368 51 76
05 368 51 77
GSM: 041 249 002

*Naredite nekaj zase!
Prepusite se čudoviti masaži telesa,
pedikuri nog in toploti solarija.
Pričakujemo Vas!*

*Vsem strankam želimo vesele
božične praznike in srečno v
letu 2005!*

BANI

trgovina in proizvodnja otroške konfekcije
BARBARA HROBAT s.p.
Tabor 13, 5271 Vipava
tel.: 041 960 304

HAIR STUDIO

Simon Rodman

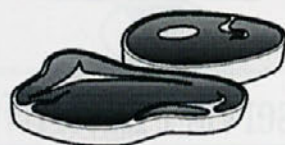
HAIR STUDIO SIMON
Vojana Reharja 4
5271 Vipava
tel.: 05/ 36 65 084

mini market

»CAJNA«

Majda Andlovec s.p.
Beblerjeva 6, 5271 Vipava

MESNICA

EGON ČEBOKLI s.p.
Beblerjeva 9, 5271 VIPAVA
tel.: (05) 3665 066

BAR

PRI MARJANCI

BOJANA d.o.o. VIPAVA
VOJANA REHARJA 3
5271 VIPAVA

bar

»KRHNE«

Ivanka Krhne - Čipič
Glavni trg 5, 5271 Vipava

TOPLA MALICA

URŠKA TROŠT s.p. & MILKA JEŽ s.p.
Trg Pavla Rušta 3, VIPAVA
tel. 05/366 51 65

AMBROŽIČ NEVENKA

PIZZERIJA JOLLY

odprto vsak dan od 9h do 21h
tel.: 05/ 36 65 487

Gostilna Bernik Podfarovž

**Zdenka in Frenk
Bernik**

Ulica Ivana Ščeka 2
VIPAVA

Telefon:
(05) 36-65-217 gostilna
(05) 36-63-178 doma
e-mail: podfarovz@volja.net

*Srečno in uspešno 2005 želimo
našim gostom in krajanom Vipave.*

GOSTINSTVO

Danica Gregore s.p.
Vinarska 5, VIPAVA

Vinarska 5, 5271 VIPAVA
telefon: 05/36-71-245, gsm: 031/817-843

Avtoservis FERJANČIČ

JOŽE FERJANČIČ S.P.
ZEMONO 23, 5271 VIPAVA
Tel.: 05/36-65-910, Mtel.: 0609-619-185

S.A.T. TROŠT d.o.o.

Vojkova 42, 5271 VIPAVA, tel.: 05/3665-194, 3687-113, fax: 05/3687-114

SERVISIRANJE AVTOMOBILOV
AVTOPREVOZNIŠTVO
TRGOVINA Z DROGERIJSKIM MATERIALOM

ENOTA VIPAVA, Vojkova 42, tel.: 05/3687-113
ENOTA AJDOVŠČINA, Toveriška 4/A, tel.: 05/36638 20

*Cenjenim strankam voščimo
vesele božične praznike
in srečno novo leto.*

AVTO UKMAR

IGOR UKMAR s.p.
Gradiška c. 3, 5271 VIPAVA
tel.: (05) 3687010 fax.: (05) 3687011

- PRODAJA VOZIL IN SERVIS HYUNDAI, SUZUKI, MITSUBISHI, PROTON, SUBARU
- AVTOELEKTRIKA
- REDNO SERVISIRANJE IN MENJAVA GUM (ČIŠČENJE INJEKTORJEV, MONTAŽA IN POLNJENJE AVTOKLIM...)

*Vsem cenjenim strankam, občankam in občanom
želimo vesel božič in srečno, zdravo novo leto.*

A.T.S.
AVTOPREVOZNIŠTVO, TRGOVINA,
STORITVE

Gomizelj Tomislav s.p.
vodja dejavnosti

Stanovanje:
Gregorčičeva 21
5271 Vipava
tel.: 05/36 65 024
GSM: 041 616 869

Sedež podjetja:
Gregorčičeva 21
5271 Vipava
tel.: 05/36 85 060

E-mail: gomizelj.tomislav@siol.net

VULKANIZERSTVO GOLOB

servis, storitve, prevozi

Peter Golob s.p.

Goriška 6, 5271 Vipava
tel.: 05 36 87 160

pisama: 05 36 87 161

fax: 05 36 65 420

GSM: 041 727 830

e-mail: vulkanizerstvo.golob@siol.net

odprto: od 8h do 12h, 14h do 18h,
sobota: od 8h do 12h

V prihajajočih božičnih in novoletnih praznikih
vam želimo obilo veselih in prijetnih trenutkov.

V novem letu pa veliko poslovnih in osebnih
uspehov ter srečno in varno vožnjo.

Od 1.6. pooblaščen serviser za traktorje LANDINI.

Inoxoprema

JAKLIČ

Jožef Jaklič

JAKLIČ d.o.o., Gradiška cesta 5
5271 Vipava, SLOVENIJA
telefon: 05/ 36 44 330
telefax: 05/ 36 44 335
GSM: 041/393 448
e-pošta: jaklic.joze-sp@siol.net

www.jaklic.com

PALETA

d.o.o.

Gradiška cesta 6.
5271 Vipava
tel: 053 68 53 10
fax: 053 64 00 28

e-mail: palette.doo@siol.net

SEKCIJSKA GARAŽNA VRATA
ELEKTRO POGONI NA DALJINSKO UPRAVLJANJE

SKAPIN

Doživete
božične
praznike
in zdravja
v novem
letu.

ELEKTROTEHNIČNO
PODJETJE
VIPAVA

Prodaja in dostava pohištva

nova OPREMA

**Salon pohištva NOVA OPREMA
se vsem svojim kupcem
zahvaljuje za nakup in
izkazano zaupanje, hkrati pa
vsem želi prijetne praznike in
vse najboljše v prihajajočem
letu.**

Danilo KOREN

Goriška cesta 13, 5271 Vipava
Tel.: 05/ 366 51 87
GSM: 041/ 619 678

Enota Jelšane
Jelšane 7
6254 Jelšane
Tel.: 05/ 788 60 34

Enota Postojna
Novi trg 7
6230 Postojna
Tel.: 05/ 726 51 27

KNJIGOVODSKI BIRO

Milena Ličen s.p.

Trg Pavla Rušta 6
5271 VIPAVA
tel. 05/36-85-146

INSTALATERSTVO KLEPARSTVO

- Vodovodne instalacije
- Prezračevalne, odsesovalne in klimatske naprave
- Strešno kleparstvo

Miroslav KODELJA s.p.
Na produ 17
5271 Vipava
tel/fax: 05/36 65 403 - GSM: 041/406 778
e-mail: miroslavkodelja-sp@siol.net

SKAPIN PAVEL s.p.

elektro - instalacije - vzdrževanje

Beblerjeva 13, Vipava
tel. 05/36 65 800, 041/698 621

VAM ŽELI VSE DOBRO IN
SREČO!

POLJŠAK SERVIS d.o.o.

Zemona 9
5271 VIPAVA
Slovenija

Milan Poljšak PLESKARSTVO

tel.: +386 (0)5 368 70 13
fax: +386 (0)5 366 58 90
GSM: +386 (0)41 76 08 74

TRGOVINA "ZELENI VRT"

JANEZ d.o.o.

Gradiška 13, 5271 Vipava

Tel.: 05/368 52 36, tel./fax: 366 52 14, mobilni: 041 719-333

Urnik: vsak dan od 8.30 - 16.30, sobota od 8.30 do 12. ure

JANEZ

d.o.o.

ŠIROKA PONUDBA VSEH VRST SADIK IN TRT

- okrasne, gozdne
- lončnice, trajnice
- cvetoče grmovnice
- semena, čebulice
- sadike, citrusi, kiwi
- svetovnanje

UGODNE CENE!

- domači radič
- krompir
- jabolka

SADIKE MARONOV!

Jagodičevje:

- jagode
- robide
- ribez
- taybery
- maline

- SADJE, ZELENJAVA
- KITAJSKI PORCELAN
- GLINASTA POSODA
- RAZNE ZEMLJE
- zemlja za trte
- BIOAKTIV, BIOGRENJA
- HUMKO ZEMLJA
- CIPRESE ZA ŽIVO
- MEJO 990 SIT/kom.

Se priporočamo!

TRGOVINA TRS

Goriška cesta 5J, Vipava Tel.: 05 - 3687 330

ŽELI VSEM OBČANKAM IN OBČANOM
ŠE POSEBNO PA SVOJIM
ZVESTIM KUPCEM
VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN

SREČNO 2005

Cvetličarna

Tadej Fabčič s.p.

Ul. Vojana Reharja 22

5271 Vipava

Gsm: 031 665 990

Tel.: 05 366 50 25

*Želimo vam vesele božične
praznike in srečno novo leto!*

PISARNIŠKO POHIŠTVO

*Skrivnostne,
mikavne,
razkošne, ...*

*Naj želje ohranijo svoj čar
vse leto in še dlje.*

Srečno 2005

 Nova KBM d.d.
Področje Nova Gorica

V novem letu
vam želimo
veliko osebne sreče
in poslovnih uspehov.

Hvala za zaupanje.

ZAVAROVALNICA TRIGLAV, D.D.
OBMOČNA ENOTA NOVA GORICA

PREDSTAVNIŠTVO AJDOVŠČINA
GORIŠKA CESTA 23A, TEL: 05 365 86 00

ZASTOPSTVO VIPAVA
GLAVNI TRG 16, TEL: 05 368 50 62

**VSEM KRAJANOM
VOŠČIMO MIRNE
PRAZNIKE IN BOGATO
NOVO LETO!**

**PRIDITE IN SPOZNAJTE
NAŠE PREDNOSTI!**

HKS VIPAVA p.o.
Glavni trg 15, Vipava
Tel. 05/36 64 500, 36 64 508

CENTER FAMA

Vesele
Božične Praznike
In Srečno Novo Leto
VAM ŽELIJO

 SUPERMARKET FAMA tel.: 05 367 13 35	 MIP MESNICA tel.: 05 364 40 75	 LOTERIJA SLOVENIJE d.d. tel.: 05 364 38 70
 TEHNIČNI PREGLEDI VIPAVA tel.: 05 366 51 56	<i>Yleni</i> TRGOVINA Z DARILI tel.: 05 368 72 10	 AVTOSERVIS KOBAL tel.: 05 368 50 07
 <i>trgovina s cvetjem</i> JASMIN tel.: 05 366 52 85	 PICERIJA na PIAČU tel.: 05 368 72 63	 TRGOVINA Z OBLAČILI <i>Hana</i> tel.: 05 368 72 63
<i>nova</i> OPREMA SALON POHIŠTVA tel.: 05 36 65 187	 Mercator agrooprema tel.: 05 36 44 868	 VINOTEKA VIPAVA tel.: 05 367 13 35
<i>frizerski salon</i> Klara tel.: 05 36 65 171	La Scarpa tel.: 05 36 40 077	 COOL TRGOVINA tel.: 05 36 40 077

PAMI d.o.o.

Vipavska c. 50, Rožna dolina - 5000 Nova Gorica

*Stopimo skupaj
v novo leto!*

Prijazne trgovke trgovin

♦
ARS
moda obutve

PAPRIKA

*La
Scarpa*

PAMI

**Vas pričakujejo v 55 trgovinah po
vsej SLOVENIJI in Vam želijo
SREČNE BOŽIČNE PRAZNIKE in
USPEŠNO NOVO LETO 2005.**

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 15.10.2004 DO 15.12.2004

Bogomira Bajc	Beblerjeva 9	2.000 SIT
Marija Bizjak	Gradišče	1.200 SIT
Majda Clemenž	Ljubljana	1.000 SIT
Marija Cotič	Vinarska 2	1.000 SIT
Stanko Fajdiga	Vipava	10.000 SIT
Doroteja Furlan	Manče	2.000 SIT
Teodora Furlan	Budanje	4.000 SIT
Zora Hrepevnik	Vinarska 2	2.000 SIT
Anton Jež	Ljubljana	10.000 SIT
Marjan Kete	Nova Gorica	2.000 SIT
Milena Kobal	Trst	50 EUR = 12.000 SIT
Darko Krapež	Ozeljan	5.000 SIT
Dorica Makovec	Duplje	2.000 SIT
Tana Matič	Vinarska 1	1.500 SIT
Ivanka Meze	C. 18. aprila 7	1.000 SIT
Bernarda Mihajl	Nova Gorica	3.000 SIT
NN		2.000 SIT
Damjan Nusdorfer	Šempeter	2.500 SIT
Vida Semis	Goče	3.000 SIT
Minka Sfiligoj	Gorica	10 EUR = 2.400 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	2.000 SIT
Štefka Torkar	Francija	20 EUR = 4.800 SIT
Margerita Tratnik	Beblerjeva 37	1.000 SIT
Darinka Vidrih	Slap	2.000 SIT
Skupaj		<hr/> 79.400 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na TRR KS Vipava 01336-6450860755 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

**VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
DECEMBER 2004
700 izvodov**

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vladimir Anžel, Boris Ličen in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: mag. Ivan Princes, Franc Cerovšek, Darinka Vidrih, Bogdan Vidmar, Lilijana Vidrih Lavrenčič, Martin Jelačin, Majda Clemenž, Boštjan Jež, Tina Rijavec, Nikolina Bilavčič, Anja in Tanja Bolko, Veronika Ožbot, Alenka N. Bizjak, Zala Močnik, Dominik Skapin, Anette Pavić, Vasja Prelc, Matevž Ferjančič, Jakob Božič, Anka Uršič, Žak Pavzin, Žane Koradin, Tonja Černic, Nika Rener, Špela Fabčič, Anja Ferjančič, Andreja Lavrenčič, Barbara Pregelj, Sindis Čufer, Marija Nabergoj, Tanja Princes, Polona Puc, Vlasta Lokar Lavrenčič, Nada Kostanjevic, Martina Vrčon, Jana Puc, Stanislav Nabergoj, Jožica Ličen, Marija Prelc, Bronislava Rodman, Petra Rodman, Marija Bajec, Vinko Premrl, Sandi Skapin, Vladimir Anžel, Irena Krapš

VSEBINA

Iz naše preteklosti

Kako smo v Vipavi gradili kulturni dom, pozneje imenovan ZD	stran 2
Meteorji in meteoriti	stran 8

Predstavljamo vam

Anton Jež (10. del)	stran 9
---------------------------	---------

Iz naše občine

Poročilo o delu občine Vipava	stran 18
Poročilo o delu nadzornega odbora občine Vipava	stran

Iz naše KS

Poročilo o delu KS Vipava	stran
---------------------------------	-------

Iz ustanov in društev

Iz ŠGV	stran 22
--------------	----------

Iz OŠ

100 let šole v Vrhpolju	stran 25
Sprejem prvošolčkov v šolsko skupnost	stran 27
Vseslovenska dobrodelna akcija Podari objem	stran 30
Vipavski tamburaši gostovali na Hrvaškem	stran 30
Eko bazar na sejmu Narava zdravje	stran 31
Novice	stran 32

Iz CUIO

Ličkali smo koruzo	stran 33
Vsako leto so dobrodošli	stran 33
Obisk gasilske postaje v Vipavi	stran 34
Očarale so nas kraške lepote	stran 34
Peli smo v Filharmoniji	stran 35
Plavalni miting Lipica 2003	stran 36

Iz otroškega vrtca

Jesen v naši skupini	stran 37
----------------------------	----------

Iz društev

Obnovitvena dela v Gradiški Turi	stran 38
Slovesnost pod Gradiško Turo	stran 39

Komorni zbor Ipavska na tekmovanju v Tolosi	stran 41
Koncert Foersterja v Logu pri Vipavi	stran 43

Z roko v roki	stran 44
Šola za starše	stran 45

Zaključena je akcija 'Ker nam ni vseeno'	stran 46
Krvodajalstvo na ajdovsko-vipavskem območju	stran 46
Sodelovanje OZ RK Ajdovščina in Centra za usposabljanje SV Vipava	stran 46
Naporen november v Centru za usposabljanje SV	stran 47
Letovali smo v Rabcu	stran 48
Lep jesenski dan	stran 49
Izlet po dolini Soče	stran 49

Slikarka Alda Posavec	stran 50
-----------------------------	----------

Za dom in družino	stran 51
-------------------------	----------

Zahvala	stran 53
---------------	----------

Vabili	stran 53
--------------	----------

Za razvedrilo	stran 54
---------------------	----------

Ajdovščina
SP 0
VIPAVSKI
2004
352.9(497.4 Vipava)
0083490,71

LAMRICEVA KNJIZNICA
COB:ISS*0

